

Res An 9630 /1
IOANNIS MAURY

THEOLOGI
STADIUM SAPIENTIÆ,
SIVE
EXCURSUS MORALES
IN
SAPIENTIAM SALOMONIS,

METRICA PARAPHRASI
ex mente Sanctorum Patrum.

D^{III} N^o, 1338.

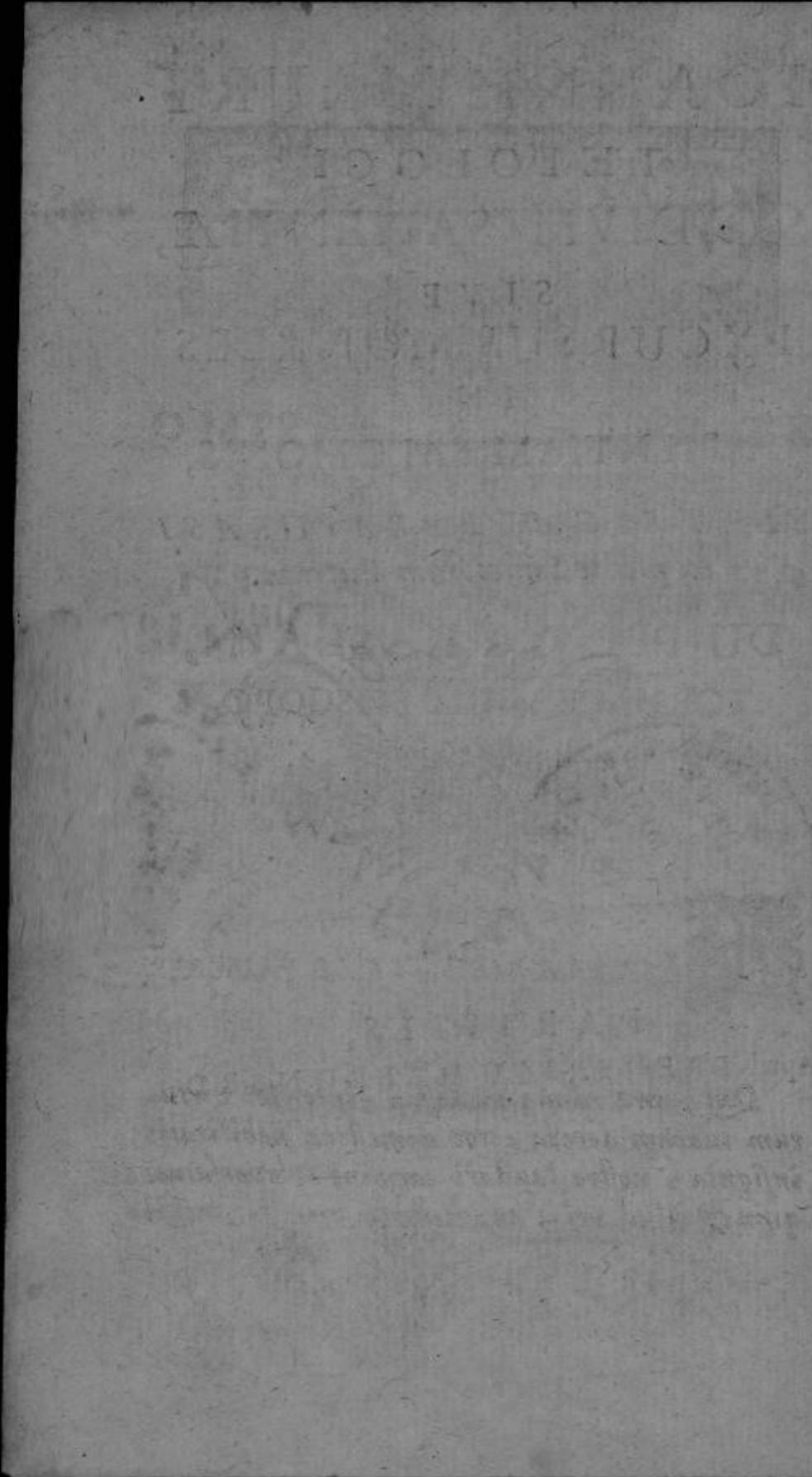
PARISIIS,

Apud FREDERICUM LEONARD,
Regium Typographum, via Jacobæa,
sub Scuto Veneto.

M. DC. LXXIV.

Cum Approbatione & Privilegio Regis.

ILLUSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
ECCLESIAE PRINCIPI
DOMINO D.
GILBERTO DE CHOYSEVL,
DU PLESSY-P RASLAIN,
TORNACENSIO EPISCOPO.

LLVSTRISSIME ECCLESIAE PRINCIPES,

Qui, prae nimia modestia, inter tot virtutum tuarum decora, tot domestica nobilitatis insignia, nostro laudari carmine es aversatus, quin & illud velut anathemate vetuisti, nihil
ā ij

EPISTOLA.

ab hac nostra Epistola vereare ; neque enim sermone pedestri , in tuas excurram laudes , quibus me imparem , Mæonij etiam carminis alite profiterer. Tantum rationem reddam hujusce mei instituti , cur hoc Sapientia stadium in lucem editurus , illud ambijs praefixo illustrissima tuo nomine commendari. Certè propter constantissimam illam tuam in toto vita decursu sapientiam , ipse hujus operis titulus Patronum te deposcebat ; verum & alia accessit ratio , quod non poteram sine crimine tuum tibi non reddere. Est enim tuum qualemcumque istud , dum scilicet , per auream illam tuam Epistolam , quā es dignatus meos in Proverbia Salomonis Excursus tam benevolā tamque gloria commendatione exornare , author fuisti , ut eodem animo Sapientia sanctuarium ingrederer. Parui , utcumque potui . PRÆSUL ILLUSTRISSIME ; sed quām metuo , ne tua expectationi non satisficerim ? Hunc timorem incutiuunt & ingenij mei tenuitas , & ipsa operis difficultas , quæ in hoc libro precipua , inter eos qui vocantur Sapienciales . Hic enim Sapiens ab humana sapientia plerumque ad divinam evolat , & meos relinquit obtutus : at ubi ego Noctua , ibi tu Aquila , ut pote eminentissimus Theologus , Apostolis ut in dignitate , sic & in sapientia successor , quāmque jugiter è cœlestibus haurire fontibus videare , dum divina reseras , sive in pri-

EPISTOLA.

vatis alloquiis , sive in publico Episcopali mu-
nere Concionator Θιννεος . Nec solam ve-
reor perspicacissimam illam tuam Scriptura-
rum intelligentiam , quā meas , si quae sint ,
hallucinationes deprehendes , ut est amplior ex
alto prospectus . Quamvis enim in cunctis du-
ces sequi sanctos Ecclesie Patres studuerim ,
& eorum vestigiis inhærere , potui tamen &
ignarus & invitus nonnihil interdum deflecte-
re : at novi præterea , quām sis omni discipli-
narum genere excultissimus . Neque enim is es ,
qui ad Theologica mysteria rudis , & illotis ut
aiunt pedibus accesseris . Non est à te irruptio
facta , sed progressus , nec ille per furtivos &
angustos calles , sed per dispositas in via regia
stationes . Magnis urbibus magna premittuntur
suburbia , per qua adeantur : Magnorum ar-
gumentorum magna convenit esse proœmia ; est
autem divinorum cognitio argumentum om-
nium sine controversia maximum . Abraham
non habet liberos ex Sara conjugi , nisi post
susceptos ex Agar ancilla . In Sapientia Reginæ
familiaritatem insinuamur per famulas , qua-
rum nomine liberales artes apud Philonem Ju-
daum , & Orthodoxos è nostris plurimos intel-
liguntur . Hac tu via , PRÆSUL ILLUSTRISSE
ME , hæc cum pompa & clientela ad Sapien-
tiam es inventus . Quare , ut previo Patrum
lumine sim ubique Sapientis mentem in his

EPISTOLA.

meis Excursibus affecutus (quod de me plane non ausim profiteri) quàm multa in ipsa carminis structura & elegantia , quas apprimè ut & alia calles innumera , eruditissimo tuo paleto non sapient : quàm multa ad libram tuam expensa invenientur leviora ? quàm multa ad incudem , limāmve tuam revocata possent nitidiora exire ?

Non me namque latet , nostra hâc cùm ludis in arte ,
Currant eloquij flumina quanta tui.

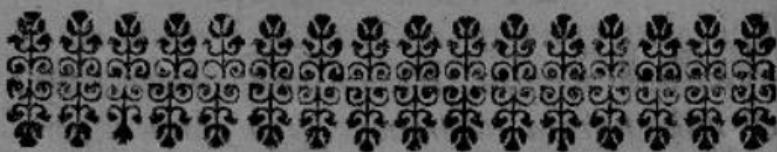
Ne verò exestimet aliquis esse forsan à tua dignitate alienum , quòd te totum divinis mancipatum ab humanioribus etiam studiis , a nominatim , inter illa , à Poëtices laudem periit . Habes enim è Patribus sumini in Ecclesia nominis , quorum possis exemplo non solum sacris & severioribus , sed remissioribus etiam Musis , nec obiter tantum , verùm & dedita operà indulgere . Sed ut rami radicesque arborum in uno trunko conjunguntur , sic tu particulares omnes artes in una artium arte complecteris , pietatem adversus Deum , charitatem in tibi subditos , imò & in omne humum , qua licet , genus , toto spirans animo , toto præferens vultu . tota denique resonans conversatione & eruditione , ut quidquid agis , quidquid loqueris , sic doctrina populorum , sisque .

EPISTOLA.

*Episcopus opere & meritis longè etiam magis
quam ipso nomine. Verum unde timor, hinc
& mihi fiducia suboritur. Quò enim es peri-
tior, eò es, ubi opus fuerit, paratior ignoscere.
Accedit, quòd in hac mea Poësi, si fortè
quid aptius exit, horum prorsus nihil te fugiet,
horum nullius jacebit pretium. Deinde recreat
me hujus memoria calculi, quò es dignatus si-
miles alios meos conatus probare, nec spero istos
fato usuros sequiore. Servet te diu Deus Opt.
Max. Ecclesiæ suæ columnen, Apostolici mi-
nisterij fidelissimum dispensatorem, mihique
Patronum semper colendissimum. Hac sunt
votæ,*

ILLVSTRISSIME ECCLESIAE PRINCEPS,

Tibi omni cultu, obsequiis
que addictissimi,
JOANNIS MAURY.

AD LECTOREM.

I SERAM ad Illustrissimum
Tornacensem Episcopum hos-
ce meos in Sapientiam Excur-
sus , simûlque scripseram vix
posse me , contra quâm ipse
monuerat, per suam Epistolam ,
quam præposui Philosophiæ meæ Practicæ ,
absolutâ Sapientiâ calatum ponere , hortan-
tibus scilicet amicis nonnullis , ut simile ali-
quid in Ecclesiasticum meditarer , jamque esse
me in procinctu , ut huic operi manum admo-
verem , sub titulo *Florilegij Ecclesiastici* , sed
vereri , ne à senescente Musâ destituerer . Ec-
ce quod accepi responsum , quôdque non po-
tui mihi temperare , quin hîc attexerem ; ac
parum absfuit , quin cum aliquo innatæ mihi
modestiæ periculo in Horatianum illud erum-
perem.

*Principibus placuisse viris non ultima laus
est.*

ILLVSTRISSIMI
Et Reverendissimi Tornacensis
Episcopi,
EPISTOLA.

CHARISSIMO FRATRI, ET COMPRESBY-
TERO JOANNI MAURY THEOLOGO.

CULPAM meam agnosco , mi-
Máury. Author fueram ut cala-
mum poneret , absoluto hōc ,
quod modō ad me misisti , Sa-
pientiae Poēmate. Dati consilij me pœnitet ,
& damnosam Reipublicæ tum Litterariæ ,
tum Christianæ damno sententiam. Opus
tuum legi , probavi , laudavi ; In eo tui felici-
tatem ingenij miratus sum , & amavi Chri-
stianam Eloquij , Doctrinæ , Pietatis , Mo-
rum elegantiam . Emenso Sapientia stadio ,
restat ut *excurras* in Ecclesiasticum , & Can-
tica. Ut quid gradum sistas ? Senescis , ais , &
paulatim deficis ? imo vires addidit Sapientia ,
ut attingas à fine ad finem fortiter. Spatiabe-

ris per amoenos Ecclesiastici hortos ; dulcis
ibi & tepens aspirabit Favonius , varios flores
explicabit ; *leges* ex ipsis fragrantiores ; his
demum fulcies divinam Canticorum Spon-
sam. Tum cessabit tua Musa , si libuerit , &
languebit , sed amore. *Charitate constrata* in
castos Sponsi amplexus ruet ; pio fruetur otio,
quod magno ascribetur negotio , æternum ,
cum *Charitas numquam excidat* , duraturo.
Vale.

GILBERTUS, Tornac. Episc.

Tornaci , die 18. Novembris 1673.

A P P R O B A T I O Doctorum.

Quidquid id est , quod præ se fert hujusce Libri titulus , sive *Stadium Sapientia* , sive *Excursus Morales* , totum dignum est , quod sapiens quisque & eruditus excurrat & emetiatur . Nec est , quòd morosè aliquis metricam hanc Paraphrasim elevet , aut aspernetur . Delecteur , qui volunt , profanis & solutioribus Musis ; at sacras colit author , & amat , eoque puriores , liberioresque , quòd Deo subiectiores . Liceat ergo vati pio & facundo ingenij sui ubertatem , styli venustatem , laborem non modicum , ingravescente præsertim ætate , Sapientiae divinæ laudabiliter juxta ac feliciter devovere & consecrare . Quod quidem votum , seu studium nos ipsimet Parisienses è Regia Societate Doctores Theologi qui jam illud in aliis ejusdem authori lucubrationibus approbavimus , & commendavimus , iterum in hâc non degeneri , & laudandum & extollendum pro jure nostro pronuntiamus . Datum Parisis , die 4. Decembris 1673.

A. LE VAILLANT.

JARDE.

Extrait du Privilege du Roy.

PAr Grace & Privilege du Roy , donné à S Germain le 2. jour de Decembre 1671. Signé par le Roy en son Conseil , D A L E N C E : Il est permis au sieur M A U R Y Docteur en Theologie , de faire imprimer par tel Imprimeur ou Libraire qu'il voudra choisir , un Livre intitulé *Stadium Sapientiae* , sive *Excursus Morales in Sapientiam Salomonis* ; pendant le temps & espace de cinq ans , à commencer du jour que ledit Livre sera achevé d'imprimer pour la premiere fois. Et défenses sont faites à tous Imprimeurs & Libraires de faire imprimer , vendre & débiter ledit Livre , sans le consentement dudit Maury , ou de ceux qui auront droit de luy ; à peine de quinze cens livres d'amende , de confiscation des Exemplaires contrefaits , & de tous despens , dommages & interests ; ainsi qu'il est porté à l'Original.

*Achevé d'imprimer pour la premiere fois le 23
Decembre 1673.*

Præter Errata , quæ observavi in Indicibus Ecclesiastæ & Proverbiorum , adverti hæc superesse præcipua , nimisrum in Ecclesiaste , Pag. 53. vers. 5 juvarit , leg. juvabit .

In Proverb. pag. 93. v. 12. probis , leg. probris . pag. 111. v. 13. hanc , leg. hunc. Cætera , ut & in hoc Volumine , humeriter Lector aut emendabit ipse , aut mihi saltē non ascribet .

IOANNIS MAURY
THEOLOGI
STADIUM SAPIENTIÆ,
SIVE
EXCURSUS MORALES
IN SAPIENTIAM SALOMONIS.

C A P U T I R I M U M .

Versus 1. *Diligite Iustitiam, qui iudicatis Terram :
sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate
cordis querite illum.*

Q R B E M quæ totum Sapientia sumo regendum;
Et præcepta hominum generi paro tradere toti,
Quo mihi principio convenerit aptius uti,
A primo quam si compellem limine Reges,
Scilicet illorum nutu exemploque regantur
Cùm reliqui? Sic cor Natura in corpore primum
Efformat, vitæ quod fons, fomesque caloris.
Qui Naturæ, idem Doctrinæ hic convenit ordo.

A

JOANNIS MAURY

Ergo Justitiam , Reges , addiscite : discant
Hæc aut illa alij , trahit ut sua quemque cupido ,
Impetus utque suus : vestra est ars unica , vestrum
Est munus , justum partirique omnibus æquum .
Quod secus , à decoris deflectit origine vestri ;
Nam licet à cœlo sit vestra potentia summa ,
A Cœlo pravus non est tamen illius usus .
Sic , dum viva Dei vultis simulachra vocari ,
(Nec propior certè in Terris est ejus imago)
Illud ad exemplar sit vos quoque fingere cura ,
Déque Deo sentire , ipso quæ digna , benignum
Esse , æquumque illum , promissis stare , severum
Ultorem scelerum ; virtutum ad præmia largum ,
Merceis ut dextrâ & fulmen librentur eadem ,
Munera nec lancem nec gratia deprimat ulla ,
Esse illum Pacisque Deum Bellique , sed ægrè
Ad Bellum ferri , solos & Pacis in hostes ,
Ac , medicâ velut arte , armis , ubi convenit , uti ,
Nec minus esse Bonum , quam sit Fortisque Potensque .
Hunc imitari & vos hoc rerum in culmine jussi ,
Quantum conditio patiturque humana potestas .

2. *Quoniam invenitur ab his , qui non tentant illum :
apparet autem eis , quisidem habent in illum .*
3. *Perversa autem cogitationes separant à Deo : pro-
bata autem virtus corripit insipientes .*

His , qui non tentant illum , possitne , velitve
Pravos ulcisci , vel solvere præmia justis ,
Aut anne ipsorum norit meditata malignè
Interiore animo , fuso exteriore benigna ,
Accedit propior , faciemque revelat amicam .
Qui dubitant , vel non credunt , hos ipsa fateri
Ultrici scelerum virgâ Experientia cogit ,
Corripiturque suo cæca Insipientia damno .
Tanto non Tellus spatio stellante recedit

STADIUM SAPIENTIÆ, CAPI. 3

A cœlo , quanto pravum Deus amovet à se,
Distrahit aut se ipsum meditans perversa scelestus.
Cùm se divitiis aut stipat honoribus , unde
Tranquillam sperat vitam , struit inde ruinam:
Effervet tunc namque palam , quodcumque latebat
Injusti , ebullans nuper præsente periclo,
Illud dum pavitans leges & jura premebat:
Ast animos tunc dat viresque soluta libido,
In fumum sed quas divina potentia difflat.

4. Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia : nec habitabit in corpore subditu peccatis.

Immundam non pura sibi sapientia mentem
Deligat , aut animam subeat fraudesque dolosque
Versantem , non & corpus quod crimina fœdant ,
Ac vitiis animæ quod propria junxerit hospes.
Nam sit cum tenebris quæ convenientia luci?

5. Spiritus enim sanctus disciplina effugiet fictum , & auferet se à cogitationibus , qua sunt sine intellectu , & corripietur à superveniente iniquitate.

6. Benignus est enim spiritus sapientia , & non liberabit maledictum à labijs suis , quoniam renum illius testis est Deus , & cordis illius scrutator est verus , & lingue ejus auditor.

Non in mendacem divina illabitur aura ,
In simulatorem . Nec se hac sub imagine celest
Iste diu ; larvam namque hanc Deus eripit , ora
Nudat vera , lupo vellus detexit ovinum.
Extera quis , ficto ad libitum , componat amictu ,
Seque bonum simulet , cordique adversa loquatur :
Linguam audit , renesque Deus scrutatur , & ima
Pectoris , ac radiis nil se coelestibus abdit.

7. Quoniam Spiritus Domini replevit orbem terrarum, Et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

Mens Deus est, quæ se diffundit in omnia, replet
Nec solum, totum at gremio complectitur orbem.
Unde, ut percipiat quidquid cupis ipse latere
Atque premi tacitum, vocisne ullius egebit
Aut linguae monitu, qui linguae est, vocis & autor,
Quoque nisi praesente, nisi penitusque movente,
Mens humana adyto nihil interiore revolvit?

8. Propter hoc, qui loquitur iniqua, non potest latere
nec prateriet illum corripiens iudicium.

9. In cogitationibus enim imp̄y interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10. Quoniam auris Zeli audit omnia, Et tumultus murmurantium non absconditur.

Ergo, Deo tanquam longè latèque remoto,
Posse putet sese nemo peccare latenter,
Aut, quæ jam peccata, sinu tumulasse, reatus
Concio, & in tacitis, quibus hæc commissa, ministris,
Sint fidei, arcani sunt quantumcumque tenaces,
Non solum commissa Deus, meditata sed ipsa
Clarè introspectit, cordisque audita loqua
Est ipsi, nedum quæ vox eruperit; ejus
Auri zelotypæ sunt muta silentia nulla.

11. Custodite ergo vos à murmuratione, qua nihil profest, Et à detractione parcite lingua, quoniam sermo
obscurus in vacuum non ibit.

Murmura vana igitur, vanas fugiasque querelas,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. I.

Adversus mundi regimen curámque supernam,
Stulto errare tibi poterit si forte videri.
Non lateas, si vel tacitâ quoque mente loquaris.

12. *Nolite Zelare mortem in errore via vestrae, neque acquiratis proditionem in operibus manuum vestrarum.*
13. *Quoniam Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione vivorum.*

Omnis credatur pariter fugienda voluptas,
Corporis accelerat quæ mortem, noxia primò
Lethalisque animæ, Studeas utriusque saluti,
Nec dictis, factisve tuis, manuūmve labore
Accersas horum junctam tractura ruinam;
Qualia multa mali faciunt, per devia vitæ
Errantes, vel præcipites abrupta secuti;
Propria dum quærunt alieno commoda damno
Rixosi, aut luxu franguntque libidine vires
Corporis atque animæ, nervis utriusque solutis.
Nēmo volens miser est, nolens quoque nemo beatus,
Immortalis homo, felixque tenore fuisse
Continuo; hanc rupit seriem spontanea labes.
Peccati in pœnam mors mundo est orta; nec autor
Est Deus illius, vetùm exarmatur & ipsa
In justis, vitâ æternūm durante secundâ.

14. *Creavit enim, ut essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum; & non est illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in Terra.*

Non Deus, ut pereant, verūm ut sint, cuncta creavit,
Æternum vult namque suum statuarius omnis
Ut perduret opus. Fecit Deus omnia sana
Exortu in primo. Sed cùm durable jam nil
Perpetuò, primævi ex quo contracta parentis

Noxa fluit, rerum sese natura propagat
 In specie, privo pereunt dum singula fato;
 Estque Dei munus, sese ut generatio subdat
 Alteri, & in similem se primâ ab origine fundat.
 Æternæ mortis sunt tantum Tartara sedes.

15. *Iustitia enim perpetua est, & immortalis.*

16. *Impij autem manibus & verbis accersierunt illam;*
& estimantes illam amicam, deflaxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam, quoniam digni sunt, qui
sint ex parte illius.

Vixissent si justè homines, servasset eosdem
 Justitia æternū sanos salvosque perennis.
 Verùm lethifera sunt sponte cupidine ducti,
 Et Mortis laqueis sese inservuere volentes.
 Ignari; nam qui peccat, se ponè sequentem
 Ignorat pœnam, pepigisèque foedus amicā,
 Perpetuum cum morte putat, divēsque, potēnsque
 Præcipue, & multo quicumque satellite fretus,
 Ad se morti aditum quem credat namque patere?
 At neque divitiae mortem nec sceptrâ morantur.
 Dives, egēnsque, simul tumulo cumulantur eodem;
 Emissos gremio, gremio quoque Terra receptat.

C A P U T I I .

1. *Dixerunt enim cogitantes apud se non rectè. Exiguum,*
& cum tadio est tempus vita nostra; & non est re-
frigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit
reversus ab inferis.

OMNIGENŪM fons est scelerum, sententia si cui
 Insediſſe potest, animam cum corpore morte
 Solvi communi, sociamque admittere labem.

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. II. 7

Et verò tacitâ dicunt hi mente (puderet
Namque palam , quô se cunctos offendere norint),
Continuis nostrum ætumnis contexitur ævum,
Nos nisi torrenti juvet illi excerpere latoe
Qualescumque dies , nisi diluat illud amarum
Perpetuum carpi poterit quæcumque voluptas.
Omnia nobiscum pereunt , injecta moretur
Ni per pauca manus quæ tot miscentur acerbis
Gaudia , ni fiant nostri labentia juris,
Momentis saltem paucis , revocanda nec unquam;
Sed celeri quæ lapsa fugâ frustrentur hiantes.
Quæ pœnæ , vel quæ vitæ servanda secundæ
Præmia , vana hæc sunt ; sùntque ipsi fabula manes;
Sedibus è factis illis quis namque reversus,
Hæc nobis adiimat qui vela , & nubila pellat ?

2. *Quia ex nihilo sumus ; & posthac erimus quasi non fuerimus : quoniam sumus fatus est in naribus nostris ; & sermo scintilla , ad commovendum cor nostrum.*

Ut facti è nihilo , sic in nihilumque redimus ;
Nösque , velut fungos , parit humor , detruit ardor,
Et qui jam vixit , vix sit vizisse putandus.
Vita vapor nam nostra , levis quem discutit aura,
Vel qualis spiratur odor , qui naribus halat
Præteriens , mox nulla sui vestigia linquit.
Est eadem veluti scintilla , ex igne superbè
Prosiliens , quæque astra inter jam jamque locandam
Se credit , mox in medio dilapsa camino
Solvitur in cineres . Toti sumusque , cinisque
Sic ipsi , aut fumo se si quid inanius effert.
Noster & ut sermo tenues diverberat auras ,
Nec superest quidquam ; nostri sic nilque superstes .

3. *Quæ extincta cinis erit corpus nostrum , & spiritus*
A iiiij

3. JOANNIS MAURY,

*tus diffundetur, tanquam mollis aér, & transfibit
vita nostræ tamquam vestigium nubis, & sicut
nebula dissolvetur, quæ fugata est à radiis solis,
& à calore illius aggravata.*

4. *Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tem-
pus ; & nemo memoriam habebit operum nostro-
rum.*

5. *Vmbra enim transitus est tempus nostrum, &
non est reversio finis nostri ; quoniam consignata
est, & nemo revertitur.*

Nostra quid hæc, iteranda ævo quæ vita putatur.
Æterno, at frustra : solum est qui dicitur aët,
Nativo dum Cor fervetque vigetque calore,
Non alio quam quod vivunt animalia ritu
Cætera. Nempe ipsi glaciisque rigemus eadem,
Vitæ cùm functi, calor & cùm evanuit ille.
Transit vita, micant quo fulgura more corusca,
Et quæ nulla sui linquunt vestigia ; vel quo
Solvitur in pluviam, liquidum vel in aëta nubes,
A solis fugiens radiis, æstuve gravata.
Vanescet pariter stulte quæ fama perennis
Creditur, & seri quæ gloria nominis inflat,
Quæque tot ærumnas tot suadet adire labores.
Qui te vanus agit furor ? æternisque minorem.
Consiliis animum cur, ambitiose, fatigas ?
Cur spatio rumpenda illo præcordia tendis
Immenso ? nec te sperata hæc gloria tanget
Post obitum, nec parte tui libabitur ullâ
Cùm jam nulluseris. Quin & quæ laudis habentur
Digna, secasve, ævi nocte involuentur eadem,
Unique prudentem stultumque oblivia carpent.
Atro signabit mors omnia nostra sigillo,
Communesque prement quæ clarâ hic visa tenebræ.

6. *Venite ergo & fruamur bonis, quæ sunt ; &*

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. II. ,
utamur creaturæ, tanquam in juventute celeriter.

Ergo aude sapere, atque oculos aperire labora,
Relligio quem vana tenet, vel opinio ludit
Tam stulta, ut quamvis pro conditione premaris
Humanâ, ærumnis tot tantisque, insuper addas
Accersasque alias immanni pondere multas,
Et mole immensâ, cui par sit nemo ferendæ.
Depone hanc tandem, lætis téque infere nobis.
Hoc rape de vitæ poteris quodcumque fluento,
Et minimæ permagna mortæ dispendia crede.

7. *Vino pretioso & unguentis nos impleamus: & non
pratereat nos flos temporis.*

Nobiscum vinoque metus & dilue curas.
Et quod fert anni tempestas quælibet, & quod
Vitæ pars quævis, à primæ flore juventæ
Ad senium præceps, hilares vertamus in usus.

8. *Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nul-
lum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra.*

9. *Nemo nostrum exors sit luxuria nostra; ubique
relinquamus signa latitia, quoniam hac est pars
nostra. & hac est sors.*

Floribus umbremus frontem, roseisque coronis
Cingamus, donec decor his novus, & nova pubes,
Et genialis odor, nec decolor imminet hora.
Aspirer nobis omnis nova purpura prati,
Luxuriæque impressa ferat vestigia nostræ.
Prætereuntis erit pars namque hæc unica vitæ;
Quæ poterit labens carpique rapique voluptas.
Vixerit ille magis, meliusque, avertere partem
Qui majorem ausus, cuius præstetque rapina,
Post mortem nam nil speret timeatve futurum.

10. Opprimamus pauperem Iustum & non parcamus vidua, nec veterani revereamur canos multis temporis.
11. Sit autem fortitudo nostra Lex Iustitia; Quod enim infirmum est, inutile invenitur.
12. Circumveniamus ergo Iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplina nostra.

Sufficient ut opes, non, quâ ratione parentur,
 Non unde, intersit; sed cura sit una parari.
 Viribus oppressus nostris quantumlibet insons
 Ingemat, illius gemitu modò nostra vigescant
 Gaudia, dum lacrymis insontibus illa rigentur,
 Crescentque interea, quocumque madentia rore:
 Relligio sit nulla; vetet nec nos pudor ullus
 Extorquere à vicino quæ commoda nobis.
 Sit viduae, sit pupilli misératio nulla,
 Nec nos ulla senis tangat reverentia cani.
 Lex sit iustitiae vis atque potentia nostræ,
 Et recti norma & sancti sit nostra voluntas.
 Adversum nobis Justum, tetricèque molestum
 Occultè insidiis aut vi expugnemus apertâ,
 Ne sit nos damnans, nobis quique obstrepat ultrâ.
 Quam sequitur vitæ rationem, adversa repugnat
 Perpetuò nostræ; semperque videtur id unum
 Curare, ut nobis inimica, infensa loquatur
 Et faciat, nostra in ventos molimina difflet;
 Estque quies illo speranda superstite nulla.

13. Promittit se scientiam Dei habere, & filium
 Dei se nominat.
14. Factus est nobis in traductionem cogitationum
 nostrarum.
- Quis ferat, à populo quanto celebratur honore,

Utque Deo missum à summo se jactat , & illum
Dicit habere Patrem , credatur ut intimus esse
Eius consiliis , ejus sub numine tutus ?
Factis nostra suis solum non arguit , ipsa
Sctutatur quæ sunt animi meditata recessu
Interiori , illis obtentaque vela reducit.

15. Gravis est nobis etiam ad videndum , quoniam
diffimilis est aliis vita illius & immutata sunt
via ejus.

16. Tamquam nugaces estimati sumus ab illo , & absti-
net se à viis nostris , tanquam ab immunditiis , &
prefert novissima Iustorum , & gloriantur Patrem
se habere Deum.

Innocuus nobis ut sit , non ille ferendus
Est tamen , usque adeo gravis est , morosus , & asper ,
Objurgat dum nos , infestaque gaudia tristi
Sunt illi nostra . Aspectu quin ille molestus
Est ipso , nedum monitis cum Censor ineptis
Atque importunis obtundit putidus aures .
Mutuum inest odium nobis & mutuus horror ,
Ut vitæ est ratio diversa . Ad gaudia plenis
Nos ferimur velis , hic delectatur acerbis .
Nos ut vita juvat , nil morte beatius illi est .
Scilicet , hanc post vitam , aliam sibi fingit amœnè
Posthumam ; ad hanc properat quanto nos cedere
rētro

Conamur studio , studium si juverit ullum .
Sic nos vel solio positos contemnat in ipso ,
Præferat & vili plebis de fæce misellos
Qualescumque , sui similes , & moribus idem ;
Lucifugos , & jejuno , sordentisque victu
Indixisse sibi bellum qui triste videntur .
Hunc si infectemur , se poenis inserit ultra ,
Has nedum fugiat , vel se quâ his subtrahat arte ;

A cœlo confisus opem celerare paternam;

Materiamque dari miris putat inde triumphis.

17. Videamus ergo, si sermones illius veri sunt;
Et tentemus quæ ventura sunt illi, Et sciemus
qua erunt novissima illius
18. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum Et
liberabit eum de manibus contrariorum.
19. Contumeliam et tormentis interrogemus eum, ut
sciamus reverentiam ejus, Et probemus patientiam
illius.
20. Morte turpissimâ condemnemus eum; erit enim
ei respectus ex sermonibus illius.

Experiamur, an hac eventus somnia firmet,
Filius anne Dei verè videatur habendus.

Nostris è manibus nempe hunc dextra illa paterna
Eruet, hâc verâ si jactet origine sese.

Crudeli haud solùm letho damnatur; eidem
Dedecus addatur, turpisque infamia pœnæ.
Illius opprobriis mortem cumulemus; eritque
Eius ab extremo certa experientia fine,
Eius supremis à verbis. Tota probari
Nempe solet vita è vitæ sermone supremo,
Et nullum admittit rerum ultima linea fucum:

21. Hac cogitaverunt Et erraverunt: Excavavit enim
illos malitia eorum.
22. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem
speraverunt Iustitia, nec judicaverunt honorem
animarum sanctorum
23. Quoniam Deus creavit hominem inexterminabi-
lem, Et ad imaginem similitudinis sua fecit illum.
24. Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem
Terrarum.
25. Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. II.

13

Hæc perversorum mens est , his motibus illos
 Cæcus agit furor in præceps. Cœlestia prorsus
 Ignorant , dum terrenis radicibus hærent,
 Non bruto minus his animo quam corpore fixi.
 Non capiunt , hâc mente Deum voluisse create
 Immortalem hominem , propriæ decoraret ut ipsum
 Gloriæ in immensum radiis fulgentibus ævum.
 Unde & imago Dei primo est quoque factus ab ortu,
 Ac habitura nihil fuerat mors juris in illum,
 Sed peccati autor serpens , fuit invidus idem
 In mundum invector mortis , genitorque , satorque;
 Cui similes præbent qui sese , illius & ipsi
 Consortes , pœnâ pariter plectuntur eadem.
 At justos error non abripit ille malorum.
 Terrentur verbis , non alliciuntur ab illis,
 Vulneribusq; negant vanam hanc adhibere medelam,
 Quæ magis illa esset diro infectura veneno.
 Hæc contra , dicunt ipsi sibi. Munere vitæ
 Ut amurque bonis reliquis moderamine justo.
 Arceat Ingluviem tenuis lex sobria victus,
 Temperet affectus frænetique Modestia pravos :
 Condidit & quinos , Judex est quique futurus,
 Jure Deum gemino timeamus , amemus cumdem;
 Ærumnas ut mors nostras hîc terminet , utque
 Ad vitam nobis sit transitus ista beatam.

CAPUT III.

1. *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiae.*
2. *Visi sunt oculis insipientium mori, & estimata est afflictio exitus illorum.*
3. *Et quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.*

Sæviat in justos, quantâ libet, impius irâ.
 Illos fertque Deus manibus, salvosque tuctur,
 Nec metuunt quæ sueta aliis in morte timeri,
 Nempe malos quæ pœna manet post fata superstes.
 Naturæ solvunt alacres, quæ debita: ponunt
 Corporis hoc spolium, patriam repetentibus obstans.
 At credunt ignari alii periisse, videri
 Qui jam desierint, certâ dum pace fruuntur,
 Et solidâ, quam vis jam turbet nulla, quiete.
 Horrescunt mortem petversi, quando suatum
 Esse voluptatum finem novere; malorum
 Sed novete Boni metam hanc finemque suorum:
 Unde, & in amplexus properant illi sus amicos,
 Urgent sese ipsi, nedum hanc fugitântque paventque.

4. *Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.*
5. *In paucis vexati, in multis bene disponuntur; quoniam Deus tentavit eos, & invenit eos dignos se.*
6. *Tanquam aurum infornace probavit illos, & tamquam holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.*

Tristia dum tolerant, nolint hæc tristia lætis
 Permutasse illis, fruirur quibus impius, istâ

In vitâ , quam nimirum spes nulla sequatur.
 Ast immortalem fluxa hæc per nubila vitam
 Prospiciunt justi , his merces affulget ab alto ,
 Ad quam tolluntur gradibus cumuloque laborum ,
 Ut mole undarum tumidâ tolluntur ad astra
 Irati medio quos jactant æquore fluctus .
 Illos expertus Deus est , fidosque probavit ,
 Ut fornace aurum scoriâ purgatur ademptâ ;
 Esse Deo possit nec victima gratior ulla ,
Quâm patiens justus , vero ex illius amore .
 Convenit hoc pariter , quod purius exit ut aurum
 E fornace , illud sed qui purgaverit ignis
 Vanescit , paleâ , ligno , carbone solutis
 In cineres : Justos sic qui vexantque Tyranni
 Dispereunt , justis longè ad meliora vocatis .

*7. Fulgebunt Iusti , & tamquam scintilla in aurum
 dineto discurrent .*

Corpora cùm fuerint illis rediviva recepta
 E tumulo , mortale nihil quæ rursus habebunt ,
 Facta immortalis pariter consortia vitæ ,
 Quales huc illuc liquidum per inane volantes
 Atente è stipulâ , densâ vel arundine , latè
 Fulgent scintillæ , tales ipsique micabunt .

*8. Iudicabunt , & dominabuntur populis , & re-
 gnabit Dominus illorum in perpetuum .*

*9. Qui confidunt in illo intelligent veritatem , &
 fideles in dilectione acquiescent illi ,
 quoniam donum & pax est electis Dei .*

*10. Impij autem secundum quod cogitaverunt , cor-
 reptionem habebunt , qui neglexerunt Iustum , &
 à Domino recesserunt .*

Quin etiam gentes illorum tumque subibunt

Judicium. Sævi quos oppressere Tyranni,
 Horum ante ora trement, quos contempserunt, colentes;
 Quosque irriserunt, venerantes supplice voto.
 Astabunt tot judicibus, quot quisque bonorum
 Doctores habuere operum, exemplique prætere
 Quot videre duces, nec sunt ipsique secuti.
 Quot quisque obstiterit monitoribus asper, habebit
 Tot pariter testes, ultores totque subibit.

11. Sapientiam enim & disciplinam qui abijcit, infelix est, & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum.
12. Mulieres eorum insensatae, & nequissimi filii eorum.
13. Maledicta creatura eorum, quoniam felix est sterilis, & incoquinata, qua nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctorum.

Hæc sunt quæ justos expectant præmia, donec
 Hâc ipsâ in vitâ pravi abludente laborant
 Conatu, infelix illos & cura fatigat.
 Uxores illis non ad solamina castæ
 Ducuntur vitæ, non has præconia morum
 Conciliant, illex sed forma; ac deligit illas
 Non prudens ratio, sed cæca & bruta voluptas,
 Prostante assiduo quæ cum deforbuit usui,
 Mox aliò fertur, sequiturque, imitamine pravo,
 Ejus ad exemplum se sponsa ultura relictam.
 Nec satis est, stulto ni vasta det omnia luxu,
 Abjiciatque domâs omnem vir transfuga curam.
 Quid, quæ conjugio proles dimanat ab illo
 Infido? quid quæ furto est & crimine parta?
 Pravorum ærumnas solet hæc cumulare parentum.
 Qualis ager, talis nam messis; qualis & arbor,
 Talis & hinc fructus; qui flos, est succus & idem;

Qualis & ipse madet, tali lanam inficit humor.
 Uxor ad exemplum peccat plerumque mariti,
 Patris ad exemplum nati pariterque feruntur,
 Séque hâc omne domûs vitium à radice propagat.
 Quamvis nullo uterum sterilem dignetur honore
 Lex nostra, & nobis ratio quæ tradita vitæ,
 Imò & contemptum subeat, subeátque pudorem,
 Ac ipsum aversum numen videatur habere,
 In legem ut peccans, humanum extendere jussit
 Quæ genus, & quo quis possit, sobolescere foetu;
 Si castum tamen ille thorum servátque fidelem
 Se sola indulgens ad connubialia jura,
 Prole licet nullâ; vel si sine conjugè florem
 Servat virgineum, noster licet abnuat usus,
 Quàm longè huic præstat, quem probrum, quemque
 libido

Fœundant, alieno & qui pollutus amore
 Legitimos spurio mentitur semine partus?
 * Uxor certè minuit vir crimen adulteri.
 Quam namque infidus poterit sperare maritus
 Si neget ipse fidem? certè hanc minus exiget æquus.
 Illum culpâ vxor fallet leviore, docentem
 Fallere. Ad autorem reddit illa injuria, jure
 Nonnullo, quadam aut specie vel imagine juris.

14. Et spado qui non operatus est per manus suas ini-
 quitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissi-
 ma: dabitur enim illi fidei donum electum, & sors
 in templo Dei acceptissima.

Non mulier, quæ prole caret, mercede carebit,
 Ac fructu virtutum alio, si casta, pudica,
 Et pia; nec pariter spado, cui Natura negavit
 Unde Pater fiat, si mente & corpore purus

* Non visitaba super sponsas vestras, cùm adulteraverint, que-
 niam ipsi cum meretricibus conversamini, Osea 4. 14.

Interea perstat. Lex quamvis arceat illum
 A Templo hōc nostro, Templum huic cœlestē patebit
 Justis cum reliquis, æternæ & gaudia vitæ.
 Spectat namque Deus non quæ Natura negarit;
 At proprii quæ juris habet mens justa requitens
 Et servans, & quæ possit mandata faceſſens.

15. Bonorum enim laborum gloriſſus eſt fructus,
 & qua non concidat radix sapientia.
16. Filiij autem adulterorum in consummatione erunt,
 & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur.
17. Et ſi quidem longa vita erunt, in nihilum
 computabuntur, ſine honore erit noviſſima ſenectus
 illorum.
18. Et ſi celerius defuncti fuerint, non habebunt
 ſpem, nec in die agnitionis allocutionem.
19. Nationis enim inique datae ſunt consummationes.

Corporis affectus quisquis ratione domabit,
 Præscriptos intra fines legesque coercens,
 Prole ſolet sanctā Patresque ornante beari.
 Dedecori contrā eſt ſpurius, crimenque parentum
 Præ ſe ferre ſolet, properā vel morte peremptus
 Infamem delente notam; vel longius illi
 Si Deus indulget, probroſum ducitur ævum,
 Ut neque communi ſenibus dignetur honore,
 Rugatum consors fuerit ſi denique factus.
 Hunc nihil totā in vitâ continget haberi.
 Dedecus à primâ ſic manat origine tradux,
 Nequitię ſimul, turpis quam partus inuſſit,
 Et quam neglecti mores auxere; Parentum
 Scilicet in ſimili tanta eſt incuria prole
 Plerumque, ut fiat pejor, dum proficit ætas.
 Hic fieri progreſſus amat, ſic, functus iniquā
 Cūm nothus eſt vitâ, ſimul eſt & functus acerbâ.
 Hic miser, eſt etiam post fata miserrimus idem.

Injustè partis ut non firmatur in ævum
 Divitiis , sic prole domus non crescit iniquâ.
 Funditus evertit , fœdat quamcumque libido.

C A P U T I V.

1. O quam pulchra est casta generatio cum claritate !
immortalis est enim memoria illius , quoniam & apud Deum nota est , & apud homines.
2. Cum præsens est , imitantur illam , & desiderant eam cum se eduxerit , & in perpetuum coronata triumphat , incoquinatorum certaminum præmium vincens.

Aternare suam qui famam & nominis optat
 Splendorem , non tam natis utcumq; creandis ,
 Virtutum quam se generosâ prole propagat .
 Victum quis se in natis speraverit ? illos
 Quis bene victuros , nec dedecorique futuros
 Præsertim sputio si sint è semine creti ,
 Quales perversi generant , seu prole carere
 Legitimâ sit durum illis graviterque feratur ,
 Atque illegitimo sese hoc solamine lactent
 Qualicumque , illos stimulet seu bruta libido ?
 Nominis hæredem non multa relinquere justum
 Tangit cura . Operum potius studet ille suorum
 Posteritate frui , sibi sic hominesque Deumque
 Concilians , sic in Cœlo Terraque decorus .
 Nam quamvis operari eadem malus abnuit , illa
 Ipse tamen laudat ; dolet & vestigia sese
 Non eadem premere , aut saltem pudor æstuat intus
 Huic aliquis ; Virtus namque haud inamabilis ulli ,
 Illius ad sedem clivus sed fingitur asper .
 Suspicitur præsens , imitamine digna videtur

Ignavisque ipsis , eademque requiritur absens.
 Quisque coronam illi & meritos decernit honores.
 At natos generant si Justi , præter & illam
 Virtutum sobolem , natos virtutibus isdem
 Condecorant , fitque illa bonum commune propago.

3. Multigena autem impiorum multitudo non erit
 utilis , & spuria vitulamina non dabunt radices
 altas , nec stabile firmamentum collocabunt.
4. Et si in ramis in tempore germinaverint , infirmi-
 ter posita à vento commovebuntur , & à nimie-
 tate ventorum eradicabuntur ?
5. Confringentur enim rami inconsumenti , &
 fructus illorum inutilis , & accerhi ad manducan-
 dum , & ad nihilum apti.

At pravæ est multæ generatio noxia prolis ,
 Nec Deus hanc ideo patitur defigere vitæ
 Altas radices ; stolidasque has dicere plantas
 Fas fuerit , Terra errantes quas extima tantum
 Sustinet , in gremioque alte coalescere gerimen
 Non finit , indulgens alimenti nîlve , parûmve .
 Ac foliis si fortè virent , fructuive tumescunt
 Nonnullo , à ventis frondes rapiuntur in auras ,
 Nec se carpendum fructus vel præbet edendum ,
 Ni , baccæ ut steriles , avibus cedatur in escam ,
 Ac non illum etiam forsitan sit & aptus ad usum .

6. Ex inquis enim somniis filij qui nascuntur testes
 sunt nequitia adversus parentes , in interrogacione
 sua .

Tales quò genuit plutes , ardoris habebit
 Impius incesti plures Pater hoc quoque testes ,
 Nedum tutamen sibi contrahat inde , decusve .
 Abjicit ergo illos plerumque , aut major haberet

Illorum non cura solet de moribus , ipsâ
Et vitâ , quâm si fuerint per somnia facti .
Parte alia non stirpem ipsi nomenque fatentur ,
Quin propriam retegant , ignominiamque parentum ;
Nec sine concepto cœnum hæc fœtore movetur .

7. *Iustus autem si morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit.*

Sunt certè & justi , cita mors quos abripit , æquè
Ac rapit injustos ; verūm quâm dispare sorte ?
Illorum quamuis mors immatura videtur ,
Naturæ ut ratio , vitæque ut postulat ordo
Humanæ ; matura sat est tamen illa , perennem
Transitus ad vitam nempe , æternamque quietem .
Tempestiva etiam mors Iusto , optatique semper
Advenit , istius tot per fastidia vitæ ,
Quæ felicem aliam nimium nimiumque moratur ,
Ad paucos sese licet hîc extenderit annos .

8. *Senectus enim venerabilis est , non diurna ; neque annorum numero computata ; Cani autem sunt sensus hominis .*

Non est ætatis , morum at laudanda senectus ;
Nec vixisse diu , bene sed vixisse decorum .
Debita nec solum rugis , canisque capillis ,
Sed canæ est menti , canis meritisque corona .

9. *Et ætas senectutis , vita immaculata .*

Vita datur longa , ut possis assuescere morti ,
Discas utque mori . Qui doctus , quique paratus
Ætate in vernâ , morti maturus obibit .
Labe Juventa carens æquat , superatque senectam ;
Morsque beata aptè vitæ breve terminat omne ;
Perficit , & supplet longi quod defuit ævi .

10. *Placens Deo factus est dilectus, & vivens inter peccatores translatus est.*
 11. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.*

Non perijt Iustus, vulgo ut male creditur, istos
 Cùm sibi compactos mortales exuit artus.
 Eventura Deus longè qui prospicit, illum
 Maturè eripuit, tot circumstare pericla
 Totque adversa videns, ne recto à tramite cedat
 Devius, & labem vita inculpata nocentem
 Contrahat, insidiis, laqueis objecta, dolisque,
 Quæ qui dinumeret falsas numerabit arenas.

12. *Fascinatio enim nugacitatis obscurat hona, & inconstantia concupiscentia transmutat sensum sine malitia.*
 13. *Consummatus in brevi explevit tempora multa.*
 14. *Placita enim Deo erat anima illius; propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum. Populi autem videntes & non intelligentes, nec ponentes in p̄ecordiis talia.*
 15. *Quoniam gratia Dei & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.*

Justitiam simulans trahit in sua retia Justum
 Perversus: recti speciem prætendit & æqui;
 Et probus hâc ratiō nequeat sub imagine falli.
 Est vitium, quod se Virtutis tegmine velans
 Conciliare sub hac specie sibi possit honorem
 Interdum; Est virtus pariter, quæ digna videri
 Comtemptu valeat vel & ipsa ad lumina Justi.
 Eripit hunc illo Deus à discriminē, servans
 Incolumem, poterat cui mox inolescere labes.
 Interea credit stultus periisse, recepit

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. IV. 23

In tutum qui se; nam sola hæc gaudia novit
 Insipiens, vitâ quæ decerpuntur in istâ,
 Quæ postquam dilapsa, putat nihil esse superstes.
 Ut quisque afficitur, judex decernit, iniquè,
 Aut æquè, cordis patiens libramme solo
 Non ratione regi. Bona qui terrestria curis
 Deperit immodicis, illis creditque fruendis
 Concessam tantum vitam sibi, credit & idem
 Vitâ privari properè, summum esse malorum.
 At contrà, Electis mors, vita, adversa, secunda,
 Pondus habent nullum, nisi conductura saluti,
 Cujus quò propior meta est, hòc gratior instat.

16. *Condemnat autem Iustus mortuus vivos impios;*
& Iuventus celeriter consummata longam vitam
Injusti.

Tunc senis insani vitam & damnabit iniqui
 Pace fruens lœtâ Juvenis, justéque piéque
 Qui vixit quodcumque Deus concesserat ævi,
 Et stadium cursu emensus qui præpete victor.

17. *Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.*
18. *Videbunt & contemnent eum; illos autem Dominus irridebit.*
19. *Et erunt posthac decidentes sine honore & in contumelia inter mortuos in perpetuum, quonsam dirumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos à fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum peribit.*
20. *Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi; & traduent illos ex adverso iniquitates ipsorum.*

Qui, nisi corporeum, sapiunt nihil, hic quibus hæret
 Terminus, è vivis cùm Justum excedere cernunt,
 Hunc censem recto frustra studuisse colendo.
 Tot tantosque ultrò rident subiisse labores.
 Demum ridendi, longè sed acerbius, ipsi,
 Omni discussâ cùm nube excelsa patebit
 Injustorum oculos præstringens gloria Justi.
 At totam perijisse suam, rapidosque dolebunt
 Cessisse in ventos, subiisse opprobria, luctum,
 Et gemitus, quos solamen non leniat ullum

C A P U T V.

1. Tunc stabunt Iusti in magnâ constanteria, adversus eos qui se angustiaverunt, & qui abstulerunt labores eorum.
2. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabantur in subitatione insperata salutis.
3. Dicentes intra se, penitentiam agentes, & pra angustiâ spiritus gementes. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperijs.
4. Nos insensati vitam illorum estimabamus infamiam, & finem illorum sine honore.
5. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.

Polluti facies quando renovabitur orbis,
 Erecto tunc Iusti animo vultûque, videbunt
 Lumina perversi luctu & dejecta pudore.
 Qui viduam, qui pupillum spoliavit avatus,
 Insontem affecit qui damno aut morte Tyrannus,
 Horum ferre oculos adversa nec ora tueri
 Audebunt. Tacitâ solûm hæc in mente loquentur.
 En, quotum nobis candor risumque movebat
 Simplicitas, quos stultiæ damnavimus, ipsi
 Heu! nimis ex vero stulti, quotumque furoris
 Nomine zelus, & est dicta observantia legis
 Ingratus labor, ad vanam contentio metam.
 Mercedem, cultu quæ sperabatur ab illo,
 Quam male censiimus fatuæ deliria mentis
 Nunc sunt illi ipsi, vestit quos Glotia luce
 Sydereâ, sibi quosque Deus selegit amicos,
 Participes & consortes (fas dicere) regni.
 Prudenter nobis Terram cessere, futuri
 Hæredes Cœli, nulloque ibi sine beati.

6. Ergo erravimus à via veritatis; & Iustitia lumen non luxit nobis; & sol Intelligentia non est ortus nobis.

Nos, commissa quibus populorum fata, regendis
Qui præfecti illis, à recto erravimus ipsi
Tramite, dum leges, & qui præcepta fecuti
Sunt nostra, ast eadem qui non egere, patrata
Quæ nobis, cœlum nobis petiere relictis.

7. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis,
& ambulavimus vias difficiles; viam autem Domini ignoravimus.

Nec levior nos cura viis agitavit iniquis
Errantes, nec nos moles operosa laborum
Deliciis minus, & nugis lassavit in ipsis,
Quam si, Virtutem studio potiore sequentes,
Calcassemus iter, fertur quod sentibus horrens,
Ipsa sui cum nequities sit poena perennans,
Increpitetque malus miserum se quisque latenter;
Venturi dum sollicitus, dum fluctuat anceps,
Nec mortali audet de se sibi credere toto.
Quam nobis fuerat facilis magè cura salutis,
Quam quibus à nobis vix est indulta quietis
Hora brevis, dritis & quos exhaustimus usque
Servitiis: angebat eos penuria victus,
Hucque laborabant, animam producere possent
Ut tenuemis miseris hæc sollicitudo premebat,
Ad Cœlumque oculos poterant vix tollere pressos;
Omnia dum nobis aderant ad recta juvandis,
Divitiae, celsique gradus, & summa potestas,
Stulte in perniciem placuit quæ vertere nostram.

8. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum

q̄d tantia quid contulit nobis?

Quò nos hic fastus rapuitque superbia , nobis
Nos rapiens ipsis , dum nempe erepta facultas
Nos noscendi , & quos nobis Natura crearat
Congeneres , placuit spatio sed habere remotos
Immenso , natos velut infelicibus ovis ?

9. Transferunt omnia illa , tanquam umbra , &
tamquam nuntius percurrens.
10. Et tamquam navis , qua pertransit fluctuantem
aquam , cuius , cum præterierit , non est vestigium
invenire , neque semitam carinae illius in fluctibus.
11. Aut tamquam avis , qua transvolat in aere ,
cuius nullum invenitur argumentum itineris , sed
tantum sonitus alarum , verberans levem ventum ,
& scindens per vim itineris aerem : commotis alis
transvolavit , & post hoc , nullum signum invenitur
itineris illius.
12. Aut tamquam sagitta emissâ in locum destinatum ,
divisus aer continuo in se reclusus est , ut ignoretur
transitus illius.
13. Sic & nos nati , continuo desivimus esse , &
virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere ;
in malignitate autem nostrâ consumpti sumus .

Illusere oculis vana hæc mendacia nostris ,
Ut jubar ad Solis noctis dilabitur umbra .
Præteriere , celer quo nuntius impete transit ;
Objœcta occursu patiens ad nulla morari .
Nec secus ac sulcat quando ratis æquora , lentam
Palmula seu subigat , veli aut ferat ala volantem ,
Cæcæ impressa viæ vestigia nulla relinquit .
Utque avis , alarum quando diverberat auras
Remigio , nostros sub nube rapitque fugitque
Asperitus , sonitusque viæ fuit unicus index

Cum pernice simul dispersus in aëra motu.
 Utque fugit volucris pennâ stridente sagitta,
 Vix emissâ arcu quæ metam incognita tangit,
 Tramesque apparet signatus in aëre nullus.
 Transiit haud aliter nostra omnis gloria, luxus,
 Divitiæ, supereft nil nostri; ac vix bene nati
 Vivere desimus, primo & Sol occidit ortu.
 Nostrarum interea vestigia nulla supersunt
 Virtutum, cùm nullæ ipsæ, sed tota, peracta
 In vitiis, se fert memori vita obvia menti,
 Usque obversantur nostrâ quæ perdita culpâ,
 Et quibus arcemur lætis, aliquique fruuntur,
 Quos modò nos visi fastu calcare superbo.

14. *Talia dixerunt in Inferno hi, qui peccaverunt.*

15. *Quoniam spes Impij, tamquam lanugo est, qua à vento tollitur, & tamquam spuma gracilis, qua à procellâ dispergitur, & tamquam fumus, qui à vento diffusus est, & tamquam memoria hospitii unius dies pratereuntis.*

Hæc est, elanguet cùm vita, querela malorum:
 Omnis námque illis visa effluxisse voluptas,
 Non aliter, quam lanugo, pappique volantes,
 Aut undæ spuma, & sublatus ad athera fumus,
 Quod magis excelsus, magis evanescere promptus;
 Utque, ubi transierit, mox immemorabilis hospes,
 Uno nempe die, unius vel parte moratus.

16. *Iusti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio eorum apud altissimum.*

17. *Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini, quoniam dexterâ sua teget eos, & brachio sancto suo defendet illos.*

Sors Iustorum alia; & quoniam spem ponere fluxis

Fugere in rebus, solisque hædere supernis,
 Inque Deo defixa fuit fiducia constans,
 Delibata illis æterna est hic quoque vita.
 In portu quæ námque ratis, licet æquoris vndis
 Hic quoq; cincta, tenet terram tamen inde, tenensve
 Censetur; Cœli sic ima suburbia saltem
 Jam tenet è terrâ, recti servator & æqui,
 Impius insanis dum fluctuat usque procellis
 Æternæ demum sorbendus gurgite mortis.
 Nimirum stabili, seculo & tramite justus
 Non tam morte aliquâ, quam dulcis imagine somni
 Ad vitam transit, nullo quæ fine beanda,
 Immortalis ubi non tantum vivat, at idem
 Et regnet, regni cœlestis munere consors
 Divino, & cinctus numquam marcente coronâ.

18. Accipiet armaturam zelus illius, & armabit cre-
 turam ad ultionem inimicorum.

19. Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea
 iudicium certum.

20. Sumet scutum inexpugnabile æquitatem.

21. Acuet autem duram iram in lanceam, & pugna-
 bit cum eo Orbis terrarum contra insensatos.

22. Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam
 à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, &
 ad certum locum insilient.

23. Et à petrosâ irâ plena mittentur grandines, excan-
 descat in illos aqua maris, & flumina concurrent
 duriter.

24. Contra illos stabit spiritus virtutis, & tamquam
 turbo venti diridet illos, & ad eremum perducet
 omnem terram iniquitas illorum, & malignitas
 evertet sedes potentium.

Nec credas satis esse Deo post funera tantum
 Munificum justis & se præbere benignum.

Fortiter hos etiam vitâ tutatur in istâ.
Nempe malis fuerit cum demum exhausta ferendis.
Fiet læsa furor patientia. Sæviet ira
Vindice Justitiâ, quantum Clementia parsit.
Illiū nec dextra novis armada sagittis
Impij in exitium, solum sed subtrahet, illum
Quâ sustentat ope, & subitam trahet inde ruinam.
Ejus in auxilium fuerat quodcumque creatum,
Urgebit, totōqne premet sub pondere lapsum.
Ejus signari pedibus commota negabit
Gressusque excutiet Terra indignata scelestos.
Spirandum refugus non sese indulserit aër.
Hunc contra tumidum se longè advolvet & æquor
Finibus è propriis, totoque ebulliet æstu.
Arcus in speciem fornix jaculabitur ignes
Cœlestis, pice nigrantes & sulphure tædas.
Autorem demum sunt ultura impete juncto
Cuncta suum. Quanam expediet sese impius arte?
Quò fugiet, quem tota reum Natura peregit,
Prolicpsitque, amplâ quæ prostet ubique, Tabellâ,

CAPUT VI.

1. Melior est Sapientia, quam vires, & vir prudens, quam fortis.
2. Audite ergo, Reges, & intelligite: Discite, Inhabitantes finium Terra.
3. Prabete aures, vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum.
4. Quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur.
5. Quoniam cum essetis ministri regni illius non recte iudicastis, nec custodistis legem Iustitiae, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.
6. Horrende & cito apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum his, qui prasunt, fiet.
7. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.
8. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam; quoniam pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter cura est illi de omnibus.
9. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.
10. Ad vos ergo, Reges, sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam & non excidatis.

Principibus scopus est & cura potentibus una,
Arcium ut excelsò vallent munimine fese,
Militiæque arment se robore, Pacis eodem
Ad pompam instructo, crudique ad munia Belli.
Hoc unum certant aliis suadere, timeri
Nil à se, quando tanta hæc se cura tuendi
Arguit ipsa metum, stimulosque in corde latentes.

Nec damnanda quidem cura hæc , nec vana lacessit
 Cunctorum impositos capiti, atque in culmine rerum;
 Et dantes aliis mixta formidine jura.

Quippe regi ratione negat pars maxima gentis
 Humanæ , legum armato cogenda timore.

Sunt , quorum impatiens sic est væcordia fræni,
 Amovisse jugum non solum ut Principis optent
 Cum damno, at proprio, jungi & lætentur utrumque;
 Nec se communī dubitent tumulare ruinā,

Sit licet imperium tolerabile , sit leve quamvis;

Congeneri parere homini sic quisque recusat
 Naturæ instinctu , nisi forte videbitur ille

Naturam supra humanam , qui præsidet ; & n*i*

Communem hunc supra sortem Sapientia vexit.

Viribus hæc potior cunctis ad corda domanda

Quælibet ; insano coneris robore frustra.

Ergo , accepistis populos quicumque regendos,

Quod vobis incumbat onus , quæ cura petatur,

Audite , atque animis vera hæc mea figite dicta.

Officii Rex est , non solum nomen honoris;

Et verè Rex ille , jubet qui recta , facitque,

Prævia lux , æqui lex viva , imitabilis auctor;

Nec reget ille alios qui se non rexerit ipsum.

Imò erit & Pastor , * Medicusque salutifer idem,

Et Pater ; ac populi , non in sua commoda factus,

Tutandi qui nempe meret stipendia Regni,

Nobilis , & celsa famulans è sede , minister.

Obstat namque nihil , quod , ceu caput , eminet , ipsos

Nam caput inque pedes curâ demittitur imâ,

Et gressus oculi capitis moderantur ab arce.)

Rex legitur , non ut curet sè molliter unum,

Illiis ast alios ut præstet cura beatos,

Excubiisque suis proprioque aliena labore

Otia deffendat , pressos levet , atque jacentes

* Apud Isaiam , 3. 7. Qui Regis abnuit Officium, utitur hac excusatione. Non sum Medicus , nolite me Regem confundere.

Erigat, & pœnas & præmia dividat æquus,
 Demum privatis sit, quem voluisse & ipse
 Privatus dextro sortiti numine Regem.
 Quælibet à superâ manat pendetque potestas;
 Cœlesti ex illâ nostræ hæ sparguntur in orbem
 Terrenæ, Sol omnis ut est fons luminis unus,
 Ergo divini quicunque vicarius extas
 Imperii, summo qui Rex sub Rege timeris,
 Hunc pariterque time, qui tam supereminet & te;
 Cuique tui debes rationem muneris, anne
 Mandato imperio rectus convenerit usus,
 Et sis an studio partitus jura fideli
 Exemplo firmans legum præcepta tuarum:
 Cui plus commissum, plus & repetetur ab illo,
 Majorumque reus fiet majora potitus.
 Plebeio ac humili Deus est ut parcere promptus;
 Peccandi plerumque illi quod causa, vel error
 Vel sit paupertas; potuit nec lädere plures,
 Despectus nempe & vilis, nullique futurus
 Exemplo; plectit contrâ graviore potentes
 Supplicio, gravius quando & peccatur ab illis;
 Et petitur virtus à Rege & Judice major,
 Quæque secus patrant isti sunt noxia cunctis,
 Nedum privato, cui facta injuria, soli.
 Imò æquare Deo sese plerumque tumentes
 Audent quod Reges, oculis quia nulla potestas
 Cernitur humanis prona impendere superbo
 Illorum capiti, nec apertus ab æthere vindex,
 Ad pejusque ruunt, quia posse impunè videntur;
 Rarior unde illis est ad meliora regressus;
 Hoc Deus incumbit gravioris pondere pœnæ,
 Cum negat hæc ultra ferti væsanía: celsi
 Nec tunc ille decus Sceptri vereatur inane,
 Muneris hoc cum nempe sui sit, & illa corona;
 Immetitam claro frontem quæ cinxit honore.
 Namque Deus non quod Regum pars maxima mors

Judicat, adversum tenues qui scilicet, æqui
 Cultores certant rigidi infractique videri,
 Et poenæ genus intendunt hic omne severæ,
 Magnatum cæci surdique ad crimina, saltem
 Hic exorari faciles, pravéque remissi,
 Nunc quòd iniqua illos, turpis nunc gratia vincat.
 Divitibus quæ se indulget Clementia solis
 Est magnorum illex scelerum erectumque trophæum.
 Divinis virtus oculis discriminat una
 A populo Reges; aliud nil cernitur illis,
 Recti quām mores; hæc nobilitasque, gradusque;
 Hoc pretium lance hinc illinc expendit æquâ.
 Pondere virtutum populus cum Principe certat.
 In poenis sed habent aliter se crimina; Regum
 Conditio est pejor; plectuntur acerbius isti,
 Fortibus utque magis cruciatio fortior instat,
 Tutari insontes quòd jussi, illumque potestas
 Ad finem data quòd fuerat regalis, eâdem
 Obtivere tamen, superante gravamine, pressos.
 Ergo divinus sermo vos excitet iste
 O Reges, quando humanos audire negatis
 Indomiti, quando non inferioribus ullus
 Consiliis locus est, quæ mente arcetis iniquâ.
 Unica adulantum vos lactat blanda loquela,
 Qui Regi injustum, nisi quod sit inutile, dicunt
 Esse nihil, nec servato bene publica jure
 Posse geri, validis hoc ni statuatur in armis;
 Ac ratione regi par esse, insaniat ac si
 Cum ratione, tenet dextra qui sceptra potenti.
 Illius arbitrio sanciri fasque nefasque,
 Hincque sibi placiti prorsus nihil esse negandum.
 Evincunt, sanâ mentem de sede moventes;
 Errorumque tegunt foveam, declivis in illam
 Fiat ut illapsus, pronus, facilisque sequenti.
 Infelix, lenociniis qui talibus aures
 Dat patulas, bibit hisque avidis hoc sorbile virus.

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. VI. 35

Hæc qui concinnant mendacia , quíque propinant
Regna illi evertunt , externo sæpius hoste.
Non meus hic qui vos agat in tam devia sermo,
Quem suprema mihi dictat Sapientia trado,
Felices ut regnetis , subsintque beati
Ut populi ; ac demum terreno ut fiat ab isto
Cœleste ad regnum permenso transitus ævo.

11. *Qui enim custodierint iusta justè justificabuntur :*
& qui didicerint ista , invenient quid respon-
deant.

His patet hoc solis , faciunt qui iusta , simûlque
Qui justè , non obtenti simulamine justi ,
Ambitione malâ , lœvâ vel denique mente ,
At vero ex animo , rationem reddere facti
Quò possint veram , repetente à Judice jussi ,
Judice , qui renes scrutatur , cordis & ima .
Quid responsuti , qui vi rapuere , dolóve ,
Quæ donent , etiam iestis , & munere dignis ?
Ac illud specie qui Religionis adumbrant ,
Quique magis famæ se commendare , probari
Quam studuere Deo , virtutis imagine ficta .
Vasi non puro quodcumque infundis acescit .

12. *Concupiscite ergo sermones meos , diligite illos , &*
habebitis disciplinam.

Deliciis vos præcipue quos vivere mersos
In mediis hortantur opes , & summa potestas ,
Doctrinæ , ô Reges , tangat meditatio nostræ
Continua : in medio juvet illam pectore figi .

13. *Clara est , & qua numquam marcescit sapientia ,*
& facile videtur ab his , qui diligunt eam , & in-
venitur ab his , qui quarunt illam .

36. JOANNIS MAURY,
14. Praoccupat qui se concupiscunt, & illis se prius
ostendit.

Marcescit numquam flore hoc sapientia longe
Vividior, qui decerpi gaudetque renasci
Jugiter, hybernas faciens ut vere coronas,
Nempe reviviscens tenui madefactus ab undâ.
Nec solum aeternam sese Sapientia praebet,
Est etiam captu facilis, sequitur illa tenebris
Involvit nullis, humana scientia qualis
Obscurat semper sese, interiusque recondit
Innumeris cinctam dubiis, fallitque sequentes.
Ut sua quemque trahit praelustris opinia visa,
Destituitque avidum, caligine rufus obortâ;
Unde aliam citus ad lucem se transfuga vertit,
Rufus & hinc delusa vagus vestigia torquet,
Errorem sic continuo novus excipit error.
Humanis certe in studiis, quod discitur omne
Impedit in vitae officiis plerumque; magisque
Tardat currentes, aptis quam promovet ausis.
At divina alas Sapientia sola ministrat;
Nec refugit longo quaerenda labore; cupitam
Se dat in amplexus subito, sequitur ingerit ultiro;
Prævenit ipsa etiam cupientem, pronaque votis
Immanet: hanc optat quisquis, mox ille meretur.
Ambitique diu non quaerit, fastus inesse
Ut solet in pulchris, sequiturque superbia formam.

15. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit
affidentem enim illam foribus inveniet.

Aetatem querit proiectam humana, suisque
A studiis arcet Juvenes Sapientia; nullam
Respuuit aetatem nostra haec, imo obvia primæ
Indulgetque magis sese, prostatque tenellæ.
Sol rationis ubi primo afflat lumine mentem,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. I.

37

Ante fores divina astat Sapientia , quærens
 Admitti , radiisque suis mox omnia lustrat,
 Non , hominum quo more solet Sapientia , tota
 Quæ versatur in hoc , dubitare ut perstet ubique,
 Omnia tuta timens , & in illud denique præceps
 Quod magis extimuit , velo namque ista reducتو
 Quæ verè fugienda aperit , quæ suntque sequenda,
 Et quid dignum odio , dignum quid constet amore.

16. Cogitare ergo de illâ sensus est consummatus : &
 qui vigilaverit propter illam , citò securus erit.
17. Quoniam dignos se ipsa circuit quarens , & in vita
 ostendit se illis hilariter , & in omni prouidentia
 occurrit illis.
18. Initium enim illius verissima est disciplina concu-
 piscentia.
19. Cura ergo disciplina dilectio est , & dilectio cura
 legum illius est ; Custodia autem legum consummatio
 incorruptionis est.
20. Incorruptio autem facit esse proximum Deo.
21. Concupiscentia itaque Sapientia deducit ad regnum
 perpetuum.

Hanc optare , hoc est illâ jam jamque potiri
 Se sic ipsa urget , sic se fert obvia cuique,
 Affulgens operum minimorum in luce suorum;
 Hisque trahens visis ad quæ minus apta videri.
 At verè optari ne credas , si quis honorum
 Si quis opum studio sapiens evadere certat;
 Virtutis namque & studio querenda salutis
 Est tantum. Gradus est huc primus , velle moneri;
 Tum monitis parere , sibi diffidere , legem
 Servare. Haud amor est , cum quis se credit amare;
 At cum paretur iussis : sic namque parentes
 Natus amare suos , dominum servusque probatur,
 Gaudia cum curæque isto versantur in uno,

Hoc aditu mox se insinuat Sapientia tota,
 Et felix jam tum lætumque h̄ic vivitur ævum.
 Moribus integris etenim mens conscientia recti
 Quodlibet adversum contra muro obstat aheno;
 Sæle mortali sensim fecernit ab omni,
 E Terrâ ad Cœlum tendit, propiorque gradatim
 Divinæ fit Naturæ, dum prorsus & ipsam
 Exuat humanam, divinæ & juncta quiescat.

22. *Si ergo delectamini sedibus, &c sceptris, ô Reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.*

23. *Diligite lumen sapientiae, omnes qui praestis populis.*

Vos, præcelsæ animæ, cœlesti munere Reges
 Selecti summo populis sub Rege præesse,
 Ac ejus supplere vices moderamine recto,
 Hic vobis si charus honos, si gloria tangit
 Vos ista, hæc dignos Sapientia sola probabit.
 Illam audite, ejus monitis parete fideles,
 Subjiciet vobis populos simul illaque fidos,
 Imperiis promptos animo parere sequaci,
 Prævia vos ipsos hæc si lux ducere visa.
 Regia quidquid habet fastus Fortuna tumentis
 Discutit omne illud Sapientia, quodque ferocis
 Delinit; populator opum se luxus honesto
 Metitur, castigatur turpisque voluptas;
 Deliciæque modum discunt admirere, discit,
 Ambitiosa famæ, & lautæ gloria mensæ.
 Irradiare animo simul ac sapientia cœpir,
 Novit Rex, hominum se Regem, tempus & esse
 Ad breve, custodem se legum, illisque minorem,
 Reddendam officii rationem, quotque regenda
 Sunt capita illius curæ commissa, tot ipsi
 Annoverata, tot à supero repetiendaque Rege,

Communi à Domino , populisque & Regibus æquo.
 Demum circumstat Reges quodcumque superbum,
 Magnificum , pueri vana esse crepundia credit
 Hæc cuncta , illustrat cuius sapientia mentem;
 Nilque satellitum , nil propugnacula , nilque
 Divitias , famam , contra mortemque , Deumque.

24. *Quid est autem Sapientia , & quemadmodum facta , referam , & non abscondam à vobis sacramenta Dei , sed ab initio nativitatis investigabo , & ponam in lucem scientiam illius , & non prateribo veritatem.*
25. *Neque enim invidiâ tabescente iter habebo , quoniam talis homo non erit particeps sapientia.*
26. *Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum , & Rex sapiens stabilimentum populi est.*
27. *Ergo accipite disciplinam per sermones meos , & proderit vobis.*

Ac , ne credatur vacuum Sapientia nomen,
 Ad quam vos hortor , tantis quam laudibus ornō;
 Natura illius quæ sit , quæque ejus origo ,
 Quæ dotes , claro tandem sermone , reducto
 Quolibet & velo , missisque ambagibus , edam .
 Haud leviore etenim Sapientia criminе possit
 Celari , Solem quam si quis ademerit orbi ,
 Si queat ille adimi ; Tantum dicendus & ille
 Est verè sapiens , cuius sapientia curat
 Ut sapient alii ; Sapientum denique major
 Quò numerus , regnum magis hinc quodcumque
 beatur .
 Verum , ne sapient sic illi , digna disertè
 Ur promant , faciantque suis contraria dictis ,
 Damnantes præcepta simul sua , sive , biformes ;
 Ast oris , cordisque , & sit consensio vitæ ;
 Invidiaque docens ut debet quisque carere ,

Discendi sic discipulus careatque pudore,
Quæque sit edoctus , ritè ad facienda feratur.
Est etiam ceu communis sapientia fiscus,
Cujus qui regnat sit custos , sitque sequester,
Ac dispensator pariter , non ejus avarus,
Invidus , imò ejus nequeat qui largior esse
Quàm sit par , quàm vel ratio vel postulet æquum,
Nam solæ sparguntur opes à Regibus istæ
Immodicè , culpâ absque ullâ , reddenda nec instat
Hic ratio , nullus promendi hic terminus hæret.
Felix hic populus , quem sic Sapientia ditet,
Pectoréque in Regum cujus sit copia major,
Quò corda uberiori gaudent subjecta rigare.

CAPUT VII.

1. *Sum quidem & ego mortalis homo, similis omnibus,
& ex genere terreni illius, qui prior factus est, &
in ventre matris figuratus sum caro.*
2. *Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine,
ex semine hominis & delectamento somni con-
veniente.*
3. *Et ego natus accepi communem aërem, & in simi-
liter factam decidi Terram, & primam vocem simi-
lem omnibus emisi plorans.*
4. *In involventis nutritus sum & curis magnis.*
5. *Nemo enim ex Regibus alia habuit nativitatis
initium.*
6. *Vnus ergo est omnibus introitus ad vitam, & si-
milis exitus.*

Unus præ reliquis celsorum è pectore Regum
Est removendus obex, aditum sapientia clausum
Ne spreta inveniat, solet ut plerunque, coacta
Ipso vestibuli resilire à limine, surdas
Aut pulsare fores frustra, aut palpare superbas.
Nempe luto credunt è nobiliore beatos
Se fictos, è vili alios quoscumque, misellos
Dispare materiâ, dispar ut forsque secuta.
Non eadem mihi mens. Communis ut extitit ortus;
Sic occasus erit, qui vestrum cuique futurus.
Sum mortalis homo, primo prognatus ab illo
Terrigenâ, manuumque Deus quem plasma suarum
Ossibus & nervis vita compegit in usum
Labilis, ad finem primo properantis ab ævo;
Est adeo nondum natus, damnatus & idem
Ad mortem, quisquis vitales attigit auras,

Excepit nec me majestas regia turbæ.

Semine sum cretus, quod Patrum immunda voluptas

Renibus excernens, genitalibus inserit arvis,

Extorre interea ratione, hōc mentis in æstu,

Aut, stupido veluti somni torpore, ligatâ;

Namque homo se brutis re non magis admovet ullâ,

Inde in materni putredine sanguinis, alui

Carcere in horrendo, potuisset sensus inesse

Si mihi tunc aliquis, lenta hæc se spuma coëgit

Muccosam in carnem; formaque exsculptus in illâ

Tandem nascor homo, decimo post mense vocatus

In lucem, at qualis? sanie taboque madescens,

Occisiisque magis quam nati informis imago,

Ut tangi & tolli sim matri indignus & ipsi,

Oscula & amplexus nedum ferat illa benignos,

Materno Natura nisi compellat amore.

At neque tum liber spiro, prorsusque solutus.

Me quippe excipiunt angustæ mox quoque cunæ,

Fasciolæque ligant manibus pedibûsque revinctum

Me, natum imperio, dum nec fera nascitur ulla,

Quam vincla excipient, matris cum prodit ab alvo.

Involvit, fateor, nascentem purpura, meque

Cunæ admirerunt pretiosæ, & vincla ligarunt

Serica, vincla tamen quæ non minus, aurea quamvis.

Qui solet hauriri reliquis animantibus aër,

Haustus & ille mihi est, fugientem in limine primo,

Hōc animam fovi pariter, cecidique parentem

Terram in communem reliquis simul, ejus alendus

Uberibus, quin & vitâ cum functus obibo

Cum reliquis, illi gremio excipiendus eodem.

Quæ vox prima hominum, querulis vagitibus auras

Non minus implevi, humanis me nempe venire

In partem ærumnis luctu testatus aperto.

Hocce rudimentum vitæ fuit, illaque luci

Prima salus apto certè est modulamine dicta.

Interea, queis cura mei, quibus educor ægrè,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. VII. 43

Non intellectis sum questibus usque molestus.

Anxia sedulitas muto à me & per vigil horum.

Sollicitudo diu simul estque exercita noctu.

Ortus hic ille meus, cunctisque est Regibus idem;

Humano toti & generi, párque exitus instat.

Hæc, vitæ in stadio, metæ stant omnibus æquæ.

Ac cursu in medio si quid discriminis errat,

Devius huc si quis vel se deflexerit illuc,

Plebeium vel iter vel sit sortitus honestum,

Desinet ad finem tendens via quælibet unum,

Scilicet ad mortem, cursus quæ terminat omnes.

7. Propter hoc optavi, Et datus est mihi sensus: Et
invocavi, Et venit in me spiritus sapientia.

8. Et proposui illam regnis Et sedibus: Et divitias
nihil esse duxi, in comparatione illius.

9. Nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam
omne aurum, in comparatione illius, arena est exi-
guæ, Et tamquam lutum estimabitur argentum in
confœdta illius.

10. Super salutem Et speciem dilexi illam, quoniam
pro luce habui illam, quoniam inextinguibile est
lumen illius.

Hæc postquam, exerto Rationis lumine, vidi,

Expendique istud vitæ lachrymabile munus;

Optavi, quod me à reliquis secessere posset,

Hæc in parte, omnis quæ non è corpore pendet;

Quæ tota illius non à contage laborat,

Scilicet in mente, & mentis quoque parte supremâ,

Quam sibi cœlestis vult hæc sapientia sedem.

Est verò quæsita mihi Sapientia primò,

Quâ me hominem regerem, miserum, ignarumque,
domarem

Quâque animi motus effrænes, atque rebelles.

Hæc plebeia fuit, privatum & quæ decet omnem;

Moxque optavi aliam , regeret quæ regia Regem;
 Quâque à plebe magis , quam sceptro , quamque corona

Distarem. Hanc placuit totis accersere votis,
 Nec , nisi de Cœlo , potuit celsa ista vocari.
 Illapsam fateor divino munere nobis ;
 Nec dignata etiam pretio fuit illa minori,
 Quam fuit à nobis tantum par munus haberí.
 Hâc sine , vana mihi Regni possessio visa ,
 Sceptri vanus honos ; visus quoque noxius idem.
 Namq; minùs sapiens quid Rex , nisi norma putanda
 Abnormis , cæcus duxtor , sine lumine sydus ?
 Vanus , ne dicam stultus , qui præferat aurum ,
 Argentum , gemmas , pretiosum & cernimus esse
 Quodcumque , at pretium cui ponit opinio sola.
 Corporis ipsa salus , formæ temnendus & ipse
 Est decor , illorum si quæ jactura bonorum
 Debeat in studio fieri virtutis. Abundè
 Dives honoratus Rex est , magnusque , potensque ,
 Qui sapiens . Bona vera afferit Sapientia secum
 Omnia , vanorum largè dispendia persans.
 Charius est oculis homini nil , pulchrius estque
 Nil Sole , est oculus qui mundi , cordis & illi
 Est vice ; sed claudunt oculos , cæcantque tenebrae ,
 Et sopor , interdum Sôlque obscuratur , at , usque
 Fulgida , defectus patitur Sapientia nulos
 Divinæ radium dignata affundere sese .
 Nam verè sapiens ubi sit , credendus adesse
 Hic Deus , atque diu vigil & Sapientia noctu ;
 In somnis etenim nec lux quoque deficit illa.

11. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illâ ,
 Et innumerabilis honestas per manus illius .
12. Et latatus sum in omnibus , quoniam antecedebat
 me ista sapientia , Et ignorabam , quoniam horum
 omnium mater est .

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. VII. 45

23. Quam sine fictione didici, & sine invidiâ communico, & honestatem illius non abscondo.
24. Infinitus enim Theaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter Discipline dona commendatis.

Sola petita igitur mihi quod fuit illa, bonique
 Nulla fuit cura alterius, vota ad mea pronus
 Respondere Deus sic visus ab æthere summo.
 Quod neque divitias, longæ nec tempora vitæ
 Orasti querulus, nec quæ fuit ultio cordi,
 Optasti & nullas inimico à sanguine pœnas,
 At quæsita tibi sola est Sapientia, rite
 Ut placidâ populos regeres sub pace quietos,
 Partiri & scires æquo libramine jura,
 Non optata tibi dabitur Sapientia solum,
 At vis illius quoque tanta & copia, quantam
 Non Rex accepit prior, accipiētve futurus.
 Præterea, quæ non petiisti, gloria, fama,
 Divitiae, tibi mensurâ tribuentur eadem.
 Hac in parte & Rex te non æquaverit ullus.
 Hæc sunt, è Cœli mihi quæ Deus arce locutus.
 Facta fidem firmant, & res promissa sequuntur.
 Vos testes, & vos estis quoque muneris hujus
 Participes; ad vos & nostra hæc gloria manat.
 Non soli felix mihi sum, sapiensve; beati
 Vos quoque sub nostrâ ditione, potestis & esse
 Ductu sub nostro sapientes; namque lubenter
 Confero collatum gratis, nullaque teneri
 Arguar invidiâ. Non munificentia, non est
 Dextera larga satis, quæ censem exhauriat istum
 Aut etiam minuat; tædæ est namque æmulus, unde
 Mille accendantur, damno sine lumenis ullo.
 Hoc etiam quæsita mihi Sapientia fine est,
 Hoc concessa, illam longè ut latèque benignus
 Diffundam; nam major erit quantò illius usus,

15. *Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia & præsumere digna horum, quæ mihi dantur, quoniam ipse sapientia dux est, & sapientium emendator.*
 16. *In manu enim illius & nos & sermones nostri, & omnis sapientia & operum scientia, & disciplina.*

Non, ipso hæc à me dici, fas credere; fonte
 Hausi de supero vos ordine jussa rigare,
 Inferiùs positos ad vos descendere prona;
 Relligioque sit ex illis abducere quidquam,
 Derivare, meos & in usus vertere folos.
 Nec solùm est mihi nōsse datum, sed nota disertus
 Qui promat, patiter datus est à Numinе sermo,
 Et quæ, conceptis animo, verba apta docendis.
 Accepi verò quæcumque affusa supernè
 Si memorem, laudes vobis fortasse videbor
 Commemorare meas; à mente superbia nostrâ
 Hic tamen omnis abest; major foret illa silendo,
 Nam non elati, verùm est confessio grati,
 Ex me dum fateor me nil habuisse, sed omne
 Cœlitus esse datum, dantique hoc omne rependo.
 Hæc ita præfato liceat modò pandere cuncta.

17. *Ipse enim dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis Terrarum, & virtutes elementorum.*
 18. *Initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum.*
 19. *Anni cursus, & stellarum dispositiones.*

Me Deus edocuit, quâ sit ratione creatus
 Compositusque orbis, complexu quidquid & ambit

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. VII. 47

Ille suo , suspensa & quò libramine Tellus.
Alterni qui terum ortus obitusque , quis illis
Sitque intermedius decursus , tempora leges
Quasque vices servent , sua per vestigia lese
Ut volvat rediens & sæcula torqueat annus,
Circuitus qui sunt astrorum , quique meatus,
Quæ natura illis , quæ sint & in infima vires,
Sint quinam influxus, quæque horum occulta facultas.

20. Naturas animalium, & iras bestiarum , vim ven-
torum , & cogitationes hominum , differentias vir-
gultorum , & virtutes radicum.

21. Et quacumque sunt absconsa , & improvisa didicis:
omnium enim artifex docuit me sapientia.

Omnia præterea mihi sunt animalia nota,
In species divisa suas , instinctus & illa
Quisquis agit , quos & mores Natura cuíque
Insevit ; novi quâ sint ratione domanda
Singula. Me pariter docuit Sapientia vires
Ventorum effrænes , quo verrant turbine terras ,
Aëra quò perlent , varius quámque impetus illis ,
Horum qui motus , ortus , violentia , quique
Occasus ; frigus , calor , humor , siccus & arenis
Halitus , unde hi sint morborum , & causa salutis.
Mobilitate suâ nec me effugere , sequentem
Illorum cursus varios , variosque recursus ,
Ac demum , quod se condant , ipsumque cubile .
Occulti motus animorum , in corde latentes ,
In cujusque patent mihi vultu. Ut mentis opertos
Eliciam sensus , fuerit satis ora tueri.
Non mihi virgultum , non herba incognita , radix
Aut ulla. Et frondes , flores , & semina novi
Et fructus , quid in his lateatque , bonive , malive ,
Aptus & ex illis homini quid conferat usus.
Denique me latuit nihil horum , abscondita mentes

Toto hoc reliquo capite , toto etiam sequenti , de-
 stituor in sensu litterali à Patribus non solum omni-
 bus , sed à reliquis etiam Interpretibus , qui hæc
 omnia mysticè , ac in eo etiam sensu , diversimodè
 intelligunt : nempe alii de secundâ Personâ Trinita-
 tis , alii de Tertia interpretantur. Quin etiam alter-
 natim aliqui ab unâ ad alteram transulant , prout
 convenientius illis est visum , & ipsorum captui ac-
 commodatius. D. verò Augustinus totum hunc locum
 de Deo absolutè citat non semel. Sunt certè qui di-
 cant de creatâ Sapientia generaliter posse intelligi ,
 hoc est de cognitione rerum , tam coelestium &
 divinatum , quam agendarum ex virtute & præscriptio
 Prudentiæ , atque efficiendatum per artem ; sed par-
 ticulatim in hoc sensu nihil explicant. In alio etiam ,
 quem admittunt , & quem solum explicandum susci-
 piunt , hoc est de Spiritu sancto , plane interdum non
 satisfaciunt , ac sèpissimè ea dicunt , Scholasticæ præ-
 fertim Theologiæ idiomate , que versu dicere non est ,
 imò nec Latinè. Unde parum abest , quin Poësi hic
 vale dicam , donec expeditior occurrat campus iux-
 ta illud Horatii præceptum , ubi quem instituit Poë-
 tam sic admonet . Et qua

Desperes trattata nitescere posse , relinque .
 Verùm , invocato eodem Spiritu , de quo hic ser-
 mo instituendus ,

Vela ut nostra favens velit aurà implere secundâ ,
 pergam , utcumque potero , quò cœpi pede , & ubi
 jejunior videbitur mea Paraphrasis , supplebit è suo
 eruditus Lector ; meæ verò ignoscet tenuitati , qui pro-
 priæ fuerit conscius .

22. *Est enim in illa Spiritus intelligentia , sanctus , uni-*
ches ,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. VII. 4,

cus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoquatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens.

Hac animus sese noster cœlestibus infert,
Sanctus & illi indit se Spiritus, unus, & idem
Plurimus, ac varius diversa ob dona, modosque
Se quibus insinuat; subtilis, lumine cuncta
Ut qui collustrat; faciens ipsosque disertos
Infantes; &, res omnes ut rite gerantur,
Mobilis huc illuc; lux impolluta, tenebræ
Cui nullæ officiunt; est certus, vera sequendo,
Et recto qui decebat de tramite nunquam.
Est acuens hebetes; prohiberi nescius; est &
Munificus, qui seque ipsum diffundere gauder,

23. *Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus, intelligibilis, mundus, subtilis.*

24. *Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.*

Mitis, amans hominum; stabilis, dans cuncta moveri:
Securus, cuius perturbat nulla quietem
Sollicitudo, suæ faciens illosque quietis
Participes, ejus qui se committere curæ
Inque ejus dormire sinu voluere reclines.
Est, cuius cohibet se sine potentia nullo;
Omnia prospiciens, atque in quo spiritus omnis
Est alius; cuius toto nihil æquat in orbe
Mobilitatem, ut qui suprema attingit & ima;
Hincque trahit sordes, lux ut purissima, nullas.

25. *Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quadam est claritatis omnipotentis Dei sincera, & ideo nihil*

50. JOANNIS MAURY;

inquinatum in eam incurrit.

26. Candor est enim lucis aeterna, & speculum sine macula Dei majestatis, & imago Bonitatis illius.

Quippe Dei vapor est virtutis, & halitus, hincque Lux manans, fumus quam non obnubilat ullus:
Est majestatis speculum sine labe supremæ,
Divinæque micat candens Bonitatis imago.

27. Et cum sit una omnia potest; & in se permanens omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit.

Cumque sit una, potest eadem Sapientia cuncta;
Cuncta novat, constans atque immutabilis ipsa,
In sanctasque animas se sæcla per omnia transfert,
Et gente in quavis aliquos sibi jungit amicos,
Vel Legum vel Naturæ præcepta sequentes,
More queant nostro qui dici utcumque Prophetæ.

28. Neminem enim diligit Deus, nisi qui cum sapientia inhabitat.

Namque Deo nemo sorte est placitus in ullâ,
Conciliaticem nisi se Sapientia præster.

29. Est enim hac speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prorsus.

30. Illi enim succedit nox; sapientiam autem non vincit malitia.

Hoc nitet ornatu quisquis, non ille coruscis
Est solùm stellis, sed Sole micantior ipso.
Nox Solem obtenebrat; fulget Sapientia semper,

C A P U T V I I I .

1. Attingit ergo à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.

OMNIA pervadit Sapientia fortiter, obstat
Nilque illi, Cœli supremo à vertice, Terræ
Ad centrum; mundique latus pertingit utrumque,
Aut magis, ambabus mundum comple&titur ulnis.
At verò possit quamvis iure omnia summo,
Hoc de iure suo sic attamen illa remittit,
Cuncta ut disponat vi nullâ, at sponte sequantur,
Et partes ad totum avidis se motibus aptent.

2. Hanc amavi & exquisivi à juventute meâ, &
quasi uis sponsam mihi eam assumere, & amator fa-
ctus sum formæ illius.

3. Generositatem illius glorificat contubernium habens
Dei; sed & omnium Dominus dilexit illam.

4. Doctrrix enim est disciplina Dei, & electrix operum
illius.

Tot tantásque igitur mihi cùm Sapientia dotes
Exhibuit, teneris hanc sum meditatus ab annis;
Et cultu assiduo, nec nocte diéve reimissò,
Est dulcem in Sponsam mihi voto ambita jugali.
Et verò illius quis non rapiatur amore,
Quæ tam chara Deo, tamque illi jungitur arctè,
Arcanorum ipsi quæ facta est conscia, cuius
Utitur ille operâ in cunctis, decernit & ore
Omnia, nōsque docet quâ sit ratione colendus?

5. Et si divitiae appetuntur in vita, quid sapientia lo-
C ij

Si qræruntur opes , vitæ instrumenta tuendæ,
 Illiusque velut nervi , fulcrumque , viæque
 Ut baculus , gressus vegetans , vestigia firmans ,
 Innumerōsque alios quæ commendantur ad usus ,
 Et quarum pretio sunt omnia prompta parati ,
 Has omnes divina homini Sapientia confert ,
 His quoque majores . Terrenæ corporis unum
 Namque ad subsidium subeunt , mentem at simul
 ipsam

Cœlestes recreant istæ , satiantque , beantque ,
 E largâ quas alma penu Sapientia promit .
 Ecquid namque potest illâ locupletius esse ,
 Per quam sit locuples qui præcepta illius audit ,
 Qui paret monitis , ductum sequiturque fidelis ?
 Aut sit , largiri quod non Sapientia possit ,
 Ejus cùm sit opus , quidquid complectitur orbis ?

6. Si autem sensus operatur ; quis horum , qua sunt ,
 magis quam illa est artifex ?

Laudanda artificum si visa industria , mitæ
 Si quod ad artis opus stupeas , Sapientia nonne
 Hoc miranda magis , quod & ipsas protulit artes ,
 Estque hominum manibus cuncta hæc operata , ma-
 gistrâ
 Desuper ipsa movens illas ratione regensque ?

7. Et si justitiam quis diligit , labores hujus magnas
 habent virtutes : sobrietatem enim & prudentiam
 docet , & justitiam , & virtutem , quibus utilius
 nihil est in vita hominibus .

Justitiae verò si quis teneatur amore ,
 Atque suæ normam vult illam asciscere vitæ ;

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. VIII. 53

Non solum divina ducem Sapientia sese
Præbebit, verum removentem obstantia quæque.
Illi⁹ ſub ductu aderunt Prudentia, parca
Sobrietas, animi non expugnabile robur,
Ac poſſunt motus quæcumque domare rebelles,
Queis bona quæ poſſint homini majora patari?

8. Et ſi multitudinem ſcientia deſiderat quis; ſcīt
præterita & de futuris aſtimat, ſcīt verſutias fer-
monum, & diſſolutiones argumentorum; ſigna &
monſtra ſcīt, ante quam fiant, & evenſus tempo-
rum & ſaculerum.

Rerum cognitio tangitque ſcientia ſi quem,
An non illarum fons eſt Sapientia vivus,
Largifluus, priſco retegit dum tempore geſta;
Unde legit ſapiens præſentibus apta, futuris
Et pariter? Quæ ſint & quæ ventura trahantur
Jam nunc prænoscit, fugitiva evenia reducens,
Et ſiſtens memori tamquam præſentia menti.
Quæ terrent alios portenta, hæc viderat antè
In ſpeculo Naturæ, oculis ſapiens aperto.
Verborum involucris contorta ſophismata ſolvit,
Tendiculaſque illas, & ſcirpos diſflat ināces;

9. Propoſui ergo hanc adducere mihi ad conviven-
dum, ſciens quoniam mecum communicabat de bo-
nis, & erit allocutio cogitationis & tadij mei.

Quid mirum, ſociam, ſponsamve adducere talem
Si mihi cura fuit, quæ triftiæque levamen,
Lætitiaeque foret moderatrix cauta ſolutæ,
Cujus ab alloquio doctus fieremque beatus?

10. Habebo, propter hanc, claritatem ad turbas, &
honorem apud ſeniores juvenis.

11. Et acutus inveniar in iudicio, & in conspectu potentium admirabilis ero, & facies Principum mirabuntur me.

12. Tacentem me sustinebunt, & loquentem me respicient, & sermocinante me plura, manus ori suo imponent.

Quam propter, non me plebs sola, aut sola juventus,
Sed colerentque senes juvenem me, & mirus haberet
Ipsis Principibus, judex occulta revelans,
Justaque decernens, tricis, nodisque solutis.
Si taceam, laxem dum verbis ora, tacebunt
Et reliqui, mox pendebunt & ab ore loquentis,
Ne cœlémque loqui cura his erit una, metusque.

13. Praterea habebo per hanc, immortalitatem; &
memoriam aeternam his qui post me futuri sunt, relinquam.

14. Disponam populos; & nationes mihi erunt subditæ.

Nec satis est visum, mihi quod sapientia parta
Hoc paritura decus, me commendaret ut ævo
Præsentem huic nostro, verum ut nomenque futuris
Et famam longè posset transmittere sacris.
Hac habiturus eram populos parere paratos
Sponte suâ. Nam Naturæ, Rationis & ordo
Hoc jubet, ut mentis sit sub moderamine corpus;
Imperioque viri patiatur foemina subdi,
Sic sapiensque minus magis à sapiente regatur.

15. Timebunt me audientes Reges horrendi; in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

Mitis ero clementisque meis, horrendus at hosti,
Ad nomenque meum Regum fera corda tremiscent,

Dejicit terror , feriam quos fulmine nondum,
Cùm nostram armabunt vis & sapientia dextram.

16. Intrans in domum meam conquiescam cum illa ; non enim habet amaritudinem conversatio illius , nec tam diu convictus illius , sed latitiam & gaudium.
17. Hac cogitans apud me , & commemorans in corde meo & quoniam Immortalitas est in cogitatione sapientie,
18. Et in amicitia illius delectatio bona & in operibus mannum illius honestas , sine defectione , & in certamine loquela illius sapientia , & præclaritas in communicatione sermonum ipsius , circuibam qua-rens ut mihi illam assumerem.

Publica me demum confecta negotia quando
Respirare domi patientur , & alma reducent
Otia , me gremio lætum Sapientia rursus
Excipiet , curas mulcens & tædia tollens.
Hæc bona præcipiens animo , corde æstuo toto ,
Illorum ut compos fieri molimine possim
Assiduo ; cura hæc cupidæ sedet unica menti.

19. Puer autem eram ingenuus , & sortitus sum animam bonam.
20. Et cùm essem magis bonus , veni ad corpus inco-quinatum.

At , verum ut fatear (Cœli & fuit illa benigni
Gratia) difficilis non me est Sapientia longum
Aversata , procum nec dignata refugit.
Indole & ingenio namque illi haud prorsus ineptus
Sum visus , nimirum animam sortitus amicam
Et recti & justi , nimium nec naris obesæ ,
Et corpus , mentis quod non habetaret acumen.)

*21. Et ut scivi, quoniam aliter non possem esse conti-
nens, nisi Deus dets & hoc ipsum erat sapientia
scire cuius esset hoc donum, ady Dominum, &
precatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis,*

Corporis atque animi tamen his cum dotibus, indi-
Non est visa satis sapientia posse, rebelles
Compesci motus omnes, Rationis & æquam
Ad normam redigi, cohiberi insana voluptas,
Præcipue juvenis, Regisque in corde potentis,
Nascentem exceptit quem purpura, quique relictus
Juris deinde sui, quodvis cùm cerea flecti
In vitium, fervet studiis infrænibus ætas,
Unde indulgebat se prona licentia major,
Ni Cœlo virtus moderatrix afforet usque.
(Præfulgebat & hâc jam tum Sapientia luce,
Ut nossem, munus quale hoc, atque unde petendum.)
Ergo ascita mihi quibus est Sapientia verbis,
Et quibus hanc precibus non cassa in vota vocavi,
Dulce mihi fuerit, vobis nec inutile, pandi.

CAPUT IX.

Oratio Salomonis , pro impetrandâ
Sapientiâ.

1. Deus Patrum nostrorum , & Domine misericordia,
qui fecisti omnia verbo tuo;
2. Et sapientia tua confitueristi hominem , ut domina-
retur creatura quæ à te facta est.
3. Ut disponat orbem Terrarum in aequitate , & justi-
tia , & in directione cordis judicium judicet.
4. Da mihi secundum tuarum assistricem sapientiam &
noli me reprobare à pueris tuis:

REx æterne , Deus Patrum venerande meo:
rum ;
Omnipotens , semper misericordia & patcere promptus ,
Eduxi è nihilo qui divino omnia verbo ,
Qui formasti hominem , regerentur subdita quæque
Ejus ut arbitrio , Tu rector at illius es.

Participem faciat tua me Sapientia lucis
Justitiæque suæ , siamque Vicarius illi
In Terris , Cœli sumnia ut moderatur ab arce .
Impertire illud mihi tot post munera donum
Præcipuum , tua non juxta præcepta gubernans
Ne reprobus siam , solio indignusque paterno ,
Sedit ubi nuper tanto dignatus honore
Ille meus tibi corde Pater tam junctus amico ,
Estque tuo laudes qui visus ab ore mereri .

5. Quoniam servus tuus sum ego & filius ancille tue ,
homo infirmus & exigui temporis , & minor ad in-
selectum iudicij & legum .

6. Nam $\text{\textcircled{E}}$ si quis erit consummatus inter filios hominum si ab illo absuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

Exoret sociata Patri te gratia Matri,
 Ancillæ pariterque tuæ, quæque ipsa Prophetis
 Munere facta tuo est, sancto cum conjugé sanctè
 Quæ vixitque piè, monitis méque imbuuit aptis,
 Qualia fœmineo potuere è pectore promi.
 Sum servus, sum verna tuus, te quippe colentum
 Filius; estquæ tuum commissa negotia rite
 Ut curem. Namque omnis herum te spectat honoris
 Et lucri redditus, servus si munere rectè
 Fungar mandato. Tua nostra industria quævis.
 Providet at Dominus servo quocumque necesse
 Ut vacet officio, dignèque ut iussa facessat.

7. Tu elegisti me Regem populo tuo, $\text{\textcircled{E}}$ judicem filiorum tuorum $\text{\textcircled{E}}$ filiarum.

Nomine me Regem fecisti, réque ministrum
 Commissi populi, jussum advigilate, probetur
 Ut Tibi, communī iussū insudare quieti.
 Quæ non deficiant tanto sub pondere vires?
 At verò tenues quām nostræ, ætate labantes
 In tenerâ? Quām sum nec par quibus impero?
 num me
 Sit satius recti monitorem audire, regique
 Vel semper, quām tot jam alios sumpsiisse regendos.
 Nempe feræ quām præstat homo, ratione jubetur
 Tam fermè præstare homini qui Legifer illi,
 Qui Dux, imperio datus exemplo præire.
 Tutores pueris jure instituuntur, adultæ
 Quòd nondum ætatis, sua quòd nondumque tueri
 Sunt apti. Quā provideam communibus arte,
 Privatis impar? quā tractem publica dextrâ?

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. IX. 59

Ast, ætas etiam & rerum licet afforet usus,
 Cui tamen humani breve non sufficerit ævi,
 Quid valeant prodeesse, adsit sapientia nobis
 Ni tua? nil noscet qui te non noverit, & cui
 Lux tua se condat, nec firmet prævia gressus.

8. Et dixisti me adificare Templum in monte sancto
 tuo, & in civitate habitationis tua altare, similitu-
 dinem Tabernaculi sancti tui, quod preparasti ab
 initio.

9. Et tecum sapientia tua, qua novit opera tua, &
 sciebat quid esset placitum oculis tuis, & quid dire-
 ctum in præceptis tuis.

Sum quoque magnificentum jussus tibi condere tem-
 plum,

Hicque tabernacli legem servare modumque
 Illius, tua quod magno Sapientia Mosi
 Præscripsit, nempe illa eadem Sapientia, mundi
 In fabricâ quæ juncta suam tibi contulit artem,
 Quæque adeo tibi quod placeat, quippe intima, novit.

10. Mitte illam de cælis sanctis tuis, & à sede magni-
 tudinis tua, ut mecum sit, & mecum laboret, &
 ut sciam quid acceptum sit apud te.

11. Scit enim illa omnia & intelligit, & deducet me
 in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua po-
 tentia.

12. Et erant accepta opera mea, & disponam populum
 tuum justè, & ero dignus sedium Patris mei.

13. Quis enim hominum poterit scire consilium Dei?
 aut quis poterit cogitare quid velit Deus?

14. Cogitationes enim mortalium timida, & incerta
 providentia nostra.

15. Corpus enim, quod corruptitur, aggravat ani-
 mam: & Terrena inhabitatio deprimit sensum multa
 cogitantem.

16. Et difficultè estimamus quæ in Terrà sunt , & que
in prospectu sunt invenimus cum labore ; Quæ au-
tem in calis sunt quis investigabit ?

17. Sensum autem tuum quis sciet , nisi tu dederis fa-
cientiam , & miseris spiritum sanctum tuum de al-
tissimis ?

Adjutricem , oro , & sociam demitte laboris;
Vel potius demitte ducem ; formam illa decentem
Præscribat , demus nos materiamque , manūsque .
Templi in structurā nec sit contenta docere;
Omnibus illa viis præeat mihi , nostra regatque
Omnia ; tumque tibi fuerint accepta ; Patrisque
Me dignum hæredem , sceptrique probabo paterni.
Hac siue namque potest tua cui patuisse voluntas?
Inter & esse tuis hōc quis sine lumine possit
Consiliis tua cui poterunt mysteria pandi ?
An non errori sunt penè obnoxia semper
Prævisa humanae quæ mentis acumine , sensus
Quam terreni hebetant , moribundaque membra
retardant ?

Immortalis enim , naturæque illa sagacis
Sit quamvis , sítque illius cœlestis origo ;
Corporeā demersa tamen sub mole gravatur;
Sedit & illi hærens , hacque à contagie laborat;
Nempe trahens commune jugum & communia
vincla ,

Cæcutitque , velut baculō vestigia quæque
Prætentans , etiam in minimis , sint proxima quamvis ,
Sint interna licet , nec solūm affinia nobis.
Cognitio in sensu cùm nostra , aut non sine sensu ,
Pertinget quæ acies toto distantia cœlo ?
Quæ , cœlumque super , tanto semota recessu ,
Ipse nisi dederis , tuus & ni spiritus adfit ,
Nique tenebrarum radet tua gratia victrix .

18. Et sic correctæ sint semita eorum , quisunt in terris ,
Et quæ tibi placent didicerint homines.

19. Nam per sapientiam sanati sunt , quicumque pla-
cuerunt tibi , Domine , à principio.

Hâc vitam emendant qui peccavere , viamque
Ad rectam redeunt quos devius abstulit error.
Mundi à principio bene qui vixeré , renati
Suntve ad virtutem , vitiorum horrore secuto ,
Hoc monitis divina tuis , Sapientia , debent ,
Atque accepta tua referunt hæc omnia luci.

CAPUT XI.

1. Hac illum, qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit.
2. Et eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

HÆc est illa hominis custos Sapientia primi,
Terrigenam tutata illum, dum perstigit insons,
Et quæ post lapsum miserata erexit eundem,
Imperium reddens, sed quadam ex parte minutum,
Ut memorem culpæ servaret mulcta superstes.

3. Ab hac, ut recessit injustus, in irâ suâ, per iram homicidij fraterni deperiit.

Hanc quoque quod sprevit Caïn, aversusque refugit,
Ardens invidiâ fratrem mactavit Abelem;
Quaque fuit donatus Adam, non ille redemptus
Est veniâ, nam fassus Adam scelus, iste negavit.

4. Propter quem cum aqua deleret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum Iustum gubernans.

Propagata illo corrupto à semine proles
Est numerosa, solent pravi ut sobolescere fœtus.
Perderet utque illam toto penè orbe potitam,
Diluvio statuit Deus orbem perdere totum.
Obstitit at fautrix justum Sapientia servans
Inter tot pravos unum cum stirpe Noënum,
Qui ligno è fragili fabricatam fluctibus arcam
Opposuit tumidis, portuque salutis in illo.

Mundi reliquias reparandi est condere iussus.
 Hic inter pelagique minas, cœlique ruinam,
 Communi cùmque omnigenis animantibus utens
 Hospitio, senis jactatus mensibus, exit
 Vix tandem, meritus mundi pater esse secundus;
 Contulit hòcque illi meritum Sapientia ductrix.

5. *Hac Ē in consensu nequitia cum se nationes contulissent, scivit Iustum, ē conservavit sine querela Deo, ē in filij misericordia fortem custodivit.*

Hæc eadem justum in mediâ servavit Abramum
 Impietate, Deo sic fidum, & pectore fortis
 Sic junctum, avelli patriâ ut pietate negarit,
 Cùm natum est proprium iussus mactare paternâ
 Ipse manu, natum unigenam, coelestèque munus,
 Posteritatis erat spes in quô tota futuræ,
 Ipse suo quam nempe Deus promiserat ore
 Multifidam, quæ vel numerum superaret arenæ,
 Quam non æquarent Cœlo quot sydera fulgent.
 Mactari tamen hunc Deus, in cinerésque redactum
 Offerri superâ jussit sibi voce, Patérque
 Non renuens aderat, mandata facilière promptus;
 At salvum divina Patri miseratio natum
 Servavit, proles implevit spemque secuta.

6. *Hac Iustum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in Pentapolim.*

7. *Quibus, in testimonium nequitia, famigabunda constat deserta Terra, ē incerto tempore fructus habentes arbores, ē incredibilis anima memoria stans, figmentum salis.*

8. *Sapientiam enim pratereuntes non solum in hòc lapsi sunt, ut ignorarent bona, sed ē insipientia sua reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, qua peccaverunt, nec latere potuissent.*

2. Sapientia autem hos qui te observant à doloribus
liberavit.

Hæc est illa eadem, justum è flagrante Sodomâ
Eduxit quæ Lot, pluvium cùm sulphur, & ignis,
Consumpsere reas has quinque libidinis urbes
Infamis, cujus nunc & vestigia poenæ
Perdurant, regio námque est rogos illa superstes,
Tum steriles versa in cineres, quæ fruge beata
Omnigenâ fuerat, nulli quoque cedere visa.
Otia nata illinc, & pulsans sydera fastus,
Perpetuis expleri epulis Gula nescia, demum
Luxuriæque illud, Patriæ cognomine crimen,
Pondus supremum quod divinæ addidit iræ.
Campi partem hujus mare salsum, atrumque bitumen
Obtinuere, soli species quæ restat, inertsve
Est prorsus, fructus vel si quos spondet, adultos
Tempore nónque suo, gravi simulamine falso,
In carpente manu fumus fiuntque favillæ.
Hic & adhuc superest justi comes illius uxor,
In statuam conversa salis, sibi facta sepulchrum,
Quæque sui formam sine corpore servat imago;
Ac neque diluitur pluviis, neque temporis ullâ
Deteritur serie, monumentum in sæcla perenne
Obsequii, fideique, Dei quæ debita jussis.
Perversè nam quisquis agit, lucratur & illud,
Præter supplicium, damnum ut patiatur honoris;
Et famæ, & pateant, voluit quæ prava latere,
Horrorique ut sint, sæclis transmissa futuris,
Hocque cavet sapiens, vitâ sine labe peractâ.

30. Hæc profugum ira fratris Iuslum deduxit per vias
rectas, & ostendit illi regnum Des, & dedit illi
scientiam sanctorum; honestavit illum in laboribus,
& implevit labores illius.

31. In fraude circumvenientium illum affuit illi.

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. X. 65

12. Custodivit illum ab inimicis, & à seductoribus tutavit illum; Et certamen forte dedit illi ut vinceret, & sciret, quoniam omnium fortior est sapientia.

Prætereamne, eadem quantâ Sapientia curâ Servavit justum per mille pericula Jacob Eratris ab insidiis, profugumque est usque secuta, Oitendit regnumque Dei, sub imagine mitæ Illius scalæ, quæ jungens infima summis, Et Cœlo Terras, soproptero apparuit illi, Siguans, ut possint homini commercia jungi Ipso cumque Deo, quibus ascendatque supernè Hoc se mille gradus virtutum attollere clivo? Divitiis illum hæc eadem cumulavit honestis, Sedulitate probâ justo partisque labore; Inque bonum fraudes socii convertit avari, Nec minus est alio tutata à quolibet hoste.

13. Hac venditum Ioseph non reliquit, sed à peccatoribus liberavit eum, descenditque cum illo in foveam.
14. Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, & potentiam adversus eos, qui eum deprimebant, & mendaces ostendit qui malaverunt eum & dedit illi claritatem æternam.

At fratrem quæ contra unum Sapientia Patri Adfuit, adversum plures non defuit ejus Et nato, quin & fortis magè; clusus ab illis Cum fuit in fovea, cum venditus, exterus estque Conciliatus amor, deerat cui gratia fratum. Mox aliis hunc eripuit Sapientia rursus E laqueis, quos uxor heri lasciva tetendit. Servus erat Joseph Putipharis, charus at illi Non minus, ac ejus si sanguis & unica proles. Nimitum est famuli mira illi industria visa, Ingenui mores, probitas, candorique, fidésque.

Unde, domus illi placuit committere curam
 Totius, nec mancipii, sed habere fidelis
 In sociive loco, parilis vel sortis amici.
 Norat præterea sibi prospera cedere cuncta
 Ejus ab obsequio solerti, & rite regente
 Cuncta ministerio, superique hoc munera esse,
 Nempe Deo charum, per quem letum affluat omne,
 Cujus & aspiret cuivis fortuna labori.
 At constans mansit facies non illa sereni.
 Casti movit heram servi decor, ossibus ignem
 Implicit, quaque, ad culpam sine teste vocaret,
 Observavit amans curis insomnibus horam.
 Arripit inventam demum, exutoque pudore
 Omni formineo, roget illecebrosa, rogansque
 Respuitur, vestem illa trahit, veste ille reliqua
 Evolat, excutiens crimen, spoliatus, at idem
 Teuctior, induitur velo qui nempe pudoris.
 Quo verò non usque furit frustrata libido?
 Vindictam mulier meditatur spreta, marito
 Ostendit vestem, stupri testem asserit esse
 Oblati, tentatae & vis. Malè credulus ille
 Sævit in insontem; rapiturque in vincula Joseph.
 Num frustra justum credasve fuisse pudicum,
 Virtutis merces subeat cum carceris horror?
 Talia parce loqui, tacita quoque volvere mente,
 Ad solium Joseph illo de carcere surgit,
 Audit & Ægypti, fermè totius & orbis
 Servator, patrem recipit fratresque benignus,
 Tranat & illius clarum per secula nomen.

15. Hac populum justum, & semen sine quarela libet
 ravit à nationibus, quae illum deprimebant.
16. Intravit in animam servi Dei, & stetit contra Reges horrendos, in portentis & signis.
17. Et reddidit justis mercedem laborum suorum & deduxit illos in via mirabili, & fuit illis in velamen-

tum diei, & in luce stellarum per noctem.

18. Transfulit illos per mare rubrum, & transvexit illos per aquam nimiam.

19. Inimicos autem illorum demersit in mare & ab altitudine inferorum eduxit illos, ideo tusti tulerunt spolia impiorum.

20. Et decantaverunt, Domine nomen sanctum tuum,
& vicitricem manum tuam laudaverunt pariter.

21. Quoniam sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

Nec satis est, paucos validè Sapientia vinclis,
Aut aliis si quos exemit amica periclis.

Totum etiam populum, toto selegit ab orbe

Quem sibi, cuique sui verum præscribere cultum

Dignatus Deus est, fortis quod robore dexteræ

Eripuit, duri pressum sub mole laboris?

Quodque reluctantem portentorum agmine Regem

Terruit, est Mosis cum menti illapsa supernè,

Illiisque manu tot signa operata refusit,

Et libertatem populi extorsitque salutem?

Ejus item retulitque operâ gens illa fidelis

Impensis operis quæ debita præmia, quæque

Illi fas contra fuerant jusque omne negata.

Nec taceam cuncta exuperans miracula, sicca

Ut medio fuga facta mari solidatus utrimque

Undarum murus, substratusque alveus arens,

Cui pariter voluere hostes insistere, tuta

Et sibi credentes posse hic vestigia figi,

Obruit at subito cumulus revolutus aquarum;

Adversum in littus mox despumavit & illos

Exanimes, spoliis ut ditaretur ademptis

Gens vicitrix, & damna fugæ sarciret abundè:

Hostibus hæc strages à Cælo immissa: salùisque;

Eiusdem fuerat Cæli quæ munere parta,

Mosis divinos in cantus ora resolvit,

Totius simul & populi , qui ductus & inde
In desertum , habuit nubis sibi tegmen in æstu;
Duxque viæ noctu fuit illi prævius ignis
Æthereus , pendentis etat cui forma columnæ,
Quæ lata Hebrais fulgebat , at hostibus horrens.

C A P U T XI.

1. *Direxit opera eorum in manibus Propheta sancti.*
2. *Iter fecerunt per deserta , quæ non habitabantur.
Et in locis desertis fixerunt casas.*
3. *Steterunt contra hostes , Et de inimicis se vindica-
verunt.*
4. *Steterunt Et invocaverunt te , Et data est illa
aqua de petra altissima , Et requies sitis de lapidi
duro.*

H Is in desertis , illa inter inhospita saxa ,
Aut solis habitata feris , tentoria , scenas ,
Et fixere casas ; vitæ invenere fovendæ
Commoda , promissâ possent dum sistere terrâ.
Adversos sibi mille viam fecere per hostes ;
Obsttit armatis cælesti robore nullus.
Cumque probare fidem vellet Deus , atque bonorum
Autorem se illis cunctorum ostendere , dirâ
Permitit marcere siti , subductus & humor
Est omnis , precibus mox concessusque potentum ,
Elicitus siccæ de rupis acumine , Moses
Illam monstrificæ tetigit cum cuspipe virgæ.

5. *Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorum , à
defectione potius sui , Et in eis cum abundarent filii
Israël latati sunt.*
6. *Per hac , cum illis deessent , bene cum illis actum
est.*

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XI. 69

7. Nam profonte quidem sempiterni fluminis huma-
num sanguinem dedisti injustis.
8. Qui cùm minuerentur in traductioñe infantium
occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperatè.
9. Ostendens per sicutim qua tunc fuit, quemadmodum
tuos exaltares, & adversarios illorum necares.
10. Cùm enim tentati sunt, & quidem cum misericor-
dia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum
cùm ira iudicati impū tormenta paterentur.
11. Hos quidem tamquam Pater monens probasti; illos
autem durus Rex interrogans condemnasti.

Quidquid erant passi per amari, & quidquid acerbi,
Diluit omne illud divini hæc munera unda;
Suntque recordati, quando recreabat anhelos
Limpidus ille humor, fuerant ut sanguine poti
Hostes horrendo, Nilo his manante cruento,
Gessen Terra sibi puro dum rore fluebat.
Scilicet hic fluvius, quo gens illa impia natos
Merserat Hebræos, in vitæ limine primo,
Vix lucem ingressos, & adhuc à matre rubentes
Extinguens, illi in pœnam se verterat idem.
Qui messem vitamque dabat, non sanguine solùm
Est steriles factus, mortis sed causa, putrisque
Materies: ac cælestis vix destitit ira,
Absumpti cum penè omnes immanibus hostes
Suppliciis; contrà deferbuit illa paternè,
Dilectam in gentem parcè modicèque severa,
Officij fideique illam contenta monere,
Hic Patris, ast illic decernens Judicis ore.
Sic placidâ didicit mandata capessere mente,
Et parere duci; tendenti brachia tutus
Conciliata Deo, recta ut via cœpit iauri.

12. Absentes enim & præsentes similiter torquebantur.
13. Duplex enim illos acceperat tadium, & gemitus

cum memoria præteriorum.

14. Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in fine exitus.

15. Quem enim in expositione pravâ projectum derisrant, in finem eventus mirati sunt, non similiter justis sitiens.

Nec soli mulctati, ultrix quos sorbuit unda,
 Invidiâ ardebant reliqui, dum scilicet illis
 Auditur, gentem invisam divina sequatur
 Quæ cura, in cunctis & quæ tutela periclis.
 Nam sitis in memorem redit illis pristina mentem
 Quam passi atrocem fuerant, dum potus abunde
 Hebreus populus peramœni est rore liquoris,
 Tumque in deserto sitiens auditur & idem,
 Moxque affusa sitim mirè restinguere lympha.
 Hos sua, præteriit quamvis, sitis urit amare
 Tum quoque, quando aliam tam terminat exitus
 impar.

Quos aspernantes pretij nullius habebant,
 Ægypti & fuerant qui rejectanea visi,
 Præposito cum Mose suo, Nili antè fluento
 Qui fuit expositus, terræ ceu sarcina vilis,
 Esse Deo charos pavidi videre, simulque
 Cum damnis sensere suis; & fama secura
 Victores, etiam profugos, celebrésque, reportat.

16. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, quod quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias supervacuas; immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam.

17. Ut scirent, per quæ peccat quis, per hac & torque tur.

18. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua,
 quæ creavit orbem Terrarum ex materia invisa, im-

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XI. 71

mittere eis multitudinem urorum , aut audaces leones.

19. Aut novi generis irà plena ignotas bestias , aut vaporem ignium spirantes , aut fumi odorem profrentes , aut horrendas ab oculis scintillas emitentes .
20. Quarum non solum lacura poterat illos exterminare , sed & aspectus per timorem occidere .

At quām justa Dei vindicta exarsit in illos?
 Criminibusque suis quām convenientia passi?
 Nam quod adorabant divino reptile cultu,
 Hoc ipsum in pœnas illis immittere justum
 Est visum , plectique , quibus peccare placebat.
 Mitti nam poterant animalia mole timenda
 Et feritate aliâ , poterant rabidique Leones ,
 Immanesque ursi , aut oculis & naribus ignem
 Quæ spirent , lethum aspectu jaculantia solo.
 Imò è materiâ qui nullâ cuncta creasti ,
 Horridiora etiam poteras producere monstra ,
 Horum in supplicium ; minimis sed præstigit utâ
 E jam productis , muscis & nempe locustis ,
 Ac aliis , primo quæ non consumere nata
 Impete , plectendis at quæ resipiscere lentum
 Dent spatium , veniamque morâ deposcere pœnæ.

21. Sed & sine his uno spiritu poterant occidi , perfectionem pañi ab ipsis factis suis , & dispersi per spiritum virtutis tuae , sed omnia in mensurâ , & numero , & pondere dispositi .
22. Multum enim valere tibi soli supererat semper ; & virtuti brachij tui quis resistet ?

An non , absque illis , poteras & flamine solo ,
 Nutu vel minimo , vultum vel denique tantum
 Avertens , illos delere , extinguere prorsus ,
 Quos sua damnarant jam crimina , quæque , vel ipsis

In se judicibus , pravis sententia fertur,
 Nullum cùm vitium se non advertat in ipsum,
 Et præsens sit pœna sui , sit & ultio prima?
 Verùm in mensurâ , numeróque , & pondere cuncta
 Constituisti ; unde es pœnas admensus inquis ,
 Non quales poteras , quales ipsive sciebant
 Se meritos , tua sed quales miseratio suasit.
 Et verò tua sit cùm sine potentia nullo
 Circumscripta , aliis limes dum proximus hæret
 Omnibus , indulges nunquam sic viribus , illæ
Quin etiam ferri spatia ultra intermina possint.
 Brachium ubique tuum cohibet se , robur & illud
 Omnipotens , longè & superest vis postera major ,
 Molis opus fuerit tibi quæcumque pe. actum ,
 Hoc quoque majores si mille creaveris orbes.

*23. Quoniam tamquam momentum stateræ , sic est ante
 te orbis Terrarum , & tamquam gutta roris antelu-
 cani , que descendit in Terram.*

Divinæ collata , hominum quæcumque potestas ,
 Ipse etiam appendi mundus si possit , inanem
 Pondere festucam haud æquet , & appūmque volantem ,
 Et quæ jam pronas inclinet arenula lances .
 Ros omne humanum , rorisve est guttula verni ,
 Solis quam radius vel primula discutit aura.

*24. Sed misereris omnium , quia omnia potes , & dis-
 simulas peccata hominum propter pœnitentiam.*

Quam tamen ipse potens , es tam miserator & idem ,
 Regia nam virtus Clementia , satque potenti
 Est posse ulcisci , vis est ingrata nocere ;
 Credis & esse tuum bene de quocumque mereri .
 Perdere cùm possis , hoc parcis fine , rebelles
 Peccantésque ut pœnitentia , tua cedat & ira ,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XI.

Hoc patiens, imò & gaudens, lenimine vinci.

75

25. *Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum
quæ fecisti; nec enim odiens aliquid constitueristi aut
fecisti.*
26. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu
voluisses, aut quod a te vocatum non esset conser-
varetur?*
27. *Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt, Domi-
ne, qui amas animas.*

Est opus omne tuum quidquid complectitur orbis,
Orbis & ipse simul; nullius egénsque creasti
Hæc cuncta. Anne à te possis odire creata?
Nil aversaris, nisi quod se averterit à te;
Sátque probas, dum cuncta opifex servásque, fovésque.
Nam quid, te invito, vel non servante, manebit,
Nec primum in nihilum, te destituente, redibit?
Humanæ præsertim animæ te cura, tenáxque,
Tangit amor, pretioque tibi dignatur haberi
Eximio. Pretiosa juvet quem p̄t d̄re gratis?
Sollicitè quis non curet, patcátque benignè?
Et sua deleri frustra cui possit imago?

D

CAPUT XII.

1. O! quam bonus & suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus!
2. Ideoque eos qui exerrant, partibus corripis; & de quibus peccant, admones, & alloqueris, ut relictæ malitiæ, credant in te Domine.

Condendo, Deus, in mundo tua quanta potestas,
Est in eodem illo sapientia tanta regendo.
At quantum hoc sapiens, tantum est regiméisque
benignum.

Justis namque datis cùm legibus esse rebelles
Ausi sunt aliqui, subito non fulmine perdis,
Expectas sed longanimis, per amara monendo
Nonnulla, emendent ut se. Nec si quoque fontes
Exerrant plures, scelerum crescitque propago,
Perdis accervatim cunctos; at feligis iræ,
Justitiæve magis, per quos pars maxima possit
Expers supplicii sanâ resipiscere mente.

3. Illos enim antiquos inhabitatores Terra sancta tue,
quos exhorruisti.
4. Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medica-
mina.
5. Et filiorum suorum necatores sine misericordia, &
comestores viscerum hominum, & devoratores san-
guinis à medio sacramento tuo.
6. Et autores parentes animarum inauxiliatarum,
perdere voluisti, per manus parentum nostrorum.
7. Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum
Dei, qua Tibi omnium charior est Terra.

Quam dignatus eras Patribus promittere nostris,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XXII. 75

His data tunc solum terra est, hâc quando, nefandis
Criminibus, possessores meruere fugati,
Exanimésve illam titulo retinere sepulchri.

Namque beneficiis, humano & sanguine poto,
Falsis antè Diis libato, ac carne voratâ,
Proléque mactatâ propriâ, incensâque, scelestum
Atque execrandum patrantes quidlibet, iram
Excivere tuam, pœnarum expendere digni
Omne genus, terrâ eradi, tradenda fidi
Quæ populo, tibi qui justos adoleret honores.

7. Sed & his, tamquam heminibus pepercisti, & mi-
fisti antecessores exercitüs tuis vespas, ut illas pass-
latim exterminarent.

Nec tamen est subitus perdendos factus in illos
Impetus. Esse homines meministi, credere quamvis
Vix poteras homines, omni ratione carentes.
Prævius immissus Vesparum exercitus armis
Prælufit minimis, acie volitante molestus,
His ut pœniteat monitis graviora timentes.

9. Non quia impotens eras in bello subjicere impios
justis, aut bestis savis, aut verbo duro simul ex-
terminare.

Namque aliis num tu pollebas viribus, illam
Perversam ut gentem, quin & conamine nullo,
Justæ subjiceres? majorum nonne, furore
Obsequioso, aderat promptum genus omne ferarum,
Illam quæ rabidi laniaret morsibus oris?
Num suffecisset verbum? num nutus & unus,
Quo non gentem unam totum at tremefeceris orbem?

10. Sed partibus judicans dabas locum pœnitentia, non
ignorans, quoniam negquam est natio illorum, &

naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.

11. Semen enim erat maledictum ab initio ; nec timens aliquem veniam dabas peccatis illorum.

12. Quis enim dicet tibi, Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindicta iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

13. Non enim est alius Deus, quam Tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas, quoniam non iustè iudicas iudicium.

14. Neque Rex, neque Tyrannus in conspectu tuo inquirent, de his quos perdidisti.

15. Cum ergo sis Iustus, juste omnia disponis; ipsum quoque quis non debet puniri, condemnare, externum estimas à tua virtute.

16. Virtus enim tua Iustitiae initium est; & ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus; & horum qui te nesciunt, audaciam traducis.

18. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

Paulatim, ac lente, voluisti, & carpere sensim,
 Dando tuæ spatium vindictæ, si qua subiret
 Mutandæ causa illius, mutantibus ipsis.
 Consilium nec lene illud tibi cognita vertit
 Horum nequities, corrupto à semine dudum
 Dimanans, & qui radices egerat altas
 Cum lacte imbibitus dudumque domesticus error,
 Sanandus nullo ut posset medicamine credi.
 Est admota tamen nihil adjutura medela;
 Non, reddenda tibi ratio impenderet ut ulla

Neglectæ illius (nam quis se sistere contrâ
 Audeat ? imperii partem sibi vindicet ? & quis
 Cognitor attriti vindexque accedet iniqui ?)
 Judex es summus , tua nec dectera veteris
 Irrita ne fiant , & lis de lite seratur,
 Atq[ue] ad judicium revocetur secta secundum.
 Omnia fecisti , potes omnia perdere , nullo
 Et cum promerito ; quis , cum meruere , queratur ?
 Jus tibi factoris , dominique quis abneget æquus ,
 Vasis quando sui figulus permittitur omnis
 Arbiter esse , lutum fingens , varièque refingens
 Ad libitum ? longè potiori at jure potestas
 Competit illa tibi ; sed quâ , Deus , abnus uti
 Ut iustus , semperque , obedit nisi culpa , benignus ,
 Et curans à te quacumque creata , fovensque.
 Nec , te præter , adest illis & providet ullus ,
 Eset namque Deus , quem cura adposceret illa ;
 Ast , ubi quærendus , cùm tu Deus omnibus unus ?
 Justitia est operum mensura & norma tuorum ,
 Quâ pœnam injustis partiris , præmia justis .
 At quando parcis , tua summa potentia fulget
 Hoc magis atque magis , dominum te tumque fateris :
 Summè namque potens , naturâ est mitior idem ;
 Impos estque , suæ quisquis non imperat itæ .
 Te summè qui non creditque timetque potentem ,
 Hic talem pœnâ te sentit vindice , mitem
 Donec te præbes aliis , summèque benignum .
 Ostendis vires dubitanti , impunè videnti
 Se peccasse diu ; quare hinc resipiscere cura
 Nulla subit ; vires tumido ostendisque superbo .
 Hocque etiam parcè ; & manibus permittitur ægræ
 Elabi fulmen ; malus hoc extorquet at ipse
 Te vel ab invito , tum tranquilloque manente ,
 Et sedato animo , demum semperque paterno .
 Qualis namque Pater nati in delicta , coactus
 Exurgis , non ultor , at ut correptor amicus ,

Ac manibus tremulis virgam flagrūmque prehendens,
 Aut vitiatum ut vas , infirmum , exile , tenellum
 Qui tractans , timet ad quidvis illidere durum.
 Et ille etenim luteum nos vas & fictile nosti ,
 Ad lapsum faciles , ad prava impingere pronos.
 Præceps plectit homo plerumque , occasio præsens
 Ne pereat , nunquam , aut multo quæsita labore
 Quæ redeat : sed cùm semper tibi conimoda proferet ,
 Et quocumque loco , quocumque & tempore possis ,
 In quemcumque etiam , & quovis in culmine , lentus
 Expectas ; nil namque morâ tibi deperit illâ ;
 Muniménque reo nullum , fuga nulla patebit.

29. Docuisti autem populum tuum per talia opera ,
 quoniam oportet justum esse & humanum , & bona
 spei fecisti filios tuos , quoniam judicans das locum
 in peccatis pœnitentie.

Hæc homines tua lenta docet Clementia , Reges
 Præcipue , qui viva tui censemur imago ,
 Clementes ut sintque ipsi , moderamine justo ,
 Justitiam nempe ut comitem Clementia jungat ,
 Justi etiam nimium ne sint , injuria summa
 Cùm sit jus summum , at roret miseratio pœnas ,
 Ut vinoque oleum misceri ad vulnera suevit ;
 Inque malis vitium plectant , reverentia perficit
 Humanæ interea naturæ , cuius & ipsi
 Consortes Reges , cùm tu reverenter & illam ,
 Cujus es ipse autor , plectens videaris habere .

30. Si enim inimicos servorum tuorum , & debitos
 morti cum tanta cruciasti attentione , dans tempus
 & locum , per quæ possent mutari à malitia .

31. Cum quanta diligentia judicasti filios tuos , quorum
 patribus juramenta & conventiones dedisti bona
 sum promissionum ?

22. Cùm ergo das nobis disciplinam , inimicos nostros multiplicitate flagellas , ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes , & cùm de nobis judicatur , speremus misericordiam tuam.

Certè quando tui multastii nominis hostes,
Hostes & pariter nostros , attentio tanta
Si tua , criminibus ne poena aceederet æqua ,
Mutandæ & vitæ locus ut spatiumque daretur ;
Quid , cùm nos , sanctâ Jacob de stirpe , fidelem
In populum lectos ? quanto tua mitior ira ,
Si dici tamen ita potest cura illa paterna ,
Dum nos castigat , nos erudiensque probansque ,
Ut juvet in mediis in te confidere pœnis ?

23. Vnde & illis qui in vita suâ insensatè , & injustè vixerunt , per hac qua coluerunt dedisti summa tormenta.

24. Etenim in erroris via diutius erraverunt , Deos estimantes hac quæ in animalibus sunt supervacua , infantium insensatorum more viventes .

25. Propter hoc , tamquam pueris insensatis , iudicium in derisum dedisti .

26. Qui autem ludibriis & increpationibus non sunt correcti , dignum Dei iudicium experti sunt .

27. In quibus enim patientes indignabantur , per hac , quos putabant Deos , in ipsis cùm exterminarentur videntes , illum quem olim negabant verum Deum se nosse , verum Deum agnoverunt , propter quod & finis condemnationis eorum venit super illos .

Gentibus at reprobis pœnarum haud exitus idem ,
Illi uti animo quòd conveniente negarunt ,
Impio & à cultu sanâ resipiscere mente ,
Ipsos quæ pueros pudet , insipienter agentes .
Hinc admota illis tormentaque iudicra primò ,

D. iiiij,

JOANNIS MAURY,
Ut pueris , morsus vesparum , vilia sique
Plurima , queis ad se , mens si foret ulla , redirent .
Vertisti in pœnam , stulte quæcumque colebant ,
Ac tandem novere , sibi instrumenta doloris
Et quæ mortis erant , vitam haud lucemque dedisse ,
Esse Deumque alium , cultus cui competit uni .
Ad te converti sed nec voluere , medelâ
Hâc etiam , frustra pœnas & verbera passæ .
Accersita illis tua nec Clementia corde
Aut fuit ore ; illas quare & tua perdidit ira
Funditus , oppressit tandem gravioribus armis ,
Et tota incubuit pœnarum plumbea mole .

CAPUT XIII.

1. Vani autem sermones hominum , in quibus non
subest scientia Dei , & de his quæ videntur bona,
non potuerunt intelligere eum qui est , neque operi-
bus attendentes reverunt quis esset artifex.

Hic demum est , homines qui mergit ad infima
lapsus ,
Ignorare Deum. Nisi lux affulserit illa ,
Cæci , præcipites , abrupta in cuncta feruntur ,
Vivere nec dicas , vitæ qui fine vagantur
Ignoto. Stupidi cùm sunt hue usque , creatis
Ut placeat tantum mentem defigere rebus ,
Tollere ad autorem renuant nequeantve , legentes
Illi inque ipsis clare scriptamque disertè
Autoris majestatem , numénque supremum ,
Quidquid agunt , quidquid meditantur , inutile , va-
num ,
Frugis nullius , nocuum & culpabile prodit.

2. Sed aut ignem , aut spiritum , aut citatum aërem ,
aut gyrum stellarum , aut nimiam aquam , aut so-
lem & lunam rectores orbis Terrarum Deos pu-
verunt.

Tales stulti illi , qui ventum , ignemque , citatum
Aëta , stellarum gyros , mare , lampada Solis
Et Lunæ coluere , Deos & habere , regique
His mundum voluere , animâ quando ipsa carebant
Et ratione omni s sunt & tam vilia , nulla
Nobilitate illis ut non animalcula præstent

3. Quoniam si specie delectati Deos putaverunt, scias quanto his dominator eorum speciosior est: specie enim generator hæc omnia constituit.
4. Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligent ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior est illis.
5. A magnitudine enim speciei, & creature cognoscibiliter poterit Creator eorum videri.

Scilicet est illis, ultra quod cernitur, esse Nil visum, Forma, utilitas, vis cognita rerum Pellexit, summum ut colerent ceu numen, egebant Quocumque. Est omnis veneranda potentia visa, Experti quam se fuerant utcumque juvari. Proh pudor! at stupidi quam sunt, & lumine mentis quam cassi, qui si qua vident miranda, creatis In rebus, mox illa colunt, venerantur, adorant, Illam prætereunt, qui mira hæc contulit, & qui His etiam majora valet conferre, potestque His auserte eadem, motum, & suspendere vires, Nostris ut Patribus mare cum divisit, & illis Siccum stravit iter, mersit quod protinus hostes: Aut vota ad Josue jussit cum sistere Solem, Dum plenè est hostis Victoria pasta cruento? Nimirum à formâ poterat specieque creati Pulchrior illius nosci majorque Creator.

6. Sed tamen adhuc in illis minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quarentes & volentes invenire.
7. Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt: & persuasum habent, quoniam bona sunt, qua videntur.

Ast horum non tanta fuit dementia, possent Quin veniā dignari aliquā, cum scilicet astra

Cùm Cœlum coluere, nihil dum cernitur illis
 Nobilius, præstent licet his animalcula, vitæ
 Concessum ob munus; verùm hic speciosus & error.
 Credere nam poterant animataque sydera, multis
 Ut visum, quorum sed non infania crevit
 Huc usque, ut subeat fas esse hæc numina credi;
 Quæsivere Deum, quem sunt huc usque secuti,
 Defecitque illic hebetatum mentis acumen.
 Quod tam magnificum, quod tam fuit utile visum,
 Tamque illustre, Deum fuit hoc quoque credere
 pronum.
 Sunt lenociniis oculorum denique capti,
 Et præsens illos tetigit tenuitque voluptas,
 Nec satis ad fontem studuere his scandere rivos.

8. Iterum autem nec his debet ignosci.
 9. Si enim tantum potuerunt scire, ut possent astimare
 faculum; quemodo hujus Dominum non facilius in-
 venerunt?

Hoc tamen illud erat, mentis quò cura labórumque
 Debuit intendi, Naturam nosse nec illis
 Debuit esse satis, quærendus at illius autor,
 Huncque per ista sequi fuerat vestigia promptum.
 A se qui poterant adeo penetrare remota,
 Quàm poterant mage nosse Deum, qui rebus inestque
 Omnibus, & nobis est qui sic proximus, intus
 Ut sit & ille; priùs séque ipsum excussent, à se
 Quàm removere Deum nisi quis sit potis ullo,
 Ille rei cùm causa omni sit semper inhærens,
 Absque illo nihil esse queat, subsistere nílque,
 Et quidvis ejus sit sub ditione perenni?
 Est Mundus speculum, Deus in quo splendet; apertus
 Est liber, ipse notis ubi se præbetque legendum
 Conspicuis; est ille idem linguaxque tabella;
 Regiaque, artificem superâ quæ prædicat arte,

10. Infelices autem sunt, & inter mortuos fors illorum est, qui appellaverunt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem: & similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiqua.

Indignum quamvisi, sed pulchrum ac utile, cultu
 Qui venerati aliquid divino, utcumque remitti
 His poterit, veniave aliquâ dignabitur error:
 Nam ratione illis animaque carentia culta
 Si quædam, cultu potuerunt digna videri
 Mitandam ob speciem, manans quodque inde ju-
 vamen.

Quis ferat autem illos, brutis ratione minores,
 Artifici finxere sibi qui numina dextrâ,
 Atque ex argento qui conflavere vel auro
 Brutorum simulachra, quibus cultusve vetustus
 Est lapis, antiquæ monumentum artisque manusque
 Aut aliud; namque hic error per cuncta vagatus?

11. Aut si quis artifex faber de sylvâ lignum rectum
 Secuerit, & hujus docte eradat omnem corticem, &
 arte suâ usus, diligenter fabricet vas utile in con-
 versationem vite.

12. Reliquis autem hujus operis ad præparationem
 esca abutatur.

13. Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit,
 lignum curvum, & vorticibus plenum sculpat dil-
 genter per vacuationem suam, & per scientiam
 sua artis figuret illud, & assimilet nulli imaginis
 hominis.

14. Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens
 rubrica, & rubicundum faciens fuso colorem illum,
 & omnem maculam qua in illo est, perliniens.

Utque magis pateat quanta hæc dementia, quāque

Cæca superstitione. Sylvam spectetur adire
 Ignavumque illic opifex excindere robur,
 Arboris aut aliam speciem, quam cortice nudet,
 Et cujus resecet flammarum in pabula ramos,
 Instruat ut cœnam, domet hybernumque rigorem:
 Mox, remanet nudus cum truncus, feligat hincque
 Formetur quod vas, mensa, area, fenestra, cubile,
 Aut abacus, demum quæcumque utenda supplex.
 Quod superest, curvum, nodis deforme, retortis
 Plenum vorticibus, possit quod nullius usus
 Esse domi, poliat, concinnet, laviget, artis
 Ad præcepta, dolet, scalproque incidat, imago
 Exeat unde hominis, bruti referensve figuram,
 (Namque ad bruta etiam cultus insania fertur)
 Tum cava gypso implens, & quæ nequiere dolati,
 Aspera complanans, etiam deformia pingat,
 Et fucum inducat, medicamen & allinat omne,
 Auro nec parcat demens, nec denique gemmis.

15. Et faciat ei dignam habitationem, & in pariete
 ponens illud, & confirmans ferro.

16. Ne forte cadat, prospicens illi, sciens quoniam non
 potest adjuvare se, imago enim est, & opus est illi
 adjutorium.

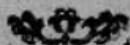
His ita perfectis, nidus, forulusque paretur
 Hac dignus pupa; paries huic nempe cavetur
 In thecam, & clavis hic compingatur acutis,
 Se firmare impos cum sit, subitoque caduca,
 Externo assidue fuerit nisi robore fulta.

17. Et de substantia sua, & de filiis suis, & de nu-
 ptiis votum faciens inquirit: non erubescit loqui
 cum illo qui sine anima est.

18. Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, &
 pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem
 invocat.

19. *Et pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest,
& de acquirendo & de operando & de omnium
rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inut
ilis.*

Hæc detnum insani finisne futura furoris?
Hæc an meta manet? Quò progrediatur & ultra
Invenit iste furor. Nam quò nec vile parari
E ligno scamnum poterat, faber illud adorat,
Ante suum curvatur opus, supplexque, tremensque
Hoc in vota vocat, mandatque domestica curæ
Illiūs, rerum successus, atque salutem
Poscit ab infirmo, vitam à vitaque carente,
Auxiliumque ab eo, quod inops & inutile prorsus.
Suscepturnus iter, comes ut gradiatur eunti
Lignum compellat putre, aut immobile saxum.
Materies nec nobilior vel ditione illi:
Plus ferat auxilii: nam si Deus aureus, aut si
Ligneus, est pretium dispar, verūm æqua potestas;
Ut nimis aures habeant, audire negetur.
Quām melius censem animalia cætera, fictis
His de numinibus? curant nil námque figuram
Humanam, humanæ careat quæ munere vitæ.
Impunè insultant, estque illa lacescere ludus,
Nec sierunt habitare loco securiūs ullo,
Extera tranquillis subeat nisi causa timoris,
Æditui níve illa abigat custodia pugnax;
Illic nidificat volucris timidissima quævis
Nil metuens, graciles prætexit aranea casses
Impavidè, mus fœtificat, serpensque cubile
Ponit iners, terebrat divina hæc ligna teredo:
Nulla Diis arcetur ab his injuria; motus
Stipitibus sic omnis abest & sensus ab illis.

CAPUT XIV.

1. Iterum alius navigare cogitans , & per ferros fluctus iter facere incipiens , ligno portante se fragilis lignum invocat.
2. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit , & artifex sapientia fabricavit sua.

Nec mindus insani , minūs & rationis inanes
Sunt illi , qui vincla parant dum solvere navis ,
Ventorum aut flabris illam aut propellere remis ,
Non maris hanc domino commendant , legibus undas
Qui circumjecto refluas à littore frænat ,
Qui sedat tumidas emittit quique procellas
Cūm juvat ; ast , ip̄os portante infirmius , altè
Lignum in vota vocant . Namque est discriminis istud
Hæc inter duo ligna , rati quod lecta parandæ
Rectior est abies , solidoque è robore constans ,
Adversum pelagi , cœlique pericula , firmo
Quām poterit ; vanum at numen compingitur illud
E ligno , nullos quod vile jacebat in usus ,
Artificis cælo sed fingitur ; inde , nitescens
Pigmentis , clavi solidatur acumine multo .

3. Tua autem , Pater , providentia gubernat : quoniam dedisti & in mari viam , & inter fluctus semitam firmissimam .
4. Ostendens , quoniam potens es ex omnibus salvare , etiam si sine arte aliquis adeat mare .

Nec satis est , navis multo compacta labore
Cūm fuerit , cūmque haud careat rectore perito ;
Nauticâ & omni operâ , sint & vela apta , rudentes ,

Tales inque vias solitum quodcumque parari,
 Adsit præfulgens tua ni sapientia , clavum
 Ni tua dextra , Deus , cœli moderetur ab arce.
 A te namque homines medias didicere per undas
 Amplivagas sulcate vias ; etiamque liquentes
 Illos per campos , per lenta hæc marmora , plantis
 Quos placeat , sine nave , potes transmittere siccis.

s. Sed ut non essent vacua sapientia tua opera ; propter hoc etiam & ex quo ligno credunt homines armas suas , & transeuntes mare per ratem liberati sunt.

Ac , tua fecisset ne quid sapientia vani,
 Utile quodquod homini non esset , partibus orbis
 In magè semotis , & quas circumfluit æquor ;
 Est inventa tuo ratis ad commercia ductu ,
 Mutua ut hinc illinc transmitti commoda possint ,
 Segnia vilescunt alibi dum pluta , latenterque ,
 Hic usu quæ sint & commendanda decore ,
 Dumque his alter eget populus , quibus alter abundat
 Navibus ast homines sunt insipienter abusi ,
 Inque sitim sceleratam auri , bellique furorem .
 Hoc munus vertere tuum . Fit prodiga vitæ
 Gens humana , illâ , fuit ars quæ coepit salutis .

c. Sed & ab initio , cum perirent superbi gigantes , spes orbis Terrarum ad ratem configiens remisit seculo semen nativitatis , qua manu tua erat gubernata .

Prima tuum nam navis opus fuit , illa Noemi ,
 Humanæ quæ spem generis servavit & ejus
 Reliquias , ductore uno teque usa Magistro .
 Nempe Gubernator poterat quisnam undique clausa
 Essæ ratis ? Quis , te præter , moderator adesse ,
 A te ni forsitan fuerit mandata Ministris

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XIV. 89

Hæc cura æthereis , aulæ stellantis alumnis,
Unde minùs rector non sis , autorque salutis ?

7. Benedictum est enim lignum , per quod fit Iustitia.
8. Per manus autem quod fit Idolum , maledictum est ipsum , & qui fecit illud : quia ille quidem operatus est , illud autem cum esset fragile , Deus cognominasset est.
9. Similiter autem odio sunt Deo impius & impietas ejus.
10. Etenim quod factum est , cum illo qui fecit tormenta patietur.
11. Propter hoc & in idolis nationum non erit respetus ; quoniam creature Dei in odium factæ sunt , & in temptationem animabus hominum , & in miscipulam pedibus insipientium.
12. Initium enim fornicationis est exquisitio Idolorum ; & ad inventio illorum corruptio vita est.
13. Neque enim erant ab initio , neque erunt in perpetuum.
14. Supervacuitas enim hominum advenit in orbem Terrarum , & ideo brevis illorum finis est inventus.

Hinc certè didicere homines cōpīngere naves
Ac animas fragili sunt ausi credere ligno ,
Quām distant ab aquis tantumdem à morte remoti .
Legitimos verò justosque aptatur in usus
Illud dum lignum , iusta ad commercia nempe ,
& Cœlo poterit delapsa ars ista videri ,
Auspice trabsque Deo feliciter illa natare .
Tutamen cœlestē aderit , cœlestis & aura .
Ast illud fuerit meritō execrabile lignum ,
Illiūisque magis faber , à quō lignea fiunt
Numina , quippe expers lignum rationis , & omnis
Sit quoque cum sensūs , nec peccet , sestile præbet
Dum sese artifici , formamque ad quamlibet aptat .

90 JOANNIS MAURY,
At faber est scelere ante alios insanior omnes,
Quā de materiā vilem producere muscam
Aut animare animal nequeat quodcumque, colendum
Inde tamen qui posse Deum se fingere credat.
Nec fabrefacta colens fabro est quoque sanior ipso,
Figmentum venerans, mater cui lima figuram
Contulit, aut scalprum, vel quod conflaverit ignis,
Cūm cæco haud pudeat simulachro accendere tædas,
Et non spiranti thus urere, supplice surdum
Voce vocare, ejus tutamen poscere, fures
Audaci quod non timeant avertere dextrā,
Divinā sed demum irā perdentur opūisque
Illūisque opifex; perdetur cultor & ipse.
Tempus erit, cultūs vestigia nulla nefandi
Quod sinat illius, mundi in renovamine cernī.
Qui verò erroris vel sit fons criminis hujus,
Quæ series, primā repetens ab origine pandam.

15. Acerbo enim luctu dolens Pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem, & illum qui tunc quasi hominem mortuus fuerat, nunc tamquam Deum colere cœpit, & constituit inter servos sacra & sacrificia.
16. Deinde, interveniente tempore, convalescente ini- quā consuetudine, hic error, tamquam lex, cœfoditus est, & Tyrannorum imperio colebantur figmenta.
17. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc, quod longè essent, è longinquō figura eorum allata evidentem imaginem Regis quem honorare volebant fecerunt, ut illum qui aberat tamquam præsentem colerent suā sollicitudine.

Natum immaturo dum luget funere raptum,
Se Pater illius solatur imagine, fictâ
Ejus ad exemplar, specieque superstite falli
Gaudet ab hac, illo sedat lenimine questus.

Mox quoque , mortales inter qui desit esse,
 Ut Deus est habitus ; progressa insania namque
 Est hoc usque Patris , thuta ut succenderre servos
 Divinōsque adolere illi sit passus honores ;
 Et, quod adulantes primò fecere , coacti
 Sensim præstiterint , lex & sit publica lata.
 Relligio namque à Dominis est facta Tyrannis
 Impium ad arbitrium , divināque condita iura ,
 Non solum ut natōsve coli , patrésve juberent ,
 At quo scumque alios , qui possent utile quiddam
 Humanam ad vitam credi invenisse juvandam ,
 Nec fuit hic certè veniā indignissimus error ,
 Mortales qui namque juvat , mortalibus ille
 Est aliquā ratione Deus , valeatve videri ,
 Verum , quō licuit simulamine , Numen adumbrans ,
 Quā propriusque potest homo parte accedere , suppar .
 Ulterius mox est progressum : ut Numinia nempe ,
 Sunt , præter solitum , præstantes robore culti ,
 Ac latè imperio qui vi , quīve arte potiti ,
 Factaque fabellis quorum admiratio major ,
 Auctaque in immensum quæ longo est tradita cultu
 Ignatis quæ prima mali natura , quis autor
 Extitit erroris , prima unde est illita labes ,
 Sunt , quibus absentum pariter simulachra colenda
 Sunt visa , expressos tacitè retinentia vultus ,
 Fictōsve ad libitum , horrendā quoque sape figurā .
 Sunt etiam affectus vitiōsi mille , Deorum
 Ascripti in numetum (proh ! quantum pectora cæcæ ,
 Et quam monstriferæ potuere hæc noctis habere !)
 Ita , metus , cædes , violentia , culta libido
 Est illis , Cœlo portenta invectaque cuncta .

18. Pro vexit autem ad horum culturam & hos qui
 ignorabant , artificis eximia diligentia .

19. Ille enim volens placere illi , qui se assumpfit ,
 elaboravit arte suā , ut similitudinem in melius fi-
 guraret .

20. *Multitudo autem hominum abducta per speciem opteris, cum qui ante tempus, tamquam homo honoratus fuerat, nunc Deum astimaverunt.*

Errorem fovit demum & cumulavit eumdem
Fucosa artificum solerisque industria, quisque
Dum superare alios gnavâ ambitione laborat,
Séque probare, quibus pretio est conductus, abunde
Horum vota implens, & dum conamine bino
Inservire simul vult lucri & laudis amori.
Humanam supra speciem decor additus artis
Credulum inescavit populum, ruditis hincque putavit
Divinum quiddam, cultu dignumque latere.
Accessit vastra illorum fallacia, credi
Hæc quorum intererat, quibus inde parabile lucrum
Tum semel affusis studuerunt quolibet astu
Inglomerare alias aliásque subinde tenebras.

21. *Et hæc fuit vita humana deceptio, quoniam aut affectui aut regibus deservientes homines incomunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.*

Vanorum cœpit cultas sic ille Deorum,
Humanæ & menti sic dedecus illud inustum
Opprobriumque fuit, potuit nota foedior illi
Ulla nec inferri, aut magis exitiabile vulnus,
Nec sceleris fomes fruticare feracior omnis.
Nam lapis esse Deus vix est sic creditus ulli,
Eius quin numen se fallere posse putaret,
Illiisque oculos peccans impunè latere.
Cœpit & omne malum latè hinc toto orbe vagari,
Nam verum subiit sensim contemnere numen.
Hæc homines postquam errarunt per devia, falsa
De summo statuere Deo, statuere nefanda,
Divinâ Verum nempe haud à lege petentes,
Quâ sine, cum sensu ratio, experientia certat

Cum ratione, animus tenebroso fluctuat æstu.

22. Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viventes inscientia bello, tot & tam magna mala pacem appellant.
23. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insanæ plenas vigiliæ habentes,
24. Neque vitam neque nuptias mundas jam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat.
25. Et omnia commissa sunt, sanguis, homicidium, furum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus bonorum.
26. Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio machia & impudicitia.
27. Infandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est, & initium & finis.
28. Aut enim, dum latantur insanient, aut certè vaticinantur falsa, aut vivunt injuste, aut pejerant cito.
29. Dum enim confidunt in Idolis, qua sine animâ sunt, male jurantes noceri se non sperant.
30. Vtraque ergo illis eveniunt dignè, quoniam male senserunt de Deo, attendentes Idolis, & juraverunt injustè, in dolo contemnentes Iustitiam.
31. Non enim Iuratorum virtus, sed peccantium pœna perambulat semper injutorum prævaricationem.

Hujus summa mali demum est, vixere quòd illo
 Secuti in medio, pacem & dixere supini
 Quæ bellum lethale; Deo quis namque resistit
 Pace fruens? Ejus quis non sine lumine cæcus?
 Ast horum quòd Religio non crimine peccat?
 Hâc in pace, Deo non soli indicere bellum,
 Ipsi sed certant Naturæ. Quidquid & illa

Et quidquid Ratio magis aversatur iniqui,
 Infani hoc patrant. Venerantur sanguine ditos
 Illos namque Deos ; ad eorum altaria maestant
 Injiciuntque Paires natos , sua viscera , flammis;
 Occulta aut celebrant mysteria , noctis in umbrâ,
 Cæcisve in specubus , pudor è quibus exulat omnis,
 Et sua in obscœnum vertunt delubra lupanar.
 Sexus non illis exp̄sve libidinis ætas,
 Non est connubii quod non violabile fœdus,
 Non est cognati reverentia sanguinis ulla.
 Invidiæ marcent , grassantur cæde , rapinis ;
 Insidiæque illis fraus & perjuria ludus.
 Lignea namque habeant cùm numina , surdaque
 proflus
 Et cæca , aut homines venerentur , criminis olim
 Cujuscumque reos , illorum vivere ritu
 Non dubitant , scelerumque litant imitamine festo,
 Nedum secreto gaudentes crimine jungi.
 At demum ultorem cogentur credere verum
 Esse Deum , facietque fidem experientia certam.
 Poena extorquebit , Ratio quod stulta negarat.

CAPUT XV.

1. Tu autem, Deus noster, suavis Es verus es, patientis Es in misericordia diffonens omnia.
2. Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: Es si non peccaverimus, scimus, quoniam apud te sumus computati.
3. Nossa enim te consummata justitia est: Es scire justitiam Es virtutem tuam radix est immortalitatis.

SVNT VANI FICTIQUE DIJ, SUNT DENIQUE NULLI,
IMPIA QUOS HÆC TURBA COLIT; SED VERUS ES IPSE,
QUEM TIBI SELECTUS POPULUS VENERATUR, ADORAT.
NULLUM NOS ALIUM GAUDEMUS OSSSE, POTENTEM
NI DOMINUM TE UNUM, PROMISSIS STARE FIDELEM,
QUIQUE POTENS QUANTUM, TANTUM ES PARITERQUE BE-
NIGNUS.
EST IMMORTALIS VITÆ, TE NOSCERE GERmen.

4. Non in errorem induxit nos mala artis excoagitatio, nec umbra picturæ, labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores.
5. Cujus aspectus insensato dat concupiscentiam; Es diligit mortua imaginis effigiem sine anima.
6. Malorum amatores digni sunt qui spem habeant in talibus; Es qui faciunt illos, Es qui diligunt Es qui colunt.

AT, FUIMUS QUÒD NOS TUA VERA AD SACRA VOCATI
ET VERUM AD CULTUM, CERTÈ HOC, Deus, OMNE FATEMUR
MUNERIS ESSE TUI. NON NOSILLE IMPIUS ARTIS
FUCUS, ADUMBRATUM POTUIT NEC FALLERE NUMEN,
IN QUO NEC SENSIUS, VITÆ AUT SPIRABILIS AURA.

JOANNIS MAURY,
 Artifices pereant illi, pereantque nefanda
 Illorum figmenta, eadem pereantque colentes,
 Et videant illis fuerit quam fidere vanum.

7. Sed \mathcal{E} figulus mollem terram premens, laboriosus
 fingit ad usus nostros unumquodque vas, \mathcal{E} de
 eodem luto fingit qua munda sunt in usum vasa, \mathcal{E}
 similiter qua his sunt contraria: horum autem vase-
 rum quis sit usus iudex est figulus.
8. Et cum labore vano Deum fingit de eodem luto, ille
 qui paulo ante de Terrâ factus fuerat, \mathcal{E} post pusili-
 um reducit se unde acceptus est, repetitus anima de-
 bitum quam habebat.
9. Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec
 quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurifi-
 cibus \mathcal{E} argentariis; sed \mathcal{E} ararios imitatur \mathcal{E} glo-
 riam prafert quoniam res supervacuas fingit.
10. Cmis est enim cor ejus, \mathcal{E} terra supervacua spe-
 illius, \mathcal{E} luto vilius vita ejus.
11. Quoniam ignoravit qui se finxit, \mathcal{E} qui inspiravit
 illi animam qua operatur, \mathcal{E} qui insufflavit ei spi-
 ritum vitalem.

Utile cum finxit figulus vel inutile vili
 Vas ex argillâ (namque est & finis & usûs
 Arbiter ipse, potens turpisve vel autor honesti
 Esse ministerii) numen mox fingit eodem
 Eque luto. Sed quanta hæc est dementia? nempe
 Materies ut cum careat vi numinis illa
 Dum manet informis, cum nasum accepit, & aures,
 Labra, oculos, demum humanam speciemve ferinam,
 Majestas illi, aut subeat divina potestas?
 E limo qui factus homo, limusque futurus
 Est iterum, repetita anima, limo hic quoque format
 E simili, fingitque Deum; nec mentis origo
 Est illi sat nota suæ, quam duxit ab alto,

Cognatumque

STUDIUM SAPIENTIÆ, CAP. XV. 97

Cognatūmque refert ad Cœlum, hōc nobilis ortu
Parte sui superā, limo est dum congener imā.
Hanc solam spectat, seque hāc metitut in unā,
Corporis unde sui fingit sub imagine Numen
Arte potest quantā, nihil hūc potis indere mentis,
Cujus & ipso in se curā non tangitur ullā.
Principium finēmque suum nil scire laborat,
Corporis autorem nec nosse, animæque seorsim
Infusa, quæ divini fuit halitus otis;
Culmine nec de illo puduit demittere sese.

12. Sed & astimaverunt lusum esse vitam nostram &
conversationem vita compositam ad lucrum, &
oportere undecimque, etiam ex malo, acquirere.

Quin etiam lusus vita his hæc credita nostra,
Sors ubi cuncta regat, cæca, & moderaminis expers
Divini, lucrīve parens industria, regnans
Per fas atque nefas, frænōque licentia nullo,
Vel solis jus omne locans vis major in armis.

13. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex
terra materia fragilia vasa, & sculptilia fingit.

14. Omnes enim insipientes & infelices supra modum
superbi, sunt inimici populi tui, & imperantes illi.

Vili è materiā qui vana hæc Numinia fingit,
Erroris certè peccat non nescius ille;
At peccant, reliquos supra insipientiūs omnes,
Vexantes populūmque tuum, durōque prementes
Imperio; Cūmque hæc illis vis cœlitus adsit,
Sicutque à te concessa uno, quò scilicet ad te
Vexati redeant, pœnā emendentur & illā,
Fictilibus credunt à Dīs jus se illud habere.

15. Quoniam omnia Idola nationum Deos estimave-
L

runt, quibus neque oculorum usus est ad viden-
dum, neque narcs ad percipiendum spiritum, ne-
que aures ad audiendum, neque digiti manum ad
tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambu-
landum.

Nec satis esse putant proprium sibi fingere numen
Quisque suum; certant aliena admittere cuncta,
 Illic credentes vim Religionis inesse
Majorem, figimento aditus quod panditur omni,
 Ac thure, & templis haec cum dignantur & aris,
 Propitios sperantque Deos & habete faventes
Surdos, & cæcos, lignum, aut insensile saxum.

16. Homo enim fecit illos, & qui spiritum mutuatus
 est, is fixit illos; Nemo sibi similem homo poterit
 Deum fingere.

17. Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manib[us]
 iniquis; melior enim est ipse his quos colit, quia
 ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem
 nunquam.

18. Sed & animalia miserrima colunt: insensata enim
 comparata his, illæ sunt deteriora.

19. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona po-
 test conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, &
 benedictionem ejus.

Nimirum è Cœlo qui vitæ acceperit usum
 Fluxæ & mortalis, qui mox cogendus & illam
 Reddere, qui potuit plastes hanc tradere ligno?
 Eius participem vilem hanc quâ fecerit arte
 Materiem? Sed nec demens hoc hæret in uno.
 Ante suum procumbit opus, licet eminent ipse
 Longè nobilior, concessò munere vitæ,
 Occiduæ quamvis, rapidæ, & fugientis, at expensæ
 Illud vitæ omnis cum sit, sit fortis & imæ.

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XV. 99

Esse tamen potuit pulchri hōc in plasmate quiddam,
 Quod rapiatque oculos , aut arte , aut dite metallo ;
 Effigie hominum , bene qui de gente merendo
 Humanâ , memores aptè fecere nepotes ,
 Indignusque minus veniâ queat inde videri
 Hic cultus ; sed stulti hoc se non fine coērcent ,
 Ast , etiam quæ fœda magis , venerantur , adorant .
 Horrida dignantur divino animalia cultu ,
 Ipsotumque magis quæ sunt inimica saluti ,
 Quorum dente timent laniari , ardere veneno ,
 Et surda ignavum vertunt in vota timorem .
 Dignantur cultu vermes , ranasque palustres ,
 Et muscas , quæ sunt ipso teterima visu ,
 Illorum nec de numero , quæ prima creata ,
 Quæque Deus proprio mox ore & laude probavit ;
 At sunt è cœno progressu temporis orta .

Eij

CAPUT XVI.

1. Propter hac & per his similia passi sunt dignè tormenta , & per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

Hæc propter quæ sunt illis animalia culta Indignè, Deus, hæc justè convertis in iræ Instrumenta tuæ , gentem torquendo nefandam Vermibus , & ratis, muscarumque agmine denso, Quod quanto in speciem visum est infirmius, utens Hoc ipso suprema magis patefacta potestas Est tua , te gravius tèque es manifestius ultius.

2. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum , quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui , novum saporem , escam parans eis Ortygometram.
3. Ut illi quidem concupiscentes escam , propter ea qua illis ostensa & missa sunt , etiam à necessaria concupiscentia averterentur.
4. Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus Tyrannidem ; his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum extierminabantur.
5. Etenim cum illis supervenit sara bestiarum ira , morsibus perversorum colubrorum exterminabantur.
6. Sed non in perpetuum ira tua permanxit ; sed ad correptionem in brevi turbati sunt , signum habentes salatis , ad commemorationem mandati Legis tuae.
7. Qui enim conversus est , non per hoc , quod videbat sanabatur , sed per te omnium salvatorem.

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XVI. rei

At contrà, in gentem sanctâ quæ numea adorat
Relligione tuum, quām te Patremque benignum
Et placuit præbere Deum? namque avia dactu
Per deserta tuo gradiens, est cœlitus escâ
A te demissâ, geminato & munere pasta.
Pennatæ tunc namque dapes, & mellea manuæ
Fercula sunt ejus querulo condita palato.
Parte aliâ quām dissimilem gens impia sortem
Est experta, famem dapibus quoque passa prementem
In mediis, illas prohibente putredine pasci,
Ipsis & tangi canibus; sic undique visi
Ex illis subito scatere atque erumpere vernies!
Mortis ab his timor arcebat data commoda vitæ.
Nec soli putruere cibi, sed & unda cruentem
Induit, & famies inhiantia terruit ora
Avertitque, sitis fureret licet ignea venis.
At gens in mediâ tua luxuriabat eremo
Dulcibus his satiata cibis; carueréque tantum
Ad tempus breve terrenis, ecclœstibus ut mox
Affluenter, pensante moram doni ubere tanto,
Ac tua quò fieret Clementia notior illis,
Justitiamque tuam quām sit non temnere tutum.
Quantacumque illos voluisti plectere poenâ,
A te projecti nunquam prorsusve fuere
Amoti, nec amor visus desisse paternus.
Murmure cùm rabido, streperis & questibus, iram
Excivere tuam, veniâ hæc dignatâve cui pa est,
Suppliciove fuit modicaque coercita multâ.
Hoc homines distant à te, quò l habere fatentem
Hi cupiunt instantque reum, quò protinus ultrix
Posit poena sequi: satis est tibi, velle fateri
Ut parcas; vindicta hoc se tua terminat uno.
Igneus est latè cùm missus ab æthere serpens,
In cunctos non ille reos, nec saeviit omnem
In turbam, cædes non indiscreta vagari
Est iussa; electi sed pauci, qui que nocentes

Præ reliquis. Nam mox erectus aheneus anguis
 Castris in mediis alios servavit, in illum
 Versos figentes oculos (quod mitius unquam
 Supplicium?) Sed nec serpenti hæc indita virtus
 Est illi, vitâ prorsus sensuque carenti,
 Ut medicam conferret opem, se prosper ab ipso;
 At servatorem populus te ut nosceret unum,
 Te vitæ Dominum, Dominum te mortis eundem.

8. In hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es
 qui liberas ab omni malo.

Diriguere hostes, nostrique, tuique, salutis
 Et poenæ quando diversa tributio visa
 Hæc tua; te mitem tique agnovere severum,
 Ut lubet, arbitrio mala dispensare supremo
 Et bona, judicio sed semper in omnibus æquo.

9. Illos enim locustarum & muscarum occiderunt mer-
 sus, & non est inventa sanitas anima illorum,
 quia digni erant ab hismodi exterminari.

Ficta inclamabant illi sua numina frustra,
 Orabant frustra hanc à se depellere pestem,
 Viles has muscas, exili & crute locustas,
 Quæ primo quamvis potuere animalcula credi
 Infirma intuitu, contemptum & digna ciere,
 Fit validum quodcumque quatit tua dextera telum.

10. Filios autem tuos nec draconum venenatorum vi-
 cerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sa-
 nabat illos.

11. In memoria enim sermonum tuorum examinaban-
 tur, & velociter salvabantur, ne in altam inci-
 dentes oblivionem non possent tuo uti adjutorio.

12. Etenim neque herba, neque malagma sandebat eos,

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XVI. 103

sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

13. *Tu es enim, Domine, qui vita & mortis habes potestatem, & ducas ad portas mortis & reducas.*

At contrà, tibi certè hostem non cedere nullum
Cultores videre tui. Nempe illa Draconum
Portenta, auditu, visuque, & noxia mortu
Non solo, ignitam vel longè afflantia tabem,
Conspectum signi vitâ fugere parentis.
Languit illorum visum immedicable virus,
Non succo herbarum læsis adhibente medelam,
Ait oris sermone tui, imperioque verendo,
Omnia cui parent, imò ipsa parentia sensu
Fiunt aurita, & mortis vitæque ministra.

14. *Homo autem occidit quidem per malitiam, & cum exierit spiritus non revertitur, nec revocabit animam qua recepta est.*

In manibus certè est hominis cujusque, furori
Cum voluit cæco sese permittere, fratrem
Obtruncare hominem, de vivis tollere; vivis
Ut reddat, non est etiam summéque potentis.
Tunc animam quacumque à te sit fidei recepta
Vis humana potest revocare, reducere, nulla.

15. *Sed tuam manum effugere impossibile est.*

16. *Negantes enim te nosse impij, per fortitudinem
brachij tui flagellati sunt, novis aquis & grandinibus,
& pluvias, persecutionem passi, & per
ignem consumpti.*

Intumeat Regum quantumlibet ampla potestas,
Extollat sese, Cœloque æquare laborei;
Sub te semper erit; premet, urgebitque gementem
Incumbens tua dextra, volet quo pondere niti.

Quin etiam longè hanc operæ delere minoris
 Est tibi , cùm lubeat , prorsusque eradere , campi
 In patulo tenuis quām verritur æquore pulvis ,
 Difflanturque leves culmi , stipulæquæ volantes ;
 Præcipitis Boreæ , intorti vel turbinis irâ .
 Qui vis namque reus quâ vi , quibus ocyor alis
 Te fugiet ? Cœlum ascendet ? tua Regia Cœlum est ;
 Hic tua Majestas , & totum hinc temperat orbem .
 Fortè juvet terræ penetralia ad intima subdi ?
 Non ades hîcque minùs , fugitivum & dextra reducit
 Hinc tua . Quid lateat mundum qui numine compleat
 Impius hoc Pharaon Rex est expertus , & ejus
 Gens omnis te nosse negans . tua virga rebelles
 Edomuit , nimbo ranarum , undisque cruento
 Horrendis , illâ tenebrarum nocte diurnâ ,
 Flammaturumque globis , & foetis igne procellis .

17. Quod enim mirabile erat ; in aquâ , qua omnia
 extinguit , plus ignis valebat ; vindex est enim or-
 bis Iustorum .

18. Quodam enim tempore mansuetabatur ignis , ne
 comburerentur quæ ad impios missa erant animalia ;
 sed ut ipsi videntes scirent , quoniam Dei judicis
 patiuntur persecutionem .

Quis credat ? (verū est omnis , cùm diceris autem)
 Facti prona fides) hoc tempore foedus inibant
 Frigida cum calidis , & mixta humentia siccis ,
 Et flammam glacies , glaciem comes ignis alebat ,
 Impiam ut in gentem quæ missa animalia , tutò
 Possent grassari , mandato & munere fungi .
 Ac nec tantum ignis non lædebatur ab undis ,
 Sæpe incrementum mediis quoque sumpsit ab illis ,
 Grandini ut immixtus , grando sit & ignea visus ;
 Sic , cum delectu , certâ & ratione , coibant
 Hæc elementa simul , superi moderamine jussi .

STADIUM SAPIENTIAE, CAP. XVI. 105

20. Pro quibus, Angelorum es à nutritissi populum tuum, & paratum panem de Cœlo præstisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.

21. Substantia enim tua dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebat, & deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat convertebatur.

At contrâ, Hebræos cœlesti es pascere tote
Dignatus. Mita hîc etiam simul edita multa.
Desertâ quippe in terrâ, quæ nec pede trita
Humano fuerat, nedum ullo exercita cultu
Vel sata, quò fruges populo præberet alendo,
Depluit ignotum, leve quiddam, exile, minutum;
Ut pilo tufum, nivibus certansque pruinis
Candore, oblectans optato quemque sapore;
Ut volucrem si quis, piscémve, aliudve ciborum
Appeteret quodcumque genus, ros ille palato
Obsequiosus, avem saperet, piscémve, petentum
Factus ad arbitrium, & cunctis se gustibus aptans.
Genti namque tuæ voluisti ostendere, mite
Quò valet usque tuum fese demittere numen,
Usque ad delicias illi servire benignum.
Imperium longe antè tuo manarat ab ore,
Ut victum sibi quisque seum sudore pararet;
Attamen illi ipsi tua tunc Clementia jussô
Derogat: Angelicis manibus, sed teque jubente;
Confectus panis Cœlo est demissus ab alto.

22. Nix autem & glacies sustinebant vim ignis, &
non tabescabant; ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens, in grandine &
pluvia coruscans.

23. Hic autem iterum ut nutritur justi, etiam sua
virtutis oblitus est.

24. Creatura enim tibi factori deserviens, exarlescit

in tormentum adversus injustos, & senior fit ad beneficiendum pro his qui in te confidunt.

25. Propter hoc & nunc in omnia transfigurata, omnium nutrisci gratia tue deserviebat ad voluntatem eorum, qui a te desiderabant.
26. Ut scirent filij tui quos dilexisti, Domine, quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderint conservat.
27. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis tabescet.
28. Ut notum omnibus esset, quoniam oportet preuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis adorare.
29. Ingrati enim spes tamquam hibernalis glacies, tabescet, & disperget tamquam aqua supervacua.

Hic glaciem indutus panis, speciem vnde nivalem,
 Igne liquefcebatur nullo, furnumque ferebat
 Torrei patiens, radiis Solaribus impar.
 Quod discant homines ortum præverttere Solis,
 Ut te, Justitiae Solem, laudentque, colantque;
 Luce novâ tibi se fistant, operâisque diei
 Devoveant reliqui; sicut ros ille volebat
 Manè legi primo, noctisque cadentibus astris,
 Ad victimum quantus poterat satis esse diurnum.

Cetera, quæ alibi jam dicta, in his octo ultimis
 Versiculis repetuntur, à me, ubi opus fuit, deducta
 jam sunt. Quare actum agere supersedeo.

C A P U T X V I I .

5. *Magna sunt enim iudicia tua, Domine, & inscrutabilia verba tua: propter hoc indisciplinata anima erraverunt.*

QUAM nos immenso fugiunt tua celsa recessu
Judicia! hic acies mentis quam nubila nostriæ;
O Deus, occulto torques qui numine cuncta!
Hic fons erroris sœpe est & origo, superbis
At solis, qui te moderantem nosse negantes,
Quod quâ progredieris lateat via, quoque gubernas
Confilio, censem fieri solo omnia casu,
Cæcâ & sorte regi, nec curâ aut ordine certo.

2. *Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari
nationi sanctæ, vinculis tenebrarum & longe no-
stris compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetua
providentia jacuerunt.*

3. *Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tene-
broso oblivionis velamento dispersi sunt: paventes
horrende, & cum admiratione nimia perturbati.*

Hic lusit Pharaonem error, lusitque ministros
Illiūs, totam demum gentēmque scelestam,
Sanctum servitio populum quæ pressit iniquos
Prodigiisque illam cum tot tantisque monere
Es dignatus, ut his posset resipiscere signis,
Naturæ tribuit soli fatove, flagella
Hæc sua, continuâ vix tandem passa domari
Flagarum serie, cumulōque & mole malorum.
Impius est puero similis, qui texit ut ora
Appressis manibus, fulgentem admittere lucem

Dum renuit, credit se tunc aliosque latere.

Non minus ille, tuum renuit cum cernere vultum
 Justitiamque, putat non se tibi tumque videri,
 Tewe haud esse, a te cum mentem averterit ipse.
 Hoc obfirmarunt animum conamine pravo,
 Aeterno ut fieret tua gens sibi serva labore,
 Duro pressa jugo, pretio mercedequa nullam,
 Tergere sudorem quae posset, onusque levare.
 At tu captivos quam rite ulcisceris illos?
 Nempe tenebrarum vincis, noctisque profundae
 Compedibus duros placet hos cohibere Tyrannos.
 Caligo immotos palpabilis illa tenebat,
 Luce viam nullam monstrante, pedesque regente.
 Carcer erat sua cuique domus, custodia caeca.
 Digna operum merces quae pattavere nefanda,
 Turpibus in specuum latebris, & nocte pudenda.
 Hic ubi crediderant lucis se posse latere
 Autorem, scelerumque tegi nigrore suorum.
 Inductae haec tenebrae tenebrarum poena fuere
 Criminibus quas ante suis sunt querere visi,
 Quasque suae stolidè voluere offundere menti.
 Et in terrorem pugnax audacia jussu
 Versa tuo, modò criminibus te mille lacefens.

¶. Neque enim qua continebat illos spelunca sine timore custodiebat, quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & persona tristes illis apparentes pavorem illis praestabant.

¶. Et ignis quidem nulla vis illis poterat lumen prabere, nec syderum limpida flamme illuminare poterant illam noctem horrendam.

¶. Apparebat autem illis subitanens ignis timore plenus: Et timore perculsi illius, qua non videbatur facies, estimabant deteriora esse qua videbant.

Intimus his potuit nullus satis esse recessus.

Nusquam tuta salus. Sed nec caliginis horror
 Illos angebat solus; namque ille remitti
 Interdum est paſſus piceâ per nubila flammâ
 Sublustrî, larvis spectrisque ut pervius æther,
 Fulmineo juncto crepitu, cœlique ruinâ,
 Terneret mīſeros magis ac magis usque trementes,
 Cæcos ut cuperent sèle, mallentque negatos,
 Effosſosve oculos, talis quām luminis uſum
 Concessunt, ut videant totque ad volitantia monſtra,
 Dicas totque alias ſibi circumſerpere pestes.
 Mors illis erat in votis, morténique pavebant;
 Et quæ cernebant, quæ ſequē videnda negabant,
 Implebant dubias æquâ formidine mentes.

7. *Et magice artis appoſiti erant deriſus, & ſapientia gloria correptio cum contumeliam.*
8. *Illi enim qui promittebant timores & perturbatio-nes expellere ſe ab animo languente, hi cum deriſus, pleni timore langebant.*
9. *Nam eti nihil illos ex monſtris perturbabat, tranſitu animalium, & ſerpenſium ſibilatione commoti, tremebundi peribant, & aërem, quem nulla ratione quis effugere potest, negantes ſe videre.*

Incantatorum tunc ars, vanæque Magorum
 Præſtigia ceſſant, illarum ipſique tremiſcunt
 Attifces, falſa edentes miracula nuper,
 Vetiſ unde tuis fuerant illudere viſi.
 Promiſere metu trepidas qui ſolvere mentes,
 Prodigiorum illas quando terrore tuorum
 Implebas, aliis tetrentur acerbius ipſi,
 Quóque magis fontes, metus illos actior urit.
 Quin etiam interdum, licet appeteret atrocis
 Monſtris que nihil cæcâ hâc caligine merſis,
 Dum propiūs fera transibant animalia, vocum
 Diffenſu horriſico, ſerpenſis que agmine longo

110 JOANNIS MAURY;
Juxta irrepebant, & sibila colla tumebant,
Mille simul mortes obiere, superstite vitâ;
Fugissentque ipsum, fugiendi si qua facultas,
Aëta, & in Terræ properassent viscera condi.

110. Cùm sit enim timida nequitia, dæt testimonium
condemnationis; semper enim præsumit sœva, per-
turhata conscientia.
111. Nihil enim est timor, nisi proditio cogitationis
auxiliorum.
112. Et dum ab intus minor est expectatio, majorem
computare inscientiam ejus causa, de quâ tormentum
præstat.

Angebat sed præcipue mens conscientia quemque,
Intimus hic tortor, quo non immanior extrâ,
Vultur edax, rodens vermis; quod namque venenum
Miscuit, illius partem babit ipsa priorem
Improbitas, imò, quod habetque nocentius haurit.
Quò fugiat se teste reus, se judice plecti
Qui dignus, pœnamque à se quem poscere cogit
Sœva dies animi, qui que in sese invenit hostem?
Intimus ille hostis totum olim reddidit orbem
Caino angustum, multos quoque compulit idem
In laqueum, multos in præcepis misit, in undas,
In ferrum, mortisque genus furiavit in omne.
Denique sons pœnam semper pavet, esse paratam
Quam novit sibi, casum ipsum dum nec timet insons;
Nil timor est aliud, quam perturbatio mentis,
Seclusam quæ credit opem sibi quamlibet. & quò
Hanc à se minùs expectat, nec sentit adesse
Posse foris, ut quam se non meruisse faretur
Ipse sibi, sese increpitans, magis inde timendi
Agglomerat causas, ignotâsque amplius auget.

113. Illuvia autem qui impotentem vere noctem eß ab in-

fimis & ab altissimi inferis supervenientem, cumdem somnum dormientes,

14. Aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquid anima deficiebat traductione; subitaneus enim illis & insperatus timor supervenerat.
15. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.
16. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agricola laborum operarius praoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.
17. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut via equa decurrentis nimum;
18. Aut sonus validus precipitarum ferrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut magientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebant illos prati more.
19. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur.
20. Solis autem illis superposita erat gravit nox, mago tenebrarum qua si exventura illis erat. Ipsi ergo sibi graviores erant tenebris.

Atque ita Niliacæ tunc res se gentis habebant,
 Dum tribus est illi nox continuata diebus,
 Nox horrenda, adytis quæ terræ eruperat imis.
 Somno detentis vigili, vel imagine somni,
 Omne illis cessavit opus, torpore sepultis
 Communi, at varius quem spectrum excitat horror.
 Conditio quemquam nec sors poenæ eimit ulla.
 Non Pastor vacuo, non liber arator, aperto
 In campo; immoti tenebris cohidentur, ahenis
 Ut vincis; ubi quisque fuit deprensus, ibidem
 Haret inops, & cuncta augent vicina timorem.

112 JOANNIS MAURY,
Ipsa voluptati nata inservire , minantur.
Excruciant ipsi volucrum de gutture cantus
Dulcisoni , nedum ferali carmine Bubo,
Sibila serpentum , vox & diversa ferarum.
Quin etiam illarum cursus , non visus , acerbæ
Vel ludens , auditus ubi petvenit ad aures.
Quid ventorum acri certa dia flabra duello,
Vel præceps alto montis de vertice torrens,
Immanemue trahens rupes avulsa ruinam,
Respondensque antris missa à vocalibus Echo?
Ægyptum quippe hæ tenebræ portentaque solam
Turbabant , reliquo Sol lucidus orbe micabat,
Ac hominum eis , illustrabatque labores.
Solos Nilige nox ista premebat , imago
Illiis , quæ vox in morte incumbere prona,
Hosque eis at æternis Erebi mensura tenebris.

CAPUT XVIII.

1. Sanctis autem tuis maxima erat lux , & horum quidem vocem audiebant , sed figuram non videbant ; & quia non & ipsi eadem passi erant , magnificabant te.
2. Et qui ante lassi erant , quia non laetabantur , gratias ageban , & ut esset differentia , donum petebant.
3. Propter quodignis ardenter columnam ducem habuerunt ignota via , & solam sine lasura boni hospitijs praefitissi .

Has inter tenebras , hæc inter spectra , fidelis
 Luce fruebatur populus noctuque diuine
 Affulgente ; suas & res securus agebat
 Grates lætus agens , misericorde auditus ab illis
 Nec visus , cæcos hincque hos dolor acrior uscit .
 Nec satis est servasse tuam , Deus optime , gentem
 Inviolatam , illi Sole illuxisse benigno ,
 Dum premeres tenebris inimicam , & perpetè nocte .
 Cœlo demittis loca per deserta vaganti
 Flammiferam , noctuque ducem vis esse columnam ,
 Et radios latè per tota effundere castra .
 Perque diem pariter non & tua cura quiescit ,
 Usque ad delicias sed sese indulget amanter .
 Nube tuos candente regis , deffendis & æstum ,
 Dum vel castra movent , vel ubi consistere visum ,
 Hospitiique illis sis designator amœni .

4. Digni quidem illi carere luce , & pati carcerem
 tenebrarum , qui inclusos custodiabant filios tuos ,

*per quos incipiebat incorruptum legis lumen facili
dari.*

Ast alii certè sunt convenientia passi,
Carcere damnati tenebrarum , qui modò gentem
Captivate tuam voluere , immaniter ausi
Per summum vexare nefas , jugique laborum
Pondere , mercedis juncto solamine nullo,
In tenebrisque illam qui detinuere , paratum
Per quam lumen erat sanctæ se ostendere legis.

5. Cum cogitarent Iustorum occidere infantes , & uno
exposito filio , & liberato in traductionem illorum ,
multitudinem filiorum abstulisti , & pariter illi
perdidisti in aquâ validâ.

Illiūs vindex tua justè effebuit ita.
Mergere nam quòd aquis voluere , & perdere Mosem ,
Quo servile jugum tolli assertore parabas ,
Primigenos illorum omnes nocte armiger unâ
Cœlestis totâ sceleratâ in gente peremit .
Mox & aquis periit promiscua turba , jubente
Te quoque , nec Regem sceptrum exemitve corona ,
Non curvusque , maris quo cœrula sicca premebat ,
Nescius instantis revoluto gurgite fati .

6. Illa enim nox antè cognita est à Patribus nostris ;
ut verè scientes quibus juramentis crediderunt , ani-
maquiores essent .

7. Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem Iu-
storum , iusistorum autem exterminatio .

8. Sicut enim lasisti adversarios ; sic & nos provocans
magnificasti .

Jam dudum fuerat nostris memorabilis illa
Nox Patribus prædicta , horum de semine quando-

Gens à te promissa fuit , quæ sydera cœli,
 Quæque maris vastas numero superaret atenas,
 Illiusque hostes quando es delere minatus.
 Promissum servata fides implevit abundè;
 Impia gens undâ fuit illâ namque sepulta,
 Straverat ante viam nostræ quæ tramite sicco.
 Certe justus in hos voluisti exurgere judex,
 At nobis idem vindicque , paterque benignus.

9. Absconsè enim sacrificabant justi pueri bonorum & justitiae legem in concordia disposituerunt ; similiter & bona & mala recepturos iustos Patrum iam decantantes laudes.
10. Resonabat autem inconveniens iniuriorum vox , & flebilis audiebatur planetus ploratorum infantium.
11. Simili autem pena servus cum Domino afflictus est , & popularis homo Regi similia passus.
12. Similiter ergo omnes , uno nomine mortis , mortuos habebant innumerabiles ; nec enim ad sepeliendum viros sufficiebant , quoniam uno momento qua erat præclarior natio illorum exterminata est.

Quod servire tibi , manifesto & reddere cultū
 Vota negabatur , tua gens tibi , nocte silenti ,
 Et foribus clausis , hunc persolvebat honorem
 Qui modò iussus erat , Paschali scilicet illo
 Rite operans agno , legique accincta futuræ ,
 Servandæ totâ spondens se mente paratam .
 Ecce repens , captam qualis quantusque per urbem
 Auditur clamor , totusque ululatibus aër
 Incensus reboat circa tranquilla pitorum
 Tecta , serenâ ipsi dum nocte & pace fruuntur .
 Ægypti grassabatur nam iussa per omnes
 Primigenios cædes ; effractâ qualia nube
 Fulmina dissipavit , summos ferientia montes ;
 Aut qualis , sylvæ incursans , stridente procellâ ,

Adversoque furens flatu dat turbo ruinam;
 Aërias sternens quercus, virgulta relinquens:
 Sic in quaque domo quod natos eminet inter
 Dejicis, in prolem tua deficit ira minorem.
 Funus ubique suum tamen est, & propria clades,
 Et resonant omnes matrum plangoribus ædes,
 Communi mixtae gemitu similique tumultu.
 Præteriens vindicta casas Regisque superbam
 Aulam æquat; servos inter, dominosque facessit
 Disparitas omnis, nec quidquam à Principe distat
 Subditus; ad nutum cadit omni ex ordine iussa
 Victima; nulla domum profert, titulosve paternos,
 Nilque juvat quali sit quisque è stirpe creatus.
 Nullus erat, verbis qui solaretur amicis
 Vicinum, dum solamen sibi quisque petebat;
 Sorte dolens simili facies erat omnibus una.
 Non, qui sufficerent tumulandis lumine cassis
 Jam poterant vivi superesse, parésve labori
 Esse illi, socio vires frangente dolore.

*13. De omnibus enim non credentes propter beneficia
 tunc verò primum cùm fuit exterminium primogeni-
 nitorum, spoponderunt populum Dei esse.*

Causa mali fuit, esse ferâ tibi mente renisos,
 Esse reluctatos, contra tua iussa frementes,
 Hisque negasse fidem quæ tu miranda patrabas;
 Incantatorum verò adjecisse suorum
 Præstigiis animum, nec te sensisse prementem.
 Corda sed illa domas postremo hōc verbere tandem,
 Captivumque tuum populum dimittere cogis,
 Imò ejusque fugam non voto urgere minori,
 Ante obfirmata fuerant quam mente morati.

*14 Cùm enim quietum silentium contineret omnia,
 Et nox in suo cursu medium iter haberet.*

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XVIII. 117

15. Omnipotens sermo tuus , de cœlo à regalibus sedib⁹, durus debellator , in medium exterminij terram profiliuit.
16. Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans , & stans replevit omnia morte , & usque ad cœlum attingebat , stans in terra.
17. Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos , & timores supervenerunt insperati.
18. Et alios alibi projectus semivivus , propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.
19. Visiones enim qua illos turbaverunt , hac premonabant , ne insci⁹ quare mala patiebantur , perirent

Et verò quid tam sit visu tamque tremendum
 Ipso etiam dictu , quam strages illa juvent⁹
 Ætatis flore in vario , sed , tempore puncto ,
 Turbine tempestas quem latè excussit eodem ,
 Æquavitque solo , messis discrimine nullo ?
 Cœlo torquebat medium nox humida cursum ,
 Cunctaque per terras animalia somnus habebat ,
 Cum tuus est summo delapsus ab æthere sermo
 Omnipotens , nempe imperium fundamina terræ
 Concutiens , justâ armatum quod desilit ira
 In damnatam illam stabat quam perdere gentem .
 Anceps illud erat gladius , facilisque rotari ,
 Ut libet , & dicto citius , quæ jussieris , alto
 E Coeli solio , petagens terræ orbis in imo .
 Primigeni tamen antè illi quam gutture ferrum
 Acciperent , oblata sibi per spectra repente ,
 Clarè ediscebant , è Cœlo causa ruentis
 Quæ fuerat lethi ; nec seminecésque tacebant ,
 Ipsi ut prorsus manifesta parentibus esset ,
 Consciāque illorum premerentur corda dolore
 Majori , dum causa ipsi sunt , fonsque , caputque ,
 Et sibi quisque timet prolis quæ funera cernit ,
 Ni magis illa optat proprio redimenda pacisci .

Vivunt & spirant, sed vita his ducitur ægræ,
Et mors atra cavâ vivos circumvolat umbrâ.

20. Tangit tunc & iuslos tentatio mortis, & commo-
tio in eremo facta est multitudinis: sed non diuper
mansit ira tua.
21. Properans enim homo sine querela deprecari pro
populis, preferens servitutis sua scutum orationem,
& per incensum deprecationem allegans, restitit ira
& finem imposuit necessitati, ostendens quoniam
tuus es famulus.
22. Vicist autem turbas, non in virtute corporis, nec
armatura potentia, sed verbo illum qui se vexabat
subjectit, iuramenta parentum & testamentum
commemorans.
23. Cum enim iam acervatim cecidissent super alteru-
rum mortui, inter stetit & amputavit impetum,
& divisit illam qua ad vivos ducebat viam.
24. In ueste enim poteris quam habebat, totus era
orbis Terrarum, & parentum magnalia in quatuor
ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificientia
tua in diadematè capitis illius sculpta erat.
25. His autem cessit qui exterminabat, & hac exti-
muit: erat enim sola tentatio ira sufficiens.

Post paulò, tuus & populus, jussæ hospes eremii
Ut primùm est factus, temerè mandata rebellans
In tua, consimilem te penè vocavit ad iram.
Justa quoque illa fuit; placuit tamen esse paternam,
Paucorum expletam reliquis mitescere pœnâ.
Sacrorum antistes se namque objecit Aaron,
Inclitus ille, tui metuens, cultorique probatus.
Proripit armatum nec se certamen ad illud,
Grassantem ut sifat tot jam per funera cladem,
Inter adhuc vivos medius vitâque carentes.
Sola Ministerii fert instrumenta, poterem

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XVIII. II,

Scilicet indutus ; quæ sacra & mystica vestis
Apto contextu muudi est totius imago,
Quò se intermedium Terræ Cœloque sacerdos
Elle Oratorem norit , Pacisque sequestrem.
Rapto ex ara igni properè , thure astra vaporans,
Ardentesque preces fundens , fœdusque vetustis
Ictum cum Patribus juratumque ingerit , & quæ
His fuerant à te perduratura nepotes
In seros promissa , tuæ internuntius iræ
Commemorat ; fidens animi , scuto obvius illo
Stat contra , & gemitu superat te , & supplice voto ,
Exarmatque tuam districto fulmine dextram.
Missus justitiæ tuus ille iræque Minister
Funereus , simul ac vestem viditque verendum
Hunc vultum , quo Majestas expressa videndam
Et tua præbebat sese , est mitescere visus ;
Arma manu cecidere , vomensisque incendia latè
Restitit extinctus subitis velut imbris ignis.

CAPUT XIX.

1. Impiis autem usque in novissimum , sine misericordia , ira supervenit , praesciebat enim & futura illorum.
2. Quoniam cum ipsi permisissent , ut se educerent , & cum magna sollicitudine pramisissent illos , consequeran sis illos , paenitentia acti .
3. Adhuc enim inter manus habebant luctum , & deplorantes ad monumenta mortuorum , aliam sibi assumperunt cogitationem inscientiae : & quos ragentes proiecserant , hos tamquam fugitivos prosequabantur.
4. Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitatibus ; & horum qua acciderant , cogitationem amitterebant , ut qua dearent tormentis repleret punitio .
5. Et populus quidem tuus mirabiliter transiret , illi autem novam mortem invenirent .
6. Omnis enim creatura ab initio ad suum genus regurgabatur , deserviens tuis preceptis , ut pueri custodirentur illasi .

F Mendare tunni populum , Pater alme , placebat His monitis , totâ non poenâ & vindice virgâ , Justitiae jungi Clementia semper amabat . At verò talem non te gens impia sensit ; Noras quippe locum mulctæ hic non esse paternæ , Hicque viam veniæ prædura in corda negari . Exire Isacidas nam cùm sunt denique passi , Maturare fugam nec non hortamine visi Sunt multo , solemnzi etiam deducere pompa , Pacato nec solùm animo potuere , benigno Ast etiam credi , potuere & prorsus amico ;

Ecce

Ecce redit qui visus erat furor antè remitti,
 Illicet arma tremunt rapiuntque, abeuntibus instant,
 Illorumque premunt vestigia, sœva minantes,
 Quo soliti servi fugitivi more reposci.
 Nil non tentatur, nil non admittitur atrox,
 Impleat ut poenæ mensuram æquabile crimen.
 Nec pauci numero rabida sic mente feruntur,
 Ægyptus sed tota suis è sedibus exit.
 Quis credat? vix primigenæ sunt funera proli
 Ducta illis, luctum nondum abstenses recentem;
 Et, poenæ oblii, properant aliamque mereri,
 Suppliciis seque insertant gravioribus ultro.
 Mole urgent majore premi cumuloque malorum.
 Evenere; mala illis emetiris abunde
 Ad quæ tanto ardent avidi celerantque furore.
 Namque tuis siccum præbes iter, æquoris undas
 Per medias, muro parte ex utraque liquenti,
 Hosque super mox evoluis compage solutum
 Infidâ, mersos liquido tumulâsque sepulchro.
 Mors illis occurrit, ubi modò vita salüsque
 Est inventa tuis; sottem sic dividis æquam
 Promeritis, clementa tuo sic omnia pendens
 Ex nutu, sic cuncta tibi servire parata;
 Utque jubes, Natura suis è legibus exit,
 Ac unde exierat mox teque jubente revertit.

7. Nam nubes castra eorum obumbrat, & ex aqua qua
 antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro
 via sine impedimento, & campus germinans de pro-
 fundo nimio.
 8. Per quem omniss natio transiuit, qua tegebatur ma-
 nu tua, videntes tua mirabilia & monstra.

Tempore quam cumulata brevi miracula multa?
 Precedit nubes, & castra acclinis obumbrat

Cùm juvat ; Hebræos eadem media inter & hostes
 Prosequitur , tenebrasque , oculis affusa sequentum,
Inglomerat , præstare fugam quò possit amicam.
Ad mare cùm ventum est , quis non híc crederet illorū
 Deprenſos , Irā retrahendos mancipe ? quis non
 Damnatos iterum duris servire Tyrannis ?
At contrà , hoc tumidum vastarum corpus aquarum
 Divisum Mosis prima est ad verbēa virgæ.
 Plana fit in medio via gressibus apta ferendis ,
 Nec solū horroris non plena (ut credere talem
 Par erat) at mollis , vernanteque germine ridens ,
 Niligenis sed quæ non se præbebit eamdem ,
In maris horrorem subito redditura tumentis.

9. *Tamquam enim equi depaverunt escam , & tamquam agni exultaverunt , magnificantes te , Domine , quia liberasti illos.*

Hostibus ereptos cùm se videre , profundo
 Demersis , lætos Hebræi sumere vultus ,
 Et cœpere alacres ad sydera tollere voces ,
 Ad numerosque solum pedibus pulsare solutis ,
 Quos modò sub dominis vincitos habuere superbis ,
 Quales exultant fœcundo in gramine pulli ,
 Et cursu gaudent viridem transmittere campum ;
 Aut quales etiam per mollia prata novelli
 Collidunt agni , & teneros dant corpore saltus :
 Tales testari sunt hi sua gaudia visi ,
 Te celebrare , tibi resonas persolvere grates .

10. *Memores enim erant adhuc eorum que in incolatis illorum facta fuerant , quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas , & pro piscibus eructavit fluviis multitudinem ranarum .*

11. *Novissime autem viderunt novam creaturam*

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XIX. 12;

avsum, cùm adducti concupiscentiâ postulaverunt
escas epulationis.

12. In allocutione enim desiderij ascendit illis de mari
Ortygometra; & venationes pecoribus superven-
runt, non sine illis quæ antè facta erant, argumentis
per vim fulminum: juste enim patiebantur secun-
dum suas nequicias.

Tunc etiam subiere animo quæ plurima nuper
Hostili edideras in terra, vindice dextra.
Nec satis est fortem téque ostendisse tremendum
Infensum in populum, contra tua jussa furentem;
Te Patremque tuis placuit præbere benignum
Usque ad delicias; ut cùm peregrina coturnix
Est illorum hebeti queruloque induita palato,
Inque cibum nubes pennata in castra volavit.
Impia suprema sed gens Ægyptia clade
Est à te mulctata. Hujus tamen antè monere
Illam es dignatus, námque haud ruit illa repente.
Antè minæ, quām poena; priùs quām fulmina dextra
Sit jaculata, placet tonitru cœlum omne ciere.

13. Etenim detestabiliorē in hospitalitatem institue-
runt. Alij quidem ignotos non recipiebant advenas;
alij autem bonos hospites in servitutem redigebant.
14. Et non solum hac, sed & alius quidam respectus
illorum erat; quoniam inviti recipiebant extraneos.
15. Qui autem cum latitia receperunt hos, qui eisdem
usi erant iustitiis, saevissimis afflixerant doloribus.

In Sodomam, sociasque urbes exarsit & ira
Sic non antè tua, illarum quām sèpius ad te
Ascendit crimen, séque exhalavit ad auras
Illiūs foetor, supera & convexa replevit.
Demum sulphureis tum canduit æthra favillis,

Tum pluvij cecidere ignes , & flammieus imbeā
 Eluit infandum scelus , exussitque scelestos.
 Illorum tenuere isti resipiscere poena,
 Pejores etiam facti , & pejora parrantes
 In quos hospitio priūs excepere benigno,
 Quorum & seryati curā meritisque fuere,
 Horum fatidicus quando Pater , almus Joseph
 Septennis ventura famis jejunia vedit
 Avertitque , parans huic suffectura domandæ.
 Tam bene promeriti mox captivare nepotes
 Sub dnro voluere jugo , jus omne fidēmque
 Per scelus abrumpunt summum , graviore nocentes
 Crimine , quam Sodoma : hospitio námque illa ne
 gavit

Excipere externos , patria hoc cùm jura vetarent,
 Lege alienigenas prohibente : Inuria solis
 Est illata illis , sunt ausi illudere tantum
 Ignotis , poterant qui suspectique videri,
 Ut quibus ingressūs fuerat data nulla faculta;
 Contrà vexarunt isti sibi fœdere junctes
 Hospitij , quorum jam vita innoxia dudum
 Cognita , & ingenui mores , ritusque probati,
 Queis dederantque uti secum communia juta.
 Illos servitio , durōque exinde labore
 Oppressere diu , demum est expellere visum ,
 Injustè in cunctis habitos , opis omnis egno;

46. Percusſi autem sunt cacitate , sicut illi in foribus
 justi ; cùm subitaneis cooperti essent tenebris , unus-
 quisque transitum ostij sibi quarebat.

47. In se enim elementa dum convertuntur , sicut in
 organo qualitatis sonus immutatur , & onus suum
 sonum custodiunt , unde estimari ex ipso visua certio
 potest.

48. Agrestis enim in aquatica convertebantur , & que-

STADIUM SAPIENTIÆ, CAP. XIX. 325

Numque erant natantia in terram transibant.

19. Igne in aquâ valebat contra suam virtutem, & aqua extinguentis natura oblivisceretur.

20. Flamma è contrario corruptibilium animalium non venaverunt carnes coambulantium, nec dissoluebant illam, qua facile dissoluebatur sicut glacies, bonam escam; In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, & honorasti & non despexit in omni tempore, & in omni loco assistens eis.

Cingere quâ placuit Sodomæ caligine cives
Hos quoque mersisti; discrimen at inseris, una
Quod cæcos illos Lothi quæsita latebat
Janua, at in proprias aditus, liberque receptus,
Egressusque fuit: verum communibus istos
Involvis tenebris; sua cuique est janua clausa;
Et detenta foris, propriis exclusaque tectis
Fit gens ista, tuæ simul est ut inhospita facta.
Effectus elementa suos sic omnia mutant,
Arbitrio moderante tuo, nutûque jubente.
Non secus ac citharæ vario modulamine chordæ
Impulsæ resonant ad docti verbera plectri,
Intereaque sonum nativum quælibet intus
Hoc alienigena tenet in moderamine, moxque
Hunc redit ad proprium, quando hæc vis extera cessat;
Obsequiosa tibi sic, ut lubet, omnia fiunt.
Nata solo gressus animalia figere tantum,
Cum populo mediis tutè sese æquoris undis
Commisere tuo, suntque ausa natantia terram
Immigrare, domorum etiam penetrare recessus,
Ut ranae, haud mensas veritæque invadere lectos;
It quodcumque adytis obsignabatur in imis.
Præterea non unda ignem restinxit, & ignis
In mediis vegetatus aquis intendere vires
Est visus; servata fides & fœdus utrumque

Inviolatum. Ipsum nec flammā est manna solunum,
Concretam quamvis glaciemque nivēmque referret
Et rōrem , illorum possetque liquefcere more.
Idem demum ignis nihil illa animalia læsit
Quæ fuerant immissa reos vexare , sed inter
Fulmina sunt placidē & flamas versata , simūlque
Gentis in excidium conspiravere scelestæ,
Sic populi præbere tui te semper amantem,
Et mitem placuit Dominum , Patremque benignūm,
Errantem rexit tua dextera , seque cadenti
Supposuit , gressus firmavit , pavit egentem,
Depressitque ejus , prostravit , perdidit hostes.

F I N I S.

